

KODEKS POSTĘPOWANIA KARNEGO

Tom IV

Komentarz do art. 425–467

redakcja naukowa

Ryszard A. Stefański, Stanisław Zabłocki

Stanisław Zabłocki, Maja Klubińska

KOMENTARZE

KODEKS POSTĘPOWANIA KARNEGO

Tom IV

Komentarz do art. 425–467

redakcja naukowa
Ryszard A. Stefański, Stanisław Zabłocki

Stanisław Zabłocki, Maja Klubińska

KOMENTARZE

Stan prawny na 1 maja 2021 r.

Recenzenci

Prof. dr hab. Zbigniew Kwiatkowski

Dr hab. Ewa Kruk, prof. UMCS

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Małgorzata Jarecka

Opracowanie redakcyjne

JustLuk

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Komentarze do poszczególnych części napisali:

Stanisław Zabłocki: wprowadzenie do Działu IX, art. 425–458

Stanisław Zabłocki i Maja Klubińska: art. 459–467

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2021

ISBN 978-83-8223-948-5

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	7
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 534)	15
Dział IX. Postępowanie odwoławcze	17
Rozdział 48. Przepisy ogólne	36
Art. 425. [Podmioty uprawnione, zakres, <i>gravamen</i>]	36
Art. 426. [Zaskarżanie orzeczeń wydanych w postępowaniu odwoławczym]	65
Art. 427. [Elementy środka odwoławczego]	84
Art. 428. [Wniesienie środka odwoławczego]	117
Art. 429. [Odmowa przyjęcia środka odwoławczego]	124
Art. 430. [Pozostawienie bez rozpoznania środka odwoławczego] ..	144
Art. 431. [Cofnięcie środka odwoławczego]	153
Art. 432. [Obowiązek rozpoznania cofniętego środka odwoławczego]	166
Art. 433. [Granice rozpoznania środka odwoławczego]	172
Art. 434. [Zakaz <i>reformationis in peius</i>]	190
Art. 435. [Orzekanie na rzecz współoskarżonych]	229
Art. 436. [Ograniczenie zakresu rozpoznania]	239
Art. 437. [Rodzaje rozstrzygnięć sądu odwoławczego]	247
Art. 438. [Względne przyczyny odwoławcze]	279
Art. 439. [Bezwzględne przyczyny odwoławcze]	334
Art. 439a. [Wykroczenie]	450
Art. 440. [Rażąca niesprawiedliwość orzeczenia]	452
Art. 441. [Przedstawienie zagadnienia prawnego Sądowi Najwyższemu]	471
Art. 442. [Postępowanie ponowne po uchyleniu orzeczenia]	491
Art. 443. [Zakaz <i>reformationis in peius</i> w postępowaniu ponownym]	513
Art. 443a. [Zaskarżenie uzasadnienia orzeczenia]	530

Rozdział 49. Apelacja	536
Art. 444. [Podmioty uprawnione]	536
Art. 445. [Termin do wniesienia apelacji]	544
Art. 446. [Osoby sporządzające apelację; odpisy apelacji]	554
Art. 447. [Zakres zaskarżenia]	564
Art. 448. [Postępowanie międzyinstancyjne]	586
Art. 449. [Rozpoznanie apelacji]	592
Art. 449a. [Uzupełnienie uzasadnienia wyroku]	603
Art. 450. [Zasady udziału stron w rozprawie]	627
Art. 451. [Zasady udziału w rozprawie oskarżonego pozbawionego wolności]	639
Art. 452. [Postępowanie dowodowe przed sądem odwoławczym]	654
Art. 453. [Przebieg rozprawy odwoławczej]	677
Art. 454. [Reguły <i>ne peius</i>]	690
Art. 455. [Poprawienie błędnej kwalifikacji prawnej]	713
Art. 455a. [Zakaz uchylenia wyroku]	722
Art. 456. [Forma rozstrzygnięcia sądu odwoławczego]	729
Art. 457. [Sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku]	735
Art. 458. [Odpowiednie stosowanie przepisów dotyczących pierwszej instancji]	761
Rozdział 50. Zażalenie i sprzeciw	770
Art. 459. [Postanowienia podlegające zaskarżeniu]	771
Art. 460. [Termin wniesienia]	788
Art. 461. [Odpisy, zawiadomienie osób, których dotyczy postanowienie]	795
Art. 462. [Względna suspensywność zażalenia]	801
Art. 463. [Względna dewolutywność zażalenia]	805
Art. 464. [Zasady udziału stron w posiedzeniu]	817
Art. 465. [Zażalenia na postanowienia organów postępowania przygotowawczego]	829
Art. 466. [Zażalenia na zarządzenia]	835
Art. 467. [Zażalenia na czynności lub zaniechanie czynności]	840

Wykaz skrótów

1. Akty prawne

- EKPCz – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. poz. 284 ze zm.)
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.)
- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444 ze zm.)
- k.k. z 1969 r. – ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94 ze zm.)
- k.k.s. – ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2021 r. poz. 408 ze zm.)
- k.k.w. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2021 r. poz. 53 ze zm.)
- k.k.w. z 1969 r. – ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. Nr 13, poz. 98 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 534 ze zm.)
- k.p.k. z 1928 r. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 19.03.1928 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 33, poz. 313)
- k.p.k. z 1969 r. – ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 13, poz. 96 ze zm.)

KPP	– Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana) (Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r. Nr 202, s. 391)
k.p.w.	– ustawa z 24.08.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2021 r. poz. 457 ze zm.)
k.r.o.	– ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359)
k.s.h.	– ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1526 ze zm.)
k.w.	– ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2021 r. poz. 281 ze zm.)
KWUS	– Konwencja wykonawcza do układu z Schengen z 14.06.1985 r. między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach (Dz. Urz. UE L 239 z 2000 r., s. 19, ze zm.)
MPPOiP	– Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku 1.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167)
nowelizacja z 20.07.2000 r.	– ustawa z 20.07.2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. Nr 62, poz. 717)
nowelizacja z 10.01.2003 r.	– ustawa z 10.01.2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. Nr 17, poz. 155 ze zm.)
nowelizacja z 16.11.2006 r.	– ustawa z 16.11.2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 226, poz. 1648)
nowelizacja z 29.03.2007 r.	– ustawa z 29.03.2007 r. o zmianie ustawy o prokuraturze, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 64, poz. 432 ze zm.)
nowelizacja z 5.11.2009 r.	– ustawa z 5.11.2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 206, poz. 1589 ze zm.)
nowelizacja z 20.01.2011 r.	– ustawa z 20.01.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 48, poz. 246 ze zm.)
nowelizacja z 27.09.2013 r.	– ustawa z 27.09.2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1247 ze zm.)

nowelizacja z 20.02.2015 r.	–	ustawa z 20.02.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 396)
nowelizacja z 12.06.2015 r.	–	ustawa z 12.06.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. poz. 1185)
nowelizacja z 11.03.2016 r.	–	ustawa z 11.03.2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437 ze zm.)
nowelizacja z 23.03.2017 r.	–	ustawa z 23.03.2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 768 ze zm.)
nowelizacja z 19.07.2019 r.	–	ustawa z 19.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1694)
p.u.s.p.	–	ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2072 ze zm.)
p.u.s.p. z 1985 r.	–	ustawa z 20.06.1985 – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1994 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.)
p.w.k.k.	–	ustawa z 6.06.1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 554 ze zm.)
p.w.k.p.k.	–	ustawa z 6.06.1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 556 ze zm.)
pr. adw.	–	ustawa z 26.05.1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 2020 r. poz. 1651 ze zm.)
pr. aut.	–	ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1231 ze zm.)
pr. pras.	–	ustawa z 26.01.1984 r. – Prawo prasowe (Dz.U. z 2018 r. poz. 1914)
pr. prok.	–	ustawa z 28.01.2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz.U. z 2021 r. poz. 66)
reg. prok.	–	rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 7.04.2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. z 2017 r. poz. 1206 ze zm.)
reg. sąd.	–	rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18.06.2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. poz. 1141 ze zm.)
r.o.u.p.d.	–	rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 22.09.2015 r. w sprawie organów uprawnionych obok Policji do prowadzenia dochodzeń oraz organów uprawnionych do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem pierwszej instancji w sprawach, w których prowadzono dochodzenie, jak również zakresu spraw zleconych tym organom (Dz.U. z 2018 r. poz. 522)
StPO	–	Strafprozeßordnung – niemiecki Kodeks postępowania karnego

u.b.ż.ż.	–	ustawa z 25.08.2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz.U. z 2020 r. poz. 2021 ze zm.)
u.o.i.n.	–	ustawa z 5.08.2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 742)
u.op.k.	–	ustawa z 23.06.1973 r. o opłatach w sprawach karnych (Dz.U. z 1983 r. poz. 223 ze zm.)
u.o.p.p.ś.	–	ustawa z 28.11.2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (Dz.U. z 2015 r. poz. 21)
u.PGRP	–	ustawa z 15.12.2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2020 r. poz. 762 ze zm.)
u.p.n.	–	ustawa z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 2018 r. poz. 969)
u.p.nark.	–	ustawa z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2020 r. poz. 2050 ze zm.)
u.r.p.	–	ustawa z 6.07.1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 75 ze zm.)
u.s.ch.	–	ustawa z 25.02.2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach (Dz.U. z 2020 r. poz. 2289)
ustawa o ABW i AW	–	ustawa z 24.05.2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz.U. z 2020 r. poz. 27 ze zm.)
ustawa o CBA	–	ustawa z 9.06.2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz.U. z 2019 r. poz. 1921 ze zm.)
ustawa o IPN	–	ustawa z 18.12.1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2021 r. poz. 177)
ustawa o KAS	–	ustawa z 16.11.2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2021 r. poz. 422 ze zm.)
ustawa o NIK	–	ustawa z 23.12.1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz.U. z 2020 r. poz. 1200 ze zm.)
ustawa o Policji	–	ustawa z 6.04.1990 r. o Policji (Dz.U. z 2020 r. poz. 360 ze zm.)
ustawa o SG	–	ustawa z 12.10.1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. z 2020 r. poz. 305 ze zm.)
ustawa o SN	–	ustawa z 8.12.2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2021 r. poz. 154 ze zm.)
ustawa o SN z 2002 r.	–	ustawa z 23.11.2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2016 r. poz. 1254 ze zm.)
ustawa o ŻW	–	ustawa z 24.08.2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 431 ze zm.)
u.ś.k.	–	ustawa z 25.06.1997 r. o świadku koronnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 1197)

- wytyczne nr 3 – wytyczne nr 3 Komendanta Głównego Policji z 30.08.2017 r.
KGP w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-
-śledczych przez policjantów (Dz.Urz. KGP z 2017 r. poz. 59 ze zm.)

2. Czasopisma i wydawnictwa promulgacyjne

- Apel. W-wa – Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie
AUL FI – Acta Universitatis Lodzensis. Folia Iuridica
AUW – Acta Universitas Wratislaviensis«»
Biul. GP – Biuletyn Generalnej Prokuratury
Biul. IWSN – Biuletyn Izby Wojskowej Sądu Najwyższego
Biul. PK – Biuletyn Prawa Karnego
Biul. SAKa – Biuletyn Sądu Apelacyjnego w Katowicach
Biul. SN – Biuletyn Sądu Najwyższego
CzPKiNP – Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
Dz.Urz. KGP – Dziennik Urzędowy Komendy Głównej Policji
Dz.Urz. MS – Dziennik Urzędowy Ministra Sprawiedliwości
EP – Edukacja Prawnicza
EPS – Europejski Przegląd Sądowy
Gaz. Sąd. i Pen. – Gazeta Sądowa i Penitencjarna
GSP – Gdańskie Studia Prawnicze
GSP-Prz.Orz. – Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
HUDOC – Baza orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka
(<http://hudoc.echr.coe.int>)
Inf. Pr. – Informacja Prawnicza
KKSSiP – Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury
KPP – Kwartalnik Prawa Prywatnego
KSAG – Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej
KSP – Krakowskie Studia Prawnicze
KZS – Krakowskie Zeszyty Sądowe. Orzeczenia Sądu Apelacyjnego
w Krakowie w sprawach karnych
Mon. Pod. – Monitor Podatkowy
Mon. Praw. – Monitor Prawniczy
NP – Nowe Prawo
NPN – Nowy Przegląd Notarialny
OSA – Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB – Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSAG – Orzecznictwo Sądów Apelacji Gdańskiej
OSAŁ – Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Łodzi
OSASz – Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Szczecinie

OSAW	– Orzecznictwo Sądów Apelacji Wrocławskiej
OSN	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNCK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej i Izby Karnej
OSN(K)	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego (Izba Karna)
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNPG	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSNwSK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy. Seria A
OTK-B	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy. Seria B
OwSS	– Orzecznictwo w Sprawach Samorządowych
PiM	– Prawo i Medycyna
PiP	– Państwo i Prawo
PiŻ	– Prawo i Życie
PnD	– Paragraf na Drodze
POSAG	– Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
PPK	– Problemy Prawa Karnego
Prob. Krym.	– Problemy Kryminalistyki
Prob. Praw.	– Problemy Praworządności
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
Prok. i Pr.-wkł.	– Prokuratura i Prawo – wkładka
Prz. Orz. SA w Lublinie	– Przegląd Orzecznictwa Sądów Apelacyjnych w Lublinie
Prz. PK	– Przegląd Prawa Karnego
Prz. Pod.	– Przegląd Podatkowy
Prz. Pol.	– Przegląd Policyjny
Prz. Sejm.	– Przegląd Sejmowy
PS	– Przegląd Sądowy
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SI	– Studia Iuridica
SIL	– Studia Iuridica Lublinensia
SKKiP	– Studia Kryminologiczne, Kryminalistyczne i Penitencjarne
SMO	– Służba Milicji Obywatelskiej
SPE	– Studia Prawno-Ekonomiczne
SPiA	– Studia Prawnicze i Administracyjne
St. Praw.	– Studia Prawnicze

WPP	–	Wojskowy Przegląd Prawniczy
WSS	–	Wrocławskie Studia Sądowe
ZNASW	–	Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych
ZNIBPS	–	Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego
ZNUJ	–	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUŁ	–	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego

3. Inne skróty

BSWP	–	Biuro Spraw Wewnętrznych Policji
BSWSG	–	Biuro Spraw Wewnętrznych Straży Granicznej
CBŚP	–	Centralne Biuro Śledcze Policji
ENA	–	Europejski Nakaz Aresztowania
ETPC	–	Europejski Trybunał Praw Człowieka
ETS	–	Europejski Trybunał Sprawiedliwości (obecnie: TSUE – Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej)
KRS	–	Krajowa Rada Sądownictwa
NSA	–	Naczelny Sąd Administracyjny
SA	–	Sąd Apelacyjny
SN	–	Sąd Najwyższy
TK	–	Trybunał Konstytucyjny
WSA	–	Wojewódzki Sąd Administracyjny

USTAWA

z dnia 6 czerwca 1997 r.

Kodeks postępowania karnego¹

(Dz.U. z 2021 r. poz. 534)

¹ Niniejsza ustawa w zakresie swojej regulacji realizuje postanowienia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.Urz. UE L 294 z 06.11.2013, str. 1) oraz dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym (Dz.Urz. UE L 65 z 11.03.2016, str. 1).

DZIAŁ IX

Postępowanie odwoławcze

Literatura: Agacka J., *Zakaz reformationis in peius a postępowanie nakazowe*, AUL FI 1992/50; Artymiak G., *Glosa do uchwały SN z 17.09.1991 r.*, I KZP 14/91, OSP 1993/3; Bachrach A., *System odwoławczy – procesowe i ustrojowe powiązania*, PiP 1959/7; Bartnik Z., Gardocka T., Murzynowski A., *Działanie zakazu reformationis in peius w postępowaniu rewizyjnym*, Warszawa 1980; Bednarzak J., *Dopuszczalność środka odwoławczego od uzasadnienia orzeczenia w postępowaniu karnym*, NP 1985/2; Bednarzak J., *Funkcje procesowe art. 268 KPK*, NP 1976/1; Bielski M., *Zasady konstruowania zarzutów apelacyjnych opartych na względnych przyczynach odwoławczych* [w:] *Fiat iustitia pereat mundus. Księga jubileuszowa poświęcona sędziemu Sądu Najwyższego Stanisławowi Zabłockiemu z okazji 40-lecia pracy zawodowej*, red. P. Hofmański, Warszawa 2014; Bieńkowska E., *Glosa do postanowienia SN z 22.04.1986 r.*, Z 26/86, OSPiKA 1987/3; Bieńkowska E., *Glosa do postanowienia SN z 5.02.1988 r.*, II KZ 3/88, OSPiKA 1989/7–12; Błachnio-Parzych A., *Przepisy odsyłające systemowo (wybrane zagadnienia)*, PiP 2003/1; Błachnio-Parzych A., Hudzik M., Pomykała J., *Przegląd glos krytycznych do orzeczeń Izby Karnej i Izby Wojskowej Sądu Najwyższego z zakresu prawa karnego procesowego, opublikowanych w okresie od kwietnia 2004 r. do marca 2005 r.* [w:] *Działalność orzecznicza Sądu Najwyższego a prawo wspólnotowe i unijne. Konferencja Sędziów Izby Karnej i Izby Wojskowej Sądu Najwyższego*, red. L. Gardocki, J. Godyń, M. Hudzik, L.K. Paprzycki, Rajgród 2005; Błachnio-Parzych A., Hudzik M., Pomykała J., *Przegląd glos krytycznych do orzeczeń Izby Karnej i Izby Wojskowej Sądu Najwyższego z zakresu prawa karnego procesowego, opublikowanych w okresie od kwietnia 2004 r. do marca 2005 r.*, cz. 1, „Palestra” 2005/9–10; Błoński M., *Uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania jako wyjątkowy rodzaj rozstrzygnięcia sądu odwoławczego* [w:] *Artes serviunt vitae sapientia imperat. Proces karny sensu largo. Rzeczywistość i wyzwania. Księga jubileuszowa profesora Tomasza Grzegorzczaka z okazji 70. urodzin*, red. R. Olszewski i in., Warszawa–Łódź 2019; Błoński M., *Wniosek dowodowy*, SPE 2000/62; Błoński M., *Zasada dwuinstancyjności a reformatoryjny wyrok sądu odwoławczego* [w:] *Istota i zasady procesu karnego 25 lat później. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Murzynowskiego*, red. M. Rogacka-Rzewnicka, H. Gajewska-Kraczkowska, Warszawa 2020; Boczkowski W., *Glosa do wyroku SN z 4.03.1977 r.*, I KR 5/77, NP 1979/2; Bojańczyk A., *Glosa do postanowienia SN z 7.06.2002 r.*, I KZP 17/02, PS 2003/1; Bojańczyk A., Górski A., Klonowski M., *Orzekanie w granicach środka odwoławczego – w kwestii prawidłowej wykładni przepisu art. 433 § 1 k.p.k.*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2018/1; Bojańczyk A., Razowski T., *Krytycznie o próbie ograniczenia orzekania kasatoryjnego w procesie karnym (uwagi na tle art. 437 § 2 k.p.k.)*, PiP 2017/10; Borkowski C., *Czy art. 383 k.p.k. ogranicza możliwość dokonywania ustaleń faktycznych odpowiadających prawdzie?*, NP 1981/3; Borkowski C., *Czy istnieje antynomia między przepisami art. 383 § 1 i art. 408 k.p.k.?*, Prob. Praw. 1978/2; Borkowski C., *Konsekwencje zakazu reformationis in peius przy ponownym rozpoznaniu sprawy*, Prob. Praw. 1980/3; Borkowski C., *O podwójnej funkcji zakazu reformationis in peius w procesie karnym*, WPP 1986/2; Borkowski C., *O treści i zakresie pojęcia „niekorzyść oskarżonego”*, NP 1983/9–10; Borkowski C., *Przyczynek do wykładni funkcjonalnej przepisu art. 389 k.p.k.*, WPP 1984/3; Borkowski C., *Uwagi o zakresie działania zakazu reformationis in peius na tle przepisów Kodeksu*

postępowania karnego, WPP 1980/1; Borkowski C., *Uwagi o zakresie orzekania sądu odwoławczego w przedmiocie amnestii*, WPP 1987/1; Borkowski C., *W kwestii wykładni art. 389 k.p.k.*, Prob. Praw. 1979/12; Bratoszewski J., *Działalność uchwałodawcza Sądu Najwyższego. Wybrane problemy* [w:] *Nowe prawo karne procesowe. Zagadnienia wybrane. Księga pamiątkowa ku czci prof. W. Daszkiewicza*, red. T. Nowak, Poznań 1999; Bratoszewski J., *Procesowe funkcje i kryteria pojęć: „orzekania na korzyść lub na niekorzyść oskarżonego” w orzecznictwie Sądu Najwyższego* [w:] *Węzłowe zagadnienia procedury karnej. Księga ku czci profesora Andrzeja Murzynowskiego*, red. P. Kruszyński, Warszawa 1997; Brylak J., *Instytucja gravamen w postępowaniu karnym*, Warszawa 2013; Brzezowski M., *Bezwzględne przyczyny odwoławcze a prawo do obrony w postępowaniu karnym*, PS 2020/4; Buchała K., *Glosa do wyroku SN z 10.07.1974 r.*, V KRN 60/74, PiP 1975/6; Buchała K., *Glosa do wyroku SN z 11.04.1985 r.*, V KRN 178/85, PiP 1986/4; Budner B., *Udział stron w postępowaniu karnym odwoławczym*, NP 1981/1; Cebula K., *Skutki cofnięcia środka odwoławczego*, Prok. i Pr. 2010/11; Chojniak Ł., *O bezstronności sądu na przykładzie postępowania odwoławczego – wybrane uwagi* [w:] *Istota i zasady procesu karnego 25 lat później. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Murzynowskiego*, red. M. Rogacka-Rzewnicka, H. Gajewska-Kraczkowska, Warszawa 2020; Chojniak Ł., *Postulat nowelizacji Kodeksu postępowania karnego – krytycznie o niektórych postulowanych zmianach*, „Palestra” 2019/1–2; Cieślak M., *Bezwzględne przyczyny rewizyjne wedle obowiązującego k.p.k.*, NP 1960/12; Cieślak M., *Glosa do wyroku SN z 12.11.1962 r.*, I K 568/61, NP 1963/4–5; Cieślak M., *Jeszcze w sprawie zakazu reformationis in peius*, NP 1957/10; Cieślak M., *Merytoryczne pogorszenie sytuacji oskarżonego w sądzie odwoławczym na skutek założonej na jego niekorzyść rewizji lub rewizji nadzwyczajnej*, PiP 1964/8–9; Cieślak M., *O przesłankach procesowych w polskim postępowaniu karnym (podstawowe założenia i procesy metodologiczne)*, PiP 1969/12; Cieślak M., *Podstawowe pojęcia dotyczące rewizji według k.p.k.*, „Palestra” 1960/9; Cieślak M., *Zagadnienie reformy prawa karnego*, „Palestra” 1988/5; Cieślak M., *Zagadnienie wyroków nieważnych we włoskiej procedurze karnej*, ZNUJ 1962/9; Cieślak M., Doda Z., *Kierunki orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (lata 1980–1983)*, „Palestra” 1984/10; Cieślak M., Doda Z., *Kierunki orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (lata 1984–1985)*, „Palestra” 1987/7–8 (wkładka); Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego przed sądami wojskowymi za rok 1970*, WPP 1971/2; Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego przed sądami wojskowymi (za I półrocze roku 1971)*, WPP 1971/4; Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego za II półrocze 1971 r.*, WPP 1972/2; Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego za I półrocze 1972 r.*, WPP 1973/1; Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego za II półrocze 1972 r.*, WPP 1973/3; Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego za rok 1973*, „Palestra” 1974/12; Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (I półrocze 1974 r.)*, „Palestra” 1975/3; Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (II półrocze 1974 r.)*, „Palestra” 1975/7–8 (wkładka); Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (I półrocze 1975 r.)*, „Palestra” 1976/2; Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (II półrocze 1975 r.)*, „Palestra” 1976/6; Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (I półrocze 1976 r.)*, „Palestra” 1976/12; Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (II półrocze 1976 r.)*, „Palestra” 1977/8–9; Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (I półrocze 1977 r.)*, „Palestra” 1978/1; Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (II półrocze 1977 r.)*, „Palestra” 1978/7; Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (I półrocze 1978 r.)*, „Palestra” 1979/2; Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (I półrocze 1979 r.)*, „Palestra” 1980/2; Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (II półrocze 1979 r.)*, „Palestra” 1980/11–12; Cora Ł., *Zakres i konsekwencje braku aktywności dowodowej sądu oraz ich wpływ na rozstrzygnięcie w instancji odwoławczej w kontradiktoryjnym modelu procesu karnego a powrót do względnej inkwizycyjności* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań*, red. S. Steinborn, Warszawa 2016; Cora S., *Dopuszczalność zażalenia w postępowaniu przygotowawczym*, PiP 1975/2; Cora S., *Zwrot sprawy do uzupełnienia postępowania przygotowawczego a art. 397 k.p.k.*, PiP 2005/10; Czarnecki P., *Zakres przedmiotowy i podmiotowy zażalenia w polskim procesie karnym*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2018/1; Czekaj M., *Glosa do postanowienia SN z 22.03.2000 r.*, V KZ 23/00, Prok. i Pr. 2001/4; Czekaj M., *Ingerencja prokuratora w sprawach o przestępstwa*

prywatnoscargowe, Prok. i Pr. 1999/7–8; Czelcow M.A., *Zaskarżanie i rewizja orzeczeń sądowych*, WPP 1951/3–4; Czeszejko-Sochacki Z., *Glosa do wyroku SN z 21.08.1975 r.*, *Rw* 155/75, *OSPika* 1977/6; Czeszejko-Sochacki Z., *Glosa do wyroku SN z 4.02.2000 r.*, *V KKN* 137/99, *Prz. Sejm.* 2001/2; Czeszejko-Sochacki Z., *Prawo do sądu w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (ogólna charakterystyka)*, *PiP* 1997/11–12; Cwiakalski Z., *Gizbert-Studnicki T.*, *Glosa do wyroku SN z 26.06.1975 r.*, *II KR* 354/74, *PiP* 1976/10; Dałkowski S., *W sprawie dopuszczalności środka odwoławczego od uzasadnienia orzeczenia w postępowaniu karnym*, *NP* 1987/6; Daniluk P., *Niezaskarżalność postanowienia wydanego na podstawie art. 56 § 2 k.p.k. (problematyka konstytucyjna)*, *PS* 2017/9; Daszkiewicz W., *Glosa do postanowienia SN z 26.04.1982 r.*, *V KRN* 14/82, *OSPika* 1982/12; Daszkiewicz W., *Glosa do wyroku SN z 17.03.1980 r.*, *II KR* 319/79, *PiP* 1982/11; Daszkiewicz W., *Glosa do wyroku SN z 23.04.1979 r.*, *I KR* 50/79, *I KR* 50/79, *PiP* 1980/3; Daszkiewicz W., *Glosa uchwały z 11.01.1978*, *IV PZP* 8/77, *PiP* 1980/8; Daszkiewicz W., *Konstytucyjne prawo do sądu a nowy Kodeks postępowania karnego (Zagadnienia wybrane)* [w:] *Nowy Kodeks postępowania karnego. Zagadnienia węzłowe*, red. E. Skrętowicz, Kraków 1998; Daszkiewicz W., *Nowa struktura sądów a system środków odwoławczych de lege ferenda*, *PiP* 1990/7; Daszkiewicz W., *Proces karny. Część ogólna*, Poznań 1996; Daszkiewicz W., *Przedstawiciel społeczny w procesie karnym*, Warszawa 1976; Daszkiewicz W., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego (Prawo karne procesowe – rok 1973)*, *PiP* 1974/6; Daszkiewicz W., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego (Prawo karne procesowe – I półrocze 1974)*, *PiP* 1975/11; Daszkiewicz W., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego (Prawo karne procesowe – II półrocze 1974)*, *PiP* 1975/12; Daszkiewicz W., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego (Prawo karne procesowe – I półrocze 1975)*, *PiP* 1976/4; Daszkiewicz W., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego (Prawo karne procesowe – I półrocze 1976)*, *PiP* 1977/3; Daszkiewicz W., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego (Prawo karne procesowe – II półrocze 1977)*, *PiP* 1979/6; Daszkiewicz W., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego (Prawo karne procesowe – II półrocze 1976)*, *PiP* 1978/8–9; Daszkiewicz W., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego (prawo karne procesowe – rok 1978)*, *PiP* 1979/12; Daszkiewicz W., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego (Prawo karne procesowe – I półrocze 1979)*, *PiP* 1980/4; Daszkiewicz W., *Zobowiązanie do zwrotu korzyści majątkowej uzyskanej wskutek przestępstwa popełnionego przez inną osobę* [w:] *Nowa kodyfikacja karna. Krótkie komentarze*, z. 16, Warszawa 1998; Dąbkiewicz K., *Glosa do postanowienia SA we Wrocławiu z 1.06.2011 r.*, *II AKZ* 214/11, *OSP* 2012/11, poz. 110; Doda Z., *Dopuszczalność zażalenia w polskim procesie karnym*, Kraków 1982; Doda Z., *Glosa do postanowienia SN z 12.07.1989 r.*, *IV KZ* 81/89, *OSP* 1990/9; Doda Z., *Glosa do postanowienia SN z 21.02.1975 r.*, *IV KRN* 62/74, *PiP* 1975/12; Doda Z., *Glosa do postanowienia SN z 30.12.1976 r.*, *II KZ* 232/76, *OSPika* 1978/1; Doda Z., *Glosa do postanowienia z 19.03.1977 r.*, *II KZ* 55/77, *NP* 1978/1; Doda Z., *Glosa do uchwały SN z 24.05.1995 r.*, *I KZP* 11/95, *OSP* 1995/11; Doda Z., *Glosa do uchwały SN z 9.12.1975 r.*, *VI KZP* 31/75, *OSPika* 1976/9; Doda Z., *Glosa do wyroku SN (7) z 29.05.1973 r.*, *V KRN* 118/73, *OSPika* 1974/11; Doda Z., *Glosa do wyroku SN z 10.07.1973 r.*, *V KRN* 173/73, *OSPika* 1975/2; Doda Z., *Konstrukcja granic środka odwoławczego w polskim prawie karnym procesowym*, *KSP* 1975/8; Doda Z., *Kontrowersje wokół instytucji zakazu reformationis in peius (w związku z pracą K. Marszala)*, *NP* 1971/6; Doda Z., *Model postępowania odwoławczego w świetle projektu Kodeksu postępowania karnego* [w:] *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Mariana Cieślaka*, red. S. Waltoś, Kraków 1993; Doda Z., *Uwagi na temat kierunku i granic środka odwoławczego w k.p.k.*, „Palestra” 1979/4; Doda Z., *Zakaz reformationis in peius a kontrola kasacyjna* [w:] *Wybrane zagadnienia procedury karnej. Księga ku czci profesora Andrzeja Murzynowskiego*, red. P. Kruszyński, Warszawa 1997; Doda Z., *Zakaz reformationis in peius – realna gwarancja czy iluzja? (przyczynek do kwestii charakteru gwarancji karnoprosesowych w socjalistycznym procesie karnym)*, „Palestra” 1974/4; Doda Z., *Zakaz reformationis in peius w świetle nowego Kodeksu postępowania karnego – główne tezy* [w:] *Nowy Kodeks postępowania karnego*, red. E. Skrętowicz, I. Nowikowski, Lublin 1997; Doda Z., *Zakaz reformationis in peius w świetle nowego Kodeksu postępowania karnego* [w:] *Nowy Kodeks postępowania karnego. Zagadnienia węzłowe*, red. E. Skrętowicz, Kraków 1998; Doda Z., *Zakres zakazu reformationis in peius według obowiązującego Kodeksu postępowania karnego*, *ZNUJ* 1967/31; Doda Z., *Zażalenie w procesie karnym*, Warszawa 1985; Doda Z., *Gaberle A.*, *Dowody w procesie karnym*, Warszawa 1995; Doda Z., *Gaberle A.*, *Kontrola odwoławcza w procesie karnym. Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Komentarz*, t. 2, Warszawa 1997; Doda Z., *Grajewski J.*, *Karnoprosesowe orzecznictwo Sądu Najwyższego (lata 1995–1996)*, *PS* 1997/11–12; Doda Z., *Grajewski J.*, *Węzłowe problemy postępowania karnego w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego za lata 1991–1994*, cz. 2, *PS* 1996/6; *Drajewicz D.*, *Reguły ne peius – uwagi de lege lata i de lege ferenda*, *PS* 2017/4; *Drajewicz D.*, *Termin zażalenia*, „Palestra” 2013/9–10; *Drajewicz D.*, *Zaskarżalność postanowień sądu w przedmiocie kontroli operacyjnej*, *WPP* 2009/3; *Dudka K.*, *Paluszkiewicz H.*, *Postępowanie karne*, Warszawa 2016;

Duś A., *Z problematyki kwalifikacji prawnej czynu*, WPP 2000/2; Duży J., *Pośredni zakaz reformationis in peius a podstawowy cel procesu*, PiP 2016/5; Dziergawka A., Zgoliński I., *Newralgiczne zmiany w postępowaniu odwoławczym z perspektywy sędziów pierwszej instancji* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań*, red. S. Steinborn, Warszawa 2016; Eichstaedt K., *Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym w polskim prawie karnym*, Warszawa 2008; Eichstaedt K., *Orzekanie o obserwacji psychiatrycznej*, Prok. i Pr. 2009/9; Ereciński T., Gudowski J., Iwulski J., *Komentarz do prawa o ustroju sądów powszechnych i ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa*, Warszawa 2002; Falkiewicz A., *Zaskarżalność decyzji w przedmiocie przekazania osoby na podstawie europejskiego nakazu aresztowania – rozwiązanie polskie w ujęciu prawnoporównawczym* [w:] *Szczególne środki zaskarżenia w ujęciu komparatystycznym*, red. D. Gil, Lublin 2013; Ferenc A., *Glosa do wyroku SN z 27.08.1990 r.*, V KRN 219/90, Inf. Pr. 1990/10–12; Ferenc A., *Rewizja strony w postępowaniu karnym*, Warszawa 1987; Ferenc A., *Z problematyki postępowania odwoławczego w procesie karnym*, Prob. Praw. 1989/4; Fingas M., *O konieczności poszerzenia zakresu kontroli zażaleniowej nad niektórymi decyzjami dotyczącymi praw oskarżonego – wybrane problemy implementacji unijnych dyrektyw w polskim procesie karnym*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2018/1; Fingas M., *Orzekanie reformatoryjne w instancji odwoławczej w polskim procesie karnym*, Warszawa 2016; Fingas M., *Sfera dopuszczalnych odmiennych ocen i wniosków sądu odwoławczego w przypadku orzekania surowszej kary pozbawienia wolności*, PS 2011/7–8; Fingas M., *W sprawie przekraczania granic podmiotowych środka odwoławczego w procesie karnym*, cz. 2, „Palestra” 2010/9–10; Fingas M., *Zakres rozpoznania sprawy przez sąd odwoławczy w przypadku zaskarżenia przez tzw. stronę prywatną orzeczenia wydanego w trybie konsensualnym* [w:] *Verba volant scripta manent. Proces karny, prawo karne skarbowe i prawo wykroczeń po zmianach z lat 2015–2016. Księga pamiątkowa poświęcona Profesor Monice Zbrojewskiej*, red. T. Grzegorzczak, R. Olszewski, Warszawa 2017; Fingas M., Steinborn S., *Granice rozpoznania sprawy w instancji odwoławczej w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z 27.09.2013 r.* i 20.02.2015 r. [w:] *Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym po 1.07.2015 r. Przewodnik po zmianach*, red. P. Wiliński, Warszawa 2015; Flis-Świeczkowska M., *Czy istnieje możliwość cofnięcia przez mocodawcę środka odwoławczego wniesionego przez pełnomocnika* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań*, red. S. Steinborn, Warszawa 2016; Flis-Świeczkowska M., *Prawo strony do kontroli instancyjnej a problem niedojrzałego rozpoznania zażeń w przedmiocie środków zapobiegawczych wniesionych przez podmioty uprawnione – uwagi na tle postanowienia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 20.07.2016 r.*, II AKz 465/16 [w:] *Problemy kontroli decyzji procesowych*, red. D. Gil, Lublin 2017; Gaberle A., *Funkcje kontroli instancyjnej w procesie karnym (zagadnienia podstawowe)* [w:] *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody*, red. A. Gaberle, S. Waltoś, Kraków 2000; Gaberle A., *Glosa do wyroku SN z 19.09.2001 r.*, III KKN 168/01, OSP 2002/5; Gałuszka A., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych*, CzpKiNP 2001/2; Giezek J., Kardas P., *Zasada ne bis in idem a nowe regulacje ciągłości popełnienia przestępstwa*, „Palestra” 2019/4; Gorzkiewicz S., *Glosa do uchwały SN z 27.02.2001 r.*, I KZP 48/00, WPP 2002/1; Gostyński Z., *Glosa do postanowienia SN z 24.01.1991 r.*, V KZP 24/90, OSP 1991/11–12; Gostyński Z., *Glosa do uchwały SN (7) z 29.10.1971 r.*, VI KZP 105/70, OSPiKA 1973/3; Gostyński Z., *Glosa do uchwały SN (7) z 30.09.1998 r.*, I KZP 14/98, PiP 1999/4; Gostyński Z., *Glosa do uchwały SN z 24.05.1995 r.*, I KZP 15/95, PiP 1996/6; Gostyński Z., *Tajemnica dziennikarska a obowiązek składania zeznań w procesie karnym*, Warszawa 1997; Góralczyk K., *Jeszcze o wnioskach rewizji i granicach wymiaru kary w sądzie rewizyjnym*, „Palestra” 1986/9; Górski P., *Środki zabezpieczające a zakaz reformationis in peius*, Prok. i Pr. 2014/2; Grabowska-Moroz B., *Unijna dyrektywa o prawie dostępu do obrońcy – zadanie dla ustawodawcy, wyzwanie dla sądów*, PS 2019/3; Grajewski J., *Dopuszczalność odpowiedzi na zażalenie w procesie karnym*, „Palestra” 1974/6; Grajewski J., *Prawo karne procesowe – część ogólna*, Warszawa 2010; Grajewski J., *Przyczynek do wykładni przepisu art. 438 pkt 4 kodeksu postępowania karnego* [w:] *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci profesora Andrzeja Wąska*, red. L. Leszczyński, E. Skrętowicz, Z. Hołda, Lublin 2005; Grajewski J., *Ściganie na wniosek w polskim procesie karnym*, Gdańsk 1982; Grajewski J., *Względna dewolutywność zażalenia w postępowaniu karnym*, „Palestra” 1975/9; Grajewski J., *Względna dewolutywność zażalenia w świetle przepisów kodeksu postępowania karnego z 1997 r.* [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltośa*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Świątłowski, A. Zoll, Warszawa 2000; Grajewski J., Paprzycki L.K., *Kodeks postępowania karnego z komentarzem*, Sopot 2000; Grajewski J., Paprzycki L.K. (red.), Steinborn S., *Kodeks postępowania karnego*, t. 2, *Komentarz do art. 425–673*, Warszawa 2013; Grajewski J., Rogoziński P., *Glosa do uchwały SN z 15.04.1999 r.*, I KZP 11/99, PS 1999/11–12; Grajewski J., Skrętowicz E., *Kodeks postępowania karnego z komentarzem*, Gdańsk 1996; Grajewski J., Steinborn S., *Prawomocność części*

orzeczenia w procesie karnym, Warszawa 2011; Grajewski J., Zielińska A., *Glosa do uchwały SN z 17.09.1991 r., I KZP 14/91, PS 1992/10*; Gramza Ł., *W sprawie właściwości funkcjonalnej do rozpoznania zażeń na decyzje prokuratora zamykające drogę do rozpoznania zażenia na postanowienie o odmowie wszczęcia lub umorzenia postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2000/7–8; Grzegorzczak K., *Glosa do uchwały SN z 15.04.1999 r., I KZP 11/99, Prok. i Pr. 1999/10*; Grzegorzczak T., *Glosa do uchwały SN z 17.05.2000 r., I KZP 11/00, WPP 2001/1*; Grzegorzczak T., *Glosa do postanowienia SN z 30.09.1996 r., V KZ 47/96, „Palestra” 1997/5–6*; Grzegorzczak T., *Glosa do wyroku SN z 19.12.1988 r., I KR 348/88, PiP 1990/7*; Grzegorzczak T., *Glosa do wyroku SN z 22.06.1989 r., II KR 88/89, PiP 1991/6*; Grzegorzczak T., *Glosa do wyroku SN z 22.06.1989 r., II KR 88/89, PiP 1991/6*; Grzegorzczak T., *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2000; Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, Artykuły 1–467, Warszawa 2014; Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego [w:] Zasady procesu karnego 2001*, Warszawa 2008; Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, Warszawa 2008; Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Warszawa 2002; Grzegorzczak T., *Ku usprawnieniu postępowania apelacyjnego i szerszemu reformatoryjnemu orzekaniu przez sąd odwoławczy [w:] Fiat iustitia pereat mundus. Księga jubileuszowa poświęcona sędziemu Sądu Najwyższego Stanisławowi Zabłockiemu z okazji 40-lecia pracy zawodowej*, red. P. Hofmański, Warszawa 2014; Grzegorzczak T., *Obrona z urzędu w nowym kodeksie postępowania karnego [w:] Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltośa*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll, Warszawa 2000; Grzegorzczak T., *Odwołanie w systemie karno-procesowych środków zaskarżenia [w:] Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody*, red. A. Gaberle, S. Waltoś, Kraków 2000; Grzegorzczak T., *O nieważności orzeczeń sądowych w nowym kodeksie postępowania karnego [w:] Nowa kodyfikacja karna. Krótkie komentarze*, z. 3, Warszawa 1997; Grzegorzczak T., *Rozpoznawanie przez sąd zażenia na zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie w znwolizowanej procedurze karnej*, Prok. i Pr. 2003/7–8; Grzegorzczak T., *Sytuacja prawna podmiotu odpowiedzialnego za zwrot korzyści uzyskanej z przestępstwa innej osoby w procesie karnym [w:] Nowa kodyfikacja karna. Krótkie komentarze*, z. 1, Warszawa 1997; Grzegorzczak T., *Środki zaskarżenia w orzecznictwie Sądu Najwyższego w sprawach karnych w latach 1929–2000*, Prok. i Pr. 2000/10; Grzegorzczak T., *Uprawnienia stron i ich przedstawicieli procesowych do składania zażenia w postępowaniu przygotowawczym*, ZNASW 1979/25; Grzegorzczak T., *Wnioskowy tryb ścigania czynów karalnych*, Łódź 1986; Grzegorzczak T., *Zażalenia w postępowaniu przygotowawczym po nowelizacji k.p.k.*, Prok. i Pr. 2008/3; Grzegorzczak T., Tylman J., *Polskie postępowanie karno-procesowe*, Warszawa 1998; 2009; Grzeszczyk W., *Bezwzględne przyczyny odwoławcze w orzecznictwie Sądu Najwyższego*, Prok. i Pr. 1995/4; Grzeszczyk W., *Glosa do postanowienia SN z 20.05.1995 r., I KZP 9/95, Prok. i Pr. 1995/9*; Grzeszczyk W., *Glosa do postanowienia SN z 22.05.2000 r., IV KZ 41/00, OSP 2000/12*; Grzeszczyk W., *Granice orzekania w postępowaniu odwoławczym na niekorzyść oskarżonego*, Prok. i Pr. 2007/10; Grzeszczyk W., *Kasacja w polskim procesie karnym*, Kraków 2000; Grzeszczyk W., *Kasacja w procesie karnym*, Warszawa 1996; Grzeszczyk W., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2010; Grzeszczyk W., *Niedopuszczalność zaskarżenia postanowienia o odmowie ustanowienia obrońcy z urzędu dla sporządzenia kasacji*, Prok. i Pr. 1996/9; Grzeszczyk W., *Omówienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29.03.1982 roku, sygn. II KR 40/82, „Problemy Praworządności” 1983/3*; Grzeszczyk W., *Praktyczne aspekty gravamen w procesie karnym*, Prok. i Pr. 2008/11; Grzeszczyk W., *Projekt Kodeksu postępowania karnego – uwagi ogólne*, Prok. i Pr. 1995/1; Grzeszczyk W., *Przegląd uchwał i postanowień Izby Karnej Sądu Najwyższego w kwestiach prawnych (prawo karne procesowe – 2009 r.)*, Prok. i Pr. 2010/5; Grzeszczyk W., *Regulamin prokuratorski po zmianach*, Prok. i Pr. 1999/2; Grzeszczyk W., *Reguły ne peius w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2008/2; Grzeszczyk W., *Skład sądu pierwszej instancji w postępowaniu uproszczonym*, „Palestra” 1973/2; Gudowski M., *Niedopuszczalne zarzuty apelacyjne a niedopuszczalność apelacji. Analiza krytyczna orzecznictwa i poglądów doktryny na tle art. 447 § 5 k.p.k.*, Prok. i Pr. 2019/7–8; Gurbel A., *Dopuszczalne granice orzeczenia reformatoryjnego sądu ad quem w świetle zasady kontroli procesu [w:] Problemy kontroli decyzji procesowych*, red. D. Gil, Lublin 2017; Haber J., *Dwie czy trzy instancje w procesie karnym*, PiP 1957/11; Haber J., *Glosa do wyroku SN z 25.09.1958 r., III KRN 253/58, PiP 1959/7*; Hoc S., *Glosa do wyroku SN z 11.04.1985 r., V KRN 178/85, OSPiKA 1986/4*; Hofmański P., *Częściowa prawomocność wyroków w procesie karnym*, PPK 1991/17; Hofmański P., *Horyzontalna prawomocność części wyroku w procesie karnym*, PS 1998/4; Hofmański P., *Konwencja europejska a prawo karne*, Toruń 1995; Hofmański P., *Nowy model postępowania odwoławczego [w:] Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań*, red. S. Steinborn, Warszawa 2016; Hofmański P., *Recenzja książki B. Nity, Trybunał konstytucyjny a proces karny*, PiP 2001/2; Hofmański P., *Samodzielność jurysdykcyjna sądu karnego*,

Katowice 1988; Hofmański P. (red.), Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz do artykułów 1–296*, Warszawa 2011; Hofmański P. (red.), Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego*, t. 2, *Komentarz do artykułów 297–467*, Warszawa 2011; Hofmański P. (red.), Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego*, t. 3, *Komentarz do artykułów 468–682*, Warszawa 2012; Hofmański P. (red.), Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Warszawa 1999; Hofmański P. (red.), Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 2, Warszawa 1999; Hofmański P. (red.), Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Suplement do tomu 1*, Warszawa 2000; Hofmański P. (red.), Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Suplement do tomu 2*, Warszawa 2000; Hofmański P., Zabłocki S., *Dowodzenie w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym – kwestie modelowe* [w:] *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa profesora Janusza Tyłmana*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011; Hofmański P., Zabłocki S., *Glosa do wyroku Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z 25.03.1998 r.*, sygn. 45/1997/826/1035, „Palestra” 1998/7–8; Hofmański P., Zabłocki S., *Niektóre zagadnienia związane z granicami orzekania w instancji odwoławczej w procesie karnym* [w:] *Problemy stosowania prawa sądowego. Księga ofiarowana Profesorowi Edwardowi Skrętowiczowi*, red. I. Nowikowski, Lublin 2007; Hofmański P., Zabłocki S., *Reguły ne peius a niektóre zasady procesowe* [w:] *Iudicium et scientia. Księga jubileuszowa Profesora Romualda Kmiecika*, red. A. Przyborowska-Klimczak, A. Taracha, Warszawa 2011; Hofmański P., Zabłocki S., *Sprawność postępowania odwoławczego w świetle noweli do Kodeksu postępowania karnego z 27.09.2013 r.* [w:] *Miedzy nauką a praktyką prawa karnego. Księga jubileuszowa Profesora Lecha Gardockiego*, red. Z. Jędrzejewski, M. Królikowski, Z. Wiernikowski, S. Żółtek, Warszawa 2014; Hołda Z., Postulski K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Gdańsk 1998; Huzar E., *Glosa do uchwały SN z 23.08.1973 r.*, VI KZP 21/73, PiP 1974/8–9; Huzar E., *Glosa do wyroku SN 17.03.1980 r.*, II KR 319/79, OSPiKA 1981/9; Izydorczyk J., *Granice orzekania sądu odwoławczego w polskiej procedurze karnej*, Łódź 2010; Izydorczyk J., *Zakazy ne peius po nowelizacji kodeksu postępowania karnego* [w:] *Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 roku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tyłmanowi z okazji jego 90. urodzin*, red. T. Grzegorzczak i in., Warszawa 2014; Jasiński W., *Redukcja postępowania przed sądem pierwszej instancji a konstytucyjny i konwencyjny standard prawa do odwołania się w sprawach karnych* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań*, red. S. Steinborn, Warszawa 2016; Jasudowicz T., *Orzecznictwo strasburskie. Zbiór orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, t. 1–3, Toruń 1998 i 2000; Jeż-Ludwichowska M., *Glosa do wyroku SN z 6.04.1977 r.*, II KR 38/77, II KR 38/77, PiP 1978/8–9; Kabat A., *Przegląd uchwał SN podjętych w 1977 r. w zakresie prawa karnego procesowego, prawa wykonawczego i ustaw amnestyjnych*, „Problemy Praworządności” 1978/6; Kacperski T., Kmiecik H., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego i procesowego za II półrocze 1981 r.*, WPP 1982/2; Kaczmarzyk M.A., Rogoziński P., *Glosa do wyroku SN z 9.10.1997 r.*, II KKN 261/96, „Palestra” 1998/5–6; Kaczmarzyk M.A., Rogoziński P., *Udział oskarżonego pozbawionego wolności na rozprawie przed sądem odwoławczym*, „Palestra” 1997/3–4; Kafarski A., *Glosa do wyroku SN z 4.03.1977 r.*, I KR 5/77, OSPiKA 1987/7–8; Kafarski A., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (za rok 1970)*, NP 1972/12; Kafarski A., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (za rok 1971)*, NP 1974/7–8; Kafarski A., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (za rok 1972)*, NP 1976/1; Kafarski A., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (za rok 1976)*, NP 1978/2; Kafarski A., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (za rok 1976 – część druga)*, NP 1978/3; Kafarski A., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (za I półrocze 1977 r.)*, NP 1978/9; Kaftal A., *Glosa do uchwały SN (7) z 26.01.1961 r.*, VI KO 79/60, PiP 1962/11; Kaftal A., *Glosa do uchwały SN z 28.06.1962 r.*, VI KO 10/62, PiP 1963/8–9; Kaftal A., *Glosa do uchwały z 14.07.1983 r.*, VI KZP 19/83, OSPiKA 1984/5; Kaftal A., *Glosa do uchwały z 30.10.1985 r.*, VI KZP 11/84, OSPiKA 1986/6; Kaftal A., *Glosa do wyroku SN z 26.03.1960 r.*, V K 126/60, PiP 1961/3; Kaftal A., *Glosa do wyroku SN z 14.08.1963 r.*, III K 316/62, PiP 1965/9; Kaftal A., *Glosa do wyroku SN z 6.05.1970 r.*, IV KR 26/70, NP 1971/11; Kaftal A., *Glosa do wyroku SN z 27.06.1973 r.*, II KR 131/73, NP 1974/10; Kaftal A., *Glosa do wyroku z 20.09.1977 r.*, VI KR 209/77, PiP 1980/6; Kaftal A., *Glosa do wyroku SN z 12.07.1979 r.*, IV KR 136/79, WPP 1980/4; Kaftal A., *Glosa do wyroku SN (7) z 17.10.1980 r.*, V KR 96/80, PiP 1981/9–12; Kaftal A., *Glosa do wyroku z 9.12.1981 r.*, R 365/81, WPP 1982/4; Kaftal A., *Glosa do wyroku z 30.04.1982 r.*, I KR 121/82, OSPiKA 1983/2; Kaftal A., *Kilka uwag o rewizji w k.p.k. z 19.IV.1969 r.*, WPP 1970/1; Kaftal A., *O granicach i kierunku środka odwoławczego w świetle nowego k.p.k.*, „Palestra” 1970/3; Kaftal A., *O niektórych zagadnieniach zakazu reformationis in peius w praktyce SN oraz wojewódzkich sądów rewizyjnych*, NP 1962/9; Kaftal A.,

O przyczynach bezwzględnej nieważności orzeczeń sądowych, „Palestra” 1960/11; Kaftal A., *Prawomocność wyroków sądowych w polskim prawie karnym procesowym*, Warszawa 1966; Kaftal A., *System środków odwoławczych w polskim procesie karnym. Rozważania modelowe*, Warszawa 1972; Kaftal A., *W sprawie obowiązywania zakazu reformationis in peius*, „Palestra” 1980/6; Kala D., *Postępowanie w przedmiocie wydania wyroku łącznego. Zagadnienia karnomaterialne i procesowe*, Toruń 2003; Kala D., *Zarzuty apelacyjne „niedopuszczenia dowodu z urzędu” lub „niedostatecznej aktywności sądu w przeprowadzeniu dowodu” w znowelizowanej procedurze karnej* [w:] *Postępowanie dowodowe w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, red. A. Lach, Toruń 2014; Kala D., Klubińska M., *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji po nowelizacji z 2016 roku. Komentarz praktyczny*, Kraków 2016; Kalinowski P., *Jak odwoływać się od wyroku sądu karnego*, Warszawa 1988; Kanty T., *Wybrane zagadnienia dotyczące bezpośredniego zakazu reformationis in peius* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań*, red. S. Steinborn, Warszawa 2016; Karasińska M., *Umorzenie postępowania odwoławczego w polskim procesie karnym*, PS 2019/10; Kasiński J., *Nowa „warunkowa” bezwzględna przyczyna odwoławcza* [w:] *Verba volant scripta manent. Proces karny, prawo karne skarbowe i prawo wykroczeń po zmianach z lat 2015–2016. Księga pamiątkowa poświęcona Profesor Monice Zbrojewskiej*, red. T. Grzegorzczak, R. Olszewski, Warszawa 2017; Kasperkiewicz A., *Kilka uwag o teoretycznoprawnej problematyce intertemporalnej w postępowaniu odwoławczym w sprawach karnych* [w:] *Problemy kontroli decyzji procesowych*, red. D. Gil, Lublin 2017; Kaszycki A., Mendiya S., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego za rok 1973*, WPP 1974/2; Kaszycki A., Mendiya S., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego za II półrocze 1974 r.*, WPP 1975/2; Kempisty H., *Metodyka pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 1986; Klejnowska M., *Decyzje kasatoryjne w polskim procesie karnym – uwagi modelowe* [w:] *Artes serviant vitae sapientia imperat. Proces karny sensu largo. Rzeczywistość i wyzwania. Księga jubileuszowa profesora Tomasza Grzegorzczaka z okazji 70. urodzin*, red. R. Olszewski i in., Warszawa–Łódź 2019; Klejnowska M., *Glosa do postanowienia SN z 15.10.2003 r.*, III KK 271/02, PiP 2004/9; Klejnowska M., *Ograniczenia sądu odwoławczego orzekającego w sprawie karnej po wniesieniu środka zaskarżenia*, Rzeszów 2008; Klejnowska M., *Uproszczenia w uzasadnianiu decyzji procesowych w sprawach karnych*, Prok. i Pr. 2013/3; Klejnowska M., *Zakaz reformationis in peius w postępowaniu zażaleniovym w sprawie karnej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego” 2008/6, nr 48; Kmiecik R., *Dowód ścisły w procesie karnym*, Lublin 1983; Kmiecik R., *Glosa do postanowienia SN z 29.04.1993 r.*, WZ 87/93, WPP 1994/2; Kmiecik R., *Glosa do postanowienia SN z 14.10.1993 r.*, II KRN 177/93, PS 1995/9; Kmiecik R., *Glosa do postanowienia SN z 20.02.1995 r.*, II KRN 256/94, PS 1996/1; Kmiecik R., *Glosa do postanowienia SN z 26.09.1996 r.*, II KKN 87/96, OSP 1997/5; Kmiecik R., *Glosa do postanowienia SN z 29.04.1997 r.*, V KKN 255/96, OSP 1997/12; Kmiecik R., *Glosa do postanowienia SN z 22.03.2000 r.*, V KZ 23/00, OSP 2001/2; Kmiecik R., *Glosa do postanowienia SN z 18.07.2000 r.*, IV KZ 63/00, OSP 2001/1; Kmiecik R., *Glosa do postanowienia SN z 17.10.2000 r.*, V KKN 362/00, OSP 2001/7–8; Kmiecik R., *Glosa do postanowienia SN z 4.01.2005 r.*, V KK 388/04, PiP 2005/6; Kmiecik R., *Glosa do uchwały SN z 24.08.2001 r.*, I KZP 12/01, PiP 2002/4; Kmiecik R., *Glosa do uchwały SN z 18.09.2001 r.*, I KZP 19/01, OSP 2002/5; Kmiecik R., *Z problematyki dowodu ścisłego i swobodnego w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym*, Prok. i Pr. 2003/1; Kmiecik R., *Zasada kontroli* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 3, *Zasady procesu karnego*, cz. 2, red. P. Wiliński, Warszawa 2014; Kmiecik R., Skrętowicz E., *Proces karny. Część ogólna*, Kraków–Lublin 1996; Koch B., *Glosa do postanowienia SN z 26.04.1982 r.*, V KRN 14/82, NP 1983/3; Kociubiński W., *Brak obrońcy obowiązkowego lub niebranie udziału przez takiego obrońcę w czynnościach, w których jego udział był obowiązkowy, jako przesłanka bezwzględnego powodu odwoławczego określonego w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.*, PS 2012/10; Kociubiński W., *Glosa do postanowienia SN z 20.07.2005 r.*, I KZP 20/05, PS 2006/4; Kociubiński W., *Glosa do postanowienia SN z 12.04.2018 r.*, II KK 422/17, PS 2020/4; Kociubiński W., *Możliwości orzekania przez sąd odwoławczy surowszej kary pozbawienia wolności (art. 454 § 2 k.p.k.)*, Prok. i Pr. 2006/7–8; Kociubiński W., *Możliwości reformacyjnego orzeczenia sądu odwoławczego. Wybrane zagadnienia*, PS 2001/7–8; Kociubiński W., *Orzekanie przez sąd odwoławczy w wypadku zmodyfikowanego środka odwoławczego*, Prok. i Pr. 2003/5; Kociubiński W., *Skarga odwoławcza i sposób jej rozpoznania przez sąd odwoławczy po 1.07.2015 r. – wybrane zagadnienia*, PS 2016/1; Kociubiński W., *Własne ustalenia faktyczne sądu odwoławczego i ich wpływ na treść rozstrzygnięcia w postępowaniu odwoławczym*, PS 2003/7–8; Kociubiński W., *Wylączenie stosowania zakazu reformationis in peius w wypadkach określonych w art. 60 § 3 i 4 k.k. oraz art. 343 lub 387 k.p.k.*, Prok. i Pr. 2004/10; Kociubiński W., *Zakres orzekania sądu odwoławczego w nowym kodeksie postępowania karnego*, PS 1997/11–12; Kociubiński W., *Zakres orzekania sądu odwoławczego w świetle ustawy z 27.09.2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw*, WSS 2014/1;

Kodeks postępowania karnego. Komentarz, red. M. Mazur, Warszawa 1976; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2016, 2020; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2016, 2018, 2020; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, red. Z. Gostyński, Warszawa 1998; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 2, red. Z. Gostyński, Warszawa 1998; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 2, red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2013; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 2, red. D. Świecki, Warszawa 2013, 2015, 2017, 2018, 2020; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 3, red. Z. Gostyński, R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2004; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016*, red. D. Świecki, Warszawa 2016; Kolendowska-Matejczuk M., *Zaskarżalność rozstrzygnięć incydentalnych uregulowanych w kodeksie postępowania karnego w świetle standardów konstytucyjnych. Rozważania systemowe*, Warszawa 2018; Kondracki M., *Rola zarzutów odwoławczych w procesie karnym*, „Palestra” 2009/3–4; Koper R., *Postępowanie mediacyjne a skazanie oskarżonego bez rozprawy*, Prok. i Pr. 1999/11–12; Korczyński J., *Problematyka postępowania dowodowego przed sądem karno-rewizyjnym*, „Bydgoskie Towarzystwo Naukowe, Prace Wydziału Nauk Humanistycznych” 1981/14; Kordik A., *Zażalenie według Kodeksu karnego wykonawczego*, NP 1972/1; Kosiński J., *Prawomocność postanowień sądowych w postępowaniu wykonawczym*, Warszawa 1982; Kosonoga J., *Nienależyta obsada sądu jako przesłanka uchylenia orzeczenia*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2018/1; Koziół W., *Postępowanie w sprawie odstąpienia od uchwały Sądu Najwyższego mającej moc zasady prawnej* [w:] *Artes serviunt vitae sapientia imperat. Proces karny sensu largo. Rzeczywistość i wyzwania. Księga jubileuszowa profesora Tomasza Grzegorzczaka z okazji 70. urodzin*, red. R. Olszewski i in., Warszawa–Łódź 2019; Kubala W., *Glosa do uchwały SN z 30.10.1985 r.*, VI KZP 11/84, „Palestra” 1986/9; Kubala W., *Przyczyny odwoławcze w orzecznictwie Sądu Najwyższego*, WPP 1989/1; Kubala W., *Rażąca niewspółmierność kary (wybrane zagadnienia)*, WPP 1987/1; Kubala W., *Uzasadnienie rewizji*, WPP 1986/4; Kubek Z., *Glosa do wyroku SN z 25.09.1958 r.*, III KRN 253/58, PiP 1959/7; Kulesza C., *Kontradiktoryjność postępowania odwoławczego w świetle projektu nowelizacji kodeksu postępowania karnego Komisji Kodyfikacyjnej z 8.11.2012 r. (druk sejmowy nr 870)* [w:] *Kontradiktoryjność w polskim procesie karnym*, red. P. Wiliński, Warszawa 2013; Kulesza C., *Niegierewicz-Biernacka A.*, *Błąd w ustaleniach faktycznych jako podstawa odwoławcza w perspektywie prawnoporównawczej* [w:] *Istota i zasady procesu karnego 25 lat później. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Murzynowskiego*, red. M. Rogacka-Rzewnicka, H. Gajewska-Kraczkowska, Warszawa 2020; Kulesza C., *Postępowanie apelacyjne w procesie rosyjskim po nowelizacji z 2013 r.*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2018/1; Kulesza C., *System środków odwoławczych w Niemczech* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań*, red. S. Steinborn, Warszawa 2016; Kulik M., *Z problematyki zakazu reformationis in peius*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2018/1; Kurowski M., Świecki D., *Problematyka art. 400 kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Pr. 2004/10; Kurowski M., *Zagadnienia ogólne i postępowanie przygotowawcze*, Kraków 2015; Kwiatkowski Z., *Glosa do wyroku SN z 23.05.1989 r.*, IV KR 98/89, „Palestra” 1991/5–7; Kwiecińska M., *Zmiana kwalifikacji prawnej czynu w postępowaniu odwoławczym* (art. 455 k.p.k.), PiP 2006/4; Lachowski J., *Glosa do wyroku SN z 5.01.2001 r.*, V KKN 504/00, PiP 2002/2; Leonieni M., *Warunkowe zawieszenie wykonania kary w polskim prawie karnym*, Warszawa 1974; Lewiński J., *Komentarz do kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia z 2001 r.*, Warszawa 2002; Lipczyńska M., *Model postępowania kontrolnego w k.p.k. z 1969 r.*, „Palestra” 1971/22; Ludwiczek A., *Problematyka kontroli zatrzymania w nowym kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1998/11–12; Łagodziński S., *Glosa do postanowienia SN z 22.05.2000 r.*, IV KZ 41/00, Prok. i Pr. 2001/11; Łojewski K., *Glosa do uchwały SN z 17.07.1974 r.*, VI KZP 14/74, PiP 1975/5; Łojewski K., *Rewizja obrońcy w postępowaniu karnym*, Warszawa 1989; Łuczyński P., *Kryteria oceny surowości orzeczenia wydanego w postępowaniu ponownym w porównaniu z orzeczeniem uchylonym w kontekście zakazu pośredniego reformationis in peius*, PS 2013/10; Łuczyński P., *Obowiązywanie zakazu reformationis in peius w postępowaniu ponownym*, Prok. i Pr. 2013/3; Łuczyński P., *Wylączenie od zakazu reformationis in peius w postępowaniu ponownym w procesie karnym związane ze stosowaniem środków zabezpieczających*, PS 2013/7–8; Łuczyński P., *Zakaz reformationis in peius w kontekście niektórych zasad procesu karnego*, PiP 2013/10; Łuczyński P., *Zakres podmiotowy zakazu reformationis in peius w postępowaniu ponownym w procesie karnym*, „Palestra” 2013/7–8; Łuczyński P., *Zakres zakazu reformationis in peius w postępowaniu ponownym w kontekście kary, środków karnych, środków związanych z poddaniem sprawcy próbie*, PS 2014/3; Łukaszewicz M., *Glosa do uchwały SN z 15.04.1999 r.*, I KZP 11/99, Prok. i Pr. 1999/10; Łupiński J., *Szczególny tryb zaskarżania postanowień o odmowie wszczęcia lub umorzenia postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2002/10; Łyczewek R., *Glosa do postanowienia SN z 3.10.1974 r.*, Z 32/74, OSPiKA 1976/10; Łyczewek R., *„Niewuzględnienie” zażalenia*, „Palestra” 1987/1; Łyczewek R., *Wniosek rewizyjny a granice rewizji*, „Palestra” 1988/8–9; Łyczewek R., *Zaża-*

lenie na postanowienie sądu rewizyjnego co do zastosowania aresztu tymczasowego (przyczynek do wykładni art. 208 § 2 k.p.k.), „Palestra” 1964/12; Makar W., Glosa do uchwały SN z 30.10.1985 r., VI KZP 11/84, OSPiKA 1986/6; Małolepszy A., Kilka uwag na temat sprawności postępowania zażaleniewego w toku postępowania przygotowawczego [w:] *Artes serviunt vitae sapientia imperat. Proces karny sensu largo. Rzeczywistość i wyzwania. Księga jubileuszowa profesora Tomasza Grzegorzczaka z okazji 70. urodzin*, red. R. Olszewski i in., Warszawa–Łódź 2019; Marcinkowski W., Glosa do wyroku SN z 7.09.1999 r., WKN 32/99, WPP 2001/3–4; Markiewicz T., *Instytucja obrońcy do określonej czynności w świetle konstytucyjnego prawa do sądu oraz celu procesu w postaci rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie*, PS 2018/9; Marszał K., Glosa do wyroku SN z 21.08.1975 r., Rw 155/75, OSPiKA 1976/9; Marszał K., Glosa do uchwały SN z 9.12.1975 r., VI KZP 31/75, NP 1976/11; Marszał K., Glosa do uchwały SN z 30.10.1985 r., VI KZP 11/84, „Problemy Praworządności” 1987/6; Marszał K., Glosa do uchwały SN z 15.04.1999 r., I KZP 11/99, PS 2000/5; Marszał K., Glosa do uchwały SN z 16.11.2000 r., I KZP 33/00, OSP 2001/12; Marszał K., Glosa do uchwały SN z 24.01.2001, I KZP 47/00, PIP 2001/10; Marszał K., Glosa do uchwały SN z 24.08.2001 r., I KZP 12/01, PS 2003/2; Marszał K., Glosa do uchwały SN z 7.06.2002 r., I KZP 16/02, OSP 2003/2; Marszał K., Glosa do uchwały SN z 29.05.2003 r., I KZP 14/03, PS 2004/7–8; Marszał K., Glosa do wyroku SN z 9.07.1982 r., III KR 150/82, NP 1983/9–10; Marszał K., Glosa do wyroku SN z 5.03.1991 r., II KR 127/90, OSP 1992/1; Marszał K., *Granice środka odwoławczego w polskim procesie karnym*, PPK 1988, t. 14; Marszał K., *Gravamen w postępowaniu odwoławczym* [w:] *Iudicium et scientia. Księga jubileuszowa Profesora Romualda Kmiecika*, red. A. Przyborowska-Klimczak, A. Taracha, Warszawa 2011; Marszał K., *Instancyjność postępowania karnego w świetle artykułu 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej* [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Świątłowski, A. Zoll, Warszawa 2000; Marszał K., *Instancyjność postępowania sądowego w świetle art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej* [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Świątłowski, A. Zoll, Warszawa 2000; Marszał K., *Problem granic środka odwoławczego w polskim procesie karnym*, PPK 1975/1; Marszał K., *Problematyka względnej dewolutywności zażalenia w procesie karnym*, St. Praw. 2003/2; Marszał K., *Proces karny*, Katowice 1996, 1997; Marszał K., *Przedawnienie w prawie karnym*, Warszawa 1972; Marszał K., *Reguły ne peius w postępowaniu apelacyjnym w sprawach karnych* [w:] *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci profesora Andrzeja Wąska*, red. L. Leszczyński, E. Skrętowicz, Z. Hołda, Lublin 2005; Marszał K., *System apelacyjno-kasacyjny w polskim procesie karnym* [w:] *Wybrane zagadnienia procedury karnej. Księga ku czci profesora Andrzeja Murzynowskiego*, red. P. Kruszyński, Warszawa 1997; Marszał K., *Teoretyczne podstawy zakazu reformationis in peius w procesie karnym*, PIP 1969 /2; Marszał K., *Ujawnienie dowodów w postępowaniu ponownym w świetle art. 391 § 1 k.p.k.*, NP 1973/4; Marszał K., *Wnoszenie przez prokuratora środków odwoławczych na korzyść oskarżonego w sprawach o przestępstwa prywatnoskargowe*, PIP 1979/3; Marszał K., *Względna dewolutywność zażalenia w postępowaniu przygotowawczym*, Prok. i Pr. 2003/9; Marszał K., *Zakaz reformationis in peius w nowym ustawodawstwie karnym procesowym*, Warszawa 1970; Marszał K., *Zakaz reformationis in peius w polskim procesie karnym*, Poznań 1968; Marszał K., *Zakres orzekania sądu rewizyjnego w razie zaskarżenia wyroku na niekorzyść oskarżonego*, NP 1987/9; Marszał K., *Zasadnicze składniki granic środka odwoławczego w procesie karnym* [w:] *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody*, red. A. Gaberle, S. Waltoś, Kraków 2000; Marszał K., *Zmiana kwalifikacji prawnej czynu w postępowaniu rewizyjnym*, PPK 1989/15; Marszał K., *Znaczenie granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów w postępowaniu odwoławczym w sprawach karnych*, PPK 2004/25; Marszał K. (red.), Stachowiak S., Zgryzek K., *Proces karny*, Katowice 2003; Marszał K., Zagrodnik J. (red.), *Proces karny*, Warszawa 2017; Mendyka S., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego za I półrocze 1974*, WPP 1974/4; Mendyka S., *Uwagi na tle problematyki art. 404 k.p.k. w orzecznictwie Sądu Najwyższego*, WPP 1977/3; Mendys W., *Funkcja zarzutów odwoławczych w konstrukcji granic środka odwoławczego według Kodeksu postępowania karnego*, NP 1976/12; Mendys W., *O zakazie reformationis in peius na tle kontroli rewizyjnej niezależnej od granic środka odwoławczego*, „Palestra” 1982/4–5; Mendys W., *W sprawie kierunku i granic środka odwoławczego w k.p.k.*, „Palestra” 1979/4; Merkel W., *Czy rzeczywiście takie było życie ustawodawcy?*, Prob. Praw. 1981/6; Michalczyk A., *Udział oskarżonego pozbawionego wolności w rozprawie rewizyjnej*, „Palestra” 1990/2–3; Michalska M., *Sądowa kontrola decyzji o zaniechaniu ścigania karnego* [w:] *Problemy kontroli decyzji procesowych*, red. D. Gil, Lublin 2017; Mierzejewski Z., *Reguły ne peius z art. 454 k.p.k. po zmianie modelu postępowania odwoławczego w sprawach karnych – uwagi de lege lata oraz de lege ferenda*, PS 2019/9; Mikos J., Sobolewski Z., *Przyczynek do zagadnienia reformationis in peius*,

PiP 1958/8–9; Młynarczyk Z., *Glosa do postanowienia z 22.08.1983 r.*, *Rw* 648/83, *Prob. Praw.* 1984/12; Morawski L., *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*, Toruń 2002; Mucha D., *Glosa do uchwały SN z 27.02.2001 r.*, *I KZP* 48/00, *WPP* 2002/1; Muras Z., *Bezwzględne przyczyny odwoławcze w polskim procesie karnym*, Toruń 2004; Muras Z., *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym. Komentarz*, Warszawa 2004; Murzynowski A., *Dyrektywa „audiatur et altera pars” w Kodeksie postępowania karnego*, *Prok. i Pr.* 1999/5; Murzynowski A., *Glosa do postanowienia SN z 30.09.1996 r.*, *V KZ* 47/96, *OSP* 1997/3; Murzynowski A., *Glosa do uchwały SN z 14.07.1983 r.*, *VI KZP* 19/83, *NP* 1985/1; Murzynowski A., *Glosa do uchwały SN z 20.10.1999 r.*, *I KZP* 33/99, *OSP* 2000/7–8; Murzynowski A., *Glosa do wyroku SN z 3.03.1976 r.*, *IV KR* 348/75, *PiP* 1978/6; Murzynowski A., *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1994; Niegierewicz A., *Kontrola odwoławcza nieprawomocnego wyroku sądu pierwszej instancji jako gwarancja zasady prawdy materialnej*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2018/1; Niegierewicz A., *Problematyka uprawnień sądu odwoławczego w świetle zasady prawdy materialnej* [w:] *Problemy kontroli decyzji procesowych*, red. D. Gil, Lublin 2017; Nita B., *Trybunał Konstytucyjny a proces karny*, Kraków 1999; Nita-Światłowska B., Światłowski A., *Ograniczenie orzekania reformatoryjnego sądu odwoławczego w postępowaniu karnym (rozważania z uwzględnieniem perspektywy konstytucyjnej)*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2018/1; Nowacki J., „Odpowiednie” stosowanie przepisów prawa, *PiP* 1964/3; Nowak C., *Zasada równości broni w europejskim i polskim postępowaniu karnym*, *PiP* 1999/3; Nowak P., *Środki zaskarżenia we włoskim i polskim kodeksie postępowania karnego* [w:] *Szczególne środki zaskarżenia w ujęciu komparatystycznym*, red. D. Gil, Lublin 2013; Nowak T., *Zasada bezpośredniości w polskim procesie karnym*, Poznań 1971; Nowelizacja prawa karnego 2015. *Komentarz*, red. W. Wróbel, Kraków 2015; Nowicki K., *Ograniczenia stosowania zakazu reformatio in peius w związku z niełojalnym zachowaniem oskarżonego*, *PS* 2016/5; Nowicki K., *Zażalenie w przedmiocie środków zapobiegawczych* [w:] *Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa profesora Zofii Świdy*, red. J. Skorupka, Warszawa 2009; Nowicki M.A., *Europejska Konwencja Praw Człowieka. Wybór orzecznictwa*, Warszawa 1999; Nowikowski I., *Cofnięcie środka odwoławczego w procesie karnym*, *Prok. i Pr.* 1998/5; Nowikowski I., *Gravamen w procesie karnym – kwestie wybrane (uwagi na tle pojęcia interesu w procesie karnym)* [w:] *Pojęcie interesu w naukach prawnych, prawie stanowionym i orzecznictwie sądowym Polski i Ukrainy*, red. A. Korybski, M.W. Kostycki, L. Leszczyński, Lublin 2006; Nowikowski I., *Kwestia częściowego cofnięcia sprzeciwów w procesie karnym* [w:] *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody*, red. A. Gaberle, S. Waltoś, Kraków 2000; Nowikowski I., *Odwoływalność czynności procesowych stron w polskim procesie karnym*, Lublin 2001; Nowikowski I., *Sprzeciw wobec decyzji referendarza sądowego w kodeksie postępowania karnego (kwestie wybrane)* [w:] *Artes serviunt vitae sapientia imperat. Proces karny sensu largo. Rzeczywistość i wyzwania. Księga jubileuszowa profesora Tomasza Grzegorzczaka z okazji 70. urodzin*, red. R. Olszewski i in., Warszawa–Łódź 2019; Nowikowski I., *Terminy w kodeksie postępowania karnego*, Lublin 1988; Obrębski R., *Dopuszczalność zażalenia i kasacji od postanowień dotyczących wniosku o przywrócenie terminu (na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego)*, *PS* 2000/1; Ochman W., *Zażalenie na postanowienie co do uchylenia środka zabezpieczającego*, *NP* 1972/2; Olszewski R., *Usuwanie istotnych braków postępowania przygotowawczego w świetle znówelizowanego art. 397 kodeksu postępowania karnego*, *Prok. i Pr.* 2004/5; Olszewski R., *Uzupełnienie postępowania przygotowawczego na podstawie orzeczenia sądu – powrót do znanych instytucji i nowe możliwości procesowe* [w:] *Verba volant scripta manent. Proces karny, prawo karne skarbowe i prawo wykroczeń po zmianach z lat 2015–2016. Księga pamiątkowa poświęcona Profesor Monice Zbrojewskiej*, red. T. Grzegorzczak, R. Olszewski, Warszawa 2017; Palatyński J., *Brak zachowania kultury rozprawy sądowej jako zarzut rewizyjny w procesie karnym*, „Palestra” 1975/1; Paluszkiewicz H., *Studia z zakresu problematyki intertemporalnej w prawie karnym procesowym*, Warszawa 2016; Paprzycki L.K., *Glosa do uchwały SN z 6.03.1992 r.*, *I KZP* 5/91, *OSP* 1992/2; Paprzycki L.K., *Obraza przepisów postępowania dotyczących przeprowadzania dowodu z opinii biegłego – jako podstawa wniesienia środka odwoławczego, ze szczególnym uwzględnieniem opinii psychiatryczno-psychologicznej* [w:] *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody*, red. A. Gaberle, S. Waltoś, Kraków 2000; Paprzycki L.K., *Oczywista bezzasadność i oczywista zasadność kasacji* [w:] *Współczesne problemy procesu karnego i wymiaru sprawiedliwości. Księga ku czci profesora Kazimierza Marszała*, red. P. Hofmański, K. Zgryzek, Katowice 2003; Paprzycki L.K., *Prawa i obowiązki pokrzywdzonego w postępowaniu przed sądem karnym pierwszej instancji – zarys problematyki*, „Palestra” 2000/2–3; Paprzycki L.K., *Przedstawienie zagadnień prawnych Sądowi Najwyższemu, Trybunałowi Konstytucyjnemu i Europejskiemu Trybunałowi Sprawiedliwości – problematyka kompetencji w postępowaniu karnym* [w:] *Współczesne problemy procesu karnego i jego efektywność. Księga pamiątkowa profesora Andrzeja Bulsiewiczza*, red. A. Marek, Toruń 2004; Paweł S., *Glosa do postanowienia SN z 21.03.1996 r.*, *III KRN* 1/96,

OSP 1996/10; Paweł S., *Kodeks karny wykonawczy. Praktyczny komentarz z indeksem rzeczowym*, Warszawa 1999; Paweł S., *Przegląd orzecznictwa w zakresie prawa karnego wykonawczego*, NP 1979/7–8; Paweł S., *Względne przyczyny odwoławcze*, Warszawa 1970; Paweł S., Komar A., *Zakres postępowania dowodowego w postępowaniu odwoławczym. Uwagi de lege lata i de lege ferenda* [w:] *Postępowanie dowodowe w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, red. A. Lach, Toruń 2014; Pawlikowska J., Wantoła M., *Odpowiednie stosowanie przepisów kodeksu postępowania karnego dotyczących postępowania odwoławczego w postępowaniach dyscyplinarnych* [w:] *Problemy kontroli decyzji procesowych*, red. D. Gil, Lublin 2017; Pezowicz D., *Sytuacja procesowa podmiotu określonego w art. 416 kodeksu postępowania karnego – po nowelizacji*, Prok. i Pr. 2003/6; Pilarska-Gumny M., *Konkretnie pytania prawne do Sądu Najwyższego w sprawach karnych*, „Ius Novum” 2013/2; Piszczek P., *Problematyka udziału oskarżonego pozbawionego wolności na rozprawie odwoławczej w orzecznictwie Sądu Najwyższego*, Prok. i Pr. 2002/7–8; Płachta M., *Cofnięcie środka odwoławczego jako wyraz zasady dyspozytywności w procesie karnym*, ZN IBPS 1980/13; Płachta M., *Gravamen w procesie karnym*, NP 1979/3; Pojnar P., *Prawo sądu odwoławczego do własnych ustaleń faktycznych a zasada kontroli procesu – rozważania de lege lata i de lege ferenda* [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Świątłowski, A. Zoll, Warszawa 2000; Popławski W., *Zażalenie na decyzje i czynności procesowe organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze*, ZN WSO, 1989/2; Postulski K., *Glosa do postanowienia SN z 8.01.1999 r.*, IV KKN 390/98, „Palestra” 1999/11; Pozorski J., *Glosa do wyroku SN (7) z 7.09.1971 r.*, V KR 295/71, OSPiKA 1973/2; Pracki H., *Rewizja prokuratorska w postępowaniu karnym*, GP 1988/17; Pratkaniecki P., *Uchylenie orzeczenia na podstawie art. 439 § 2 k.p.k.*, PS 2004/11–12; Pratkaniecki P., *Zaskarżanie orzeczeń sądu odwoławczego*, PS 2003/2; *Prawo dowodowe. Zarys wykładu*, red. R. Kmiecik, Kraków 2005; *Proces karny*, red. J. Skorupka, Warszawa 2016; Prusak F., *Glosa do wyroku SN z 6.05.1970 r.*, IV KR 26/70, OSPiKA 1971/3; Prusak F., *Nowe fakty i dowody jako podstawa rewizji*, PiP 1967/5; Prusak F., *Podstawy rewizji w procesie karnym*, Warszawa 1970; Prusak F., *Podstawy rewizyjne w nowym k.p.k. w świetle postulatów teorii i praktyki*, „Palestra” 1970/4; Prusak F., *Pojęcie naruszenia prawa materialnego jako podstawy rewizji w procesie karnym*, „Palestra” 1964/11; Prusak F., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego (za rok 1982)*, NP 1983/9–10; Prusak F., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego (za rok 1984)*, NP 1985/7–8; Prusak F., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego (za rok 1985)*, NP 1986/7–8; Prusak F., *Uzasadnianie postanowienia o przedstawieniu zarzutów*, „Problemy Praworządności” 1970/4; Przyjemski S.M., *Recenzja książki Z. Gostyńskiego, Tajemnica dziennikarska a obowiązek składania zeznań w procesie karnym*, Warszawa 1997, PiP 1998/4; Przyjemski S.M., *Skutki uwzględnienia zażalenia prokuratora na postanowienie sądu o uchyleniu środka zapobiegawczego – tymczasowego aresztowania*, WPP 1972/4; Rajzman H., *Z problematyki zażalenia w polskim procesie karnym*, NP 1959/6; *Regulae iuris. Łacińskie inskrypcje na kolumnach Sądu Najwyższego Rzeczypospolitej Polskiej*, red. W. Wołodkiewicz, Warszawa 2001; Rogacka-Rzewnicka M., *Kasacja w polskim procesie karnym*, Warszawa 2001; Rogacka-Rzewnicka M., *O wyższości apelacji nad rewizją. Rozważania o modelach postępowania odwoławczego w systemie prawa kontynentalnego w aspekcie historyczno-komparatystycznym*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2018/1; Rogacka-Rzewnicka M., *Postępowanie odwoławcze we francuskim procesie karnym. Modelowe założenia apelacji* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań*, red. S. Steinborn, Warszawa 2016; Rogoziński P., *Kilka uwag o stosowaniu art. 440 k.p.k. w toku rozpoznawania zażaleń na postanowienia i zarządzenia* [w:] *Iudicium et scientia. Księga jubileuszowa Profesora Romualda Kmiecika*, red. A. Przyborska-Klimczak, A. Taracha, Warszawa 2011; Rogoziński P., *Postępowanie dowodowe na rozprawie apelacyjnej w sprawach karnych*, St. Praw. 2010/1; Rogoziński P., *Zakres postępowania dowodowego na rozprawie apelacyjnej a stwierdzenie konieczności przeprowadzenia na nowo w całości przewodu sądowego przez sąd pierwszej instancji* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań*, red. S. Steinborn, Warszawa 2016; Rutkowski S., *Zmiany w postępowaniu odwoławczym w nowym Kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1998/4; Rypiński A., *Glosa do uchwały SN z 25.11.1971 r.*, VI KZP 59/71, NP 1972/10; Rypiński A., *Uzasadnienie wyroku rewizyjnego w sprawach karnych*, NP 1977/7–8; Sakowicz A., *Glosa do uchwały SN (7) z 18.10.2001 r.*, I KZP 25/01, „Palestra” 2002/9–10; Sakowicz A., *Postępowanie dowodowe w postępowaniu apelacyjnym* [w:] *Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym po 1.07.2015 r. Przewodnik po zmianach*, red. P. Wiliński, Warszawa 2015; Sakowicz A., *Postępowanie dowodowe w postępowaniu apelacyjnym. Zarys problematyki* [w:] *Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym po 1.07.2015 r. Przewodnik po zmianach*, red. P. Wiliński, Warszawa 2015; Sakowicz A., *Zakres kontroli dokonywanej przez Sąd Najwyższy przy rozpo-*

znaniu skargi na wyrok kasatoryjny sądu odwoławczego, „Białostockie Studia Prawnicze” 2018/1; Sakowicz A., *Zasada ne bis in idem w prawie karnym w ujęciu paneuropejskim*, Białystok 2011; Samborski E., *Metodyka pracy sędziego*, Warszawa 2002; Samochowiec J., *Rażąca niewspółmierność kary jako podstawa rewizji*, PiP 1980/3; Satko J., *Glosa do uchwały SN z 17.09.1997 r.*, I KZP 19/97, OSP 1998/9; Sawicki J., Maślanko M., *Kontrola rewizyjna*, DPP 1949/6–7; Sieracki W., *Glosa do uchwały SN z 21.08.1992 r.*, I KZP 26/92, OSP 1993/4; Sieracki W., *Glosa do wyroku SN z 20.08.1992 r.*, WO 119/92, OSP 1993/7–8; Sieracki W., *Na marginesie artykułu „Uwagi o zakresie orzekania sądu odwoławczego w przedmiocie amnestii”*, WPP 1987/1; Siewierski M., *Czynnik rewizyjny w postępowaniu przed Sądem Najwyższym (Przyczynek do dyskusji nad systemem dwuinstancyjnym w sprawach karnych)*, PiP 1947/2; Siewierski M., *Zażalenie na czynności prowadzącego postępowanie przygotowawcze*, NP 1975/9; Skorupka J., *Czy bezwzględne przyczyny odwoławcze wymagają rewizji?* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań*, red. S. Steinborn, Warszawa 2016; Skorupka J., *O sprawiedliwości procesu karnego*, Warszawa 2013; Skrętowicz E., *Iudex inhabilis i iudex suspectus w polskim procesie karnym*, Lublin 1994; Skrętowicz E., *O apelacji i kasacji de lege ferenda*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 1995/41; Skrętowicz E., *Skutki prawne braku podpisu pod wyrokiem karnym*, NP 1980/4; Skrętowicz E., *Wyrokowanie sądu pierwszej instancji w sprawach karnych*, Lublin 1984; Skrętowicz E., *Zażalenie na postanowienie kończące postępowanie karne* [w:] *Środki zaskarżenia. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody*, red. A. Gaberle, S. Waltoś, Kraków 2000; Skrzydło W., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Kraków 1998; Skwarcow M., *Glosa do postanowienia SN z 17.10.2000*, V KKN 362/00, PS 2002/7–8; Skwarcow M., *Rażąca niesprawiedliwość orzeczenia jako przesłanka odwoławcza po nowelizacji kodeksu postępowania karnego* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań*, red. S. Steinborn, Warszawa 2016; Sługocki L., *Glosa do postanowienia SN z 6.04.1990 r.*, I KZ 64/90, „Palestra” 1992/7–8; Sługocki L., *Glosa do uchwały SN (7) z 6.05.1992 r.*, I KZP 1/92, „Palestra” 1993/11; Smoleński J., *Glosa do uchwały SN z 5.11.1970 r.*, VI KZP 44/70, PiP 1972/6; Sowiński P.K., *Środek zaskarżenia w postępowaniu nakazowym. Uwagi na tle polskiego k.p.k. oraz niemieckiej StPO* [w:] *Szczególne środki zaskarżenia w ujęciu komparatystycznym*, red. D. Gil, Lublin 2013; Stachowiak S., *Uzupełnienie postępowania przygotowawczego przez prokuratora (art. 397 k.p.k.)*, Prok. i Pr. 2003/10; Stachowiak S., *Wyrok łączny w ujęciu kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1999/11–12; Stanowska M., *W sprawie względnej dewolutywności zażalenia (art. 412 KPK)*, NP 1978/3; Stefański R.A., *Aktualny model zaskarżania postanowień o zaniechaniu ścigania karnego*, Prok. i Pr. 2007/12; Stefański R.A., *Glosa do postanowienia SN z 24.01.1991 r.*, V KZP 24/90, PS 1991/1–2; Stefański R.A., *Glosa do wyroku SN z 26.11.1992 r.*, III KRN 203/92, OSP 1994/4; Stefański R.A., *Glosa do wyroku SN z 18.10.2001*, II KKN 124/99, Prok. i Pr. 2002/4; Stefański R.A., *Instytucja pytań prawnych do Sądu Najwyższego w sprawach karnych*, Kraków 2001; Stefański R.A., *Obrona obligatoryjna w polskim procesie karnym*, Warszawa 2012; Stefański R.A., *Ograniczona zaskarżalność postanowień w przedmiocie środka zapobiegawczego*, Prok. i Pr. 2000/10; Stefański R.A., *Podmioty uprawnione do kierowania konkretnych pytań prawnych w sprawach karnych*, PiP 2000/9; Stefański R.A., *Przegląd Uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za lata 1991–1993*, WPP 1995/2; Stefański R.A., *Przegląd Uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1995 rok*, WPP 1996/3–4; Stefański R.A., *Przegląd Uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1996 rok*, WPP 1997/2; Stefański R.A., *Przegląd Uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1997 rok*, WPP 1998/3–4; Stefański R.A., *Przegląd Uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1998 rok*, WPP 1999/1–2; Stefański R.A., *Przegląd Uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1999 r.*, WPP 2000/2; Stefański R.A., *Przegląd Uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2000 r.*, WPP 2001/2; Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2001 r.*, WPP 2002/2; Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2003 r.*, WPP 2004/2; R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2006 r.*, WPP 2007/2; Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2009 r.*, WPP 2010/2; Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej Wojskowej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2010 r.*, WPP 2011/2; Stefański R.A., *Rodzaje rozstrzygnięć Sądu Najwyższego w przedmiocie pytań prawnych*, WPP 2000/3–4; Stefański R.A., *Rola Sądu Najwyższego w kształtowaniu jednolitości orzecznictwa w sprawach karnych* [w:] *Jednolitość orzecznictwa w sprawach karnych*, red. S. Waltoś, Kraków 1998; Stefański R.A., *Sposób załatwienia zażaleń na postanowienie sądu o utrzymaniu w mocy postanowienia prokuratora*

o odmowie wszczęcia lub umorzenia postępowania przygotowawczego, Prok. i Pr. 2000/2; Stefański R.A., Tryb zaskarżania postanowień o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania przygotowawczego, Prok. i Pr. 2000/1; Stefański R.A., Ujawnienie tajemnicy zawodowej przez świadka w nowym kodeksie postępowania karnego, Prok. i Pr. 1998/4; Stefański R.A., Zaskarżalność postanowień w przedmiocie środka zapobiegawczego [w:] *Środki zaskarżenia. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody*, red. A. Gaberle, S. Waltoś, Kraków 2000; Steinborn S., Glosa do uchwały SN z 20.10.1999 r. I KZP 33/99, OSP 2000/7–8; Steinborn S., Glosa do uchwały z 17.05.2000 r., I KZP 11/00, PS 2001/7–8; Steinborn S., Glosa do wyroku SA we Wrocławiu z 20.01.2011 r., II AKa 379/10, WSS 2012/1; Steinborn S., Konwalidacja wadliwej rozprawy głównej oraz częściowe uchylenie wyroku w świetle bezwzględnych przyczyn odwoławczych z art. 439 § 1 k.p.k., „Palestra” 2003/5–6; Steinborn S., Kształtowanie granic rozpoznania sprawy w instancji odwoławczej w procesie karnym w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z 27.09.2013 r. i 20.02.2015 r. [w:] *Reforma prawa karnego materialnego i procesowego z 2015 roku. Zagadnienia wybrane*, red. D. Kala, I. Zgoliński, Warszawa 2015; Steinborn S., O konsekwencjach nowego przepisu art. 447 § 3 k.p.k. dla wyznaczania granic zaskarżenia wyroku i dopuszczalności zaskarżania rozstrzygnięć negatywnych, KSAG 2014/1; Steinborn S., Orzekanie przez sąd odwoławczy niezależnie od kierunku środka odwoławczego, GSP 2003/11; Steinborn S., Porozumienia w polskim procesie karnym. Skazanie bez rozprawy i dobrowolne poddanie się odpowiedzialności karnej, Kraków 2005; Steinborn S., Postępowanie dowodowe w instancji apelacyjnej w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego, Prok. i Pr. 2015/1–2; Steinborn S., Prawomocność części orzeczenia w procesie karnym, Warszawa 2011; Steinborn S., Wzłowe problemy subsydiarnego oskarżenia posiłkowego, Prok. i Pr. 2001/12; Strzelec P., Sądowa kontrola decyzji o zaniechaniu ścigania (zagadnienia wybrane) [w:] *Problemy stosowania prawa sądowego. Księga ofiarowana Profesorowi Edwardowi Skrętowiczowi*, red. I. Nowikowski, Lublin 2007; Sychta K., Kontrola z urzędu oraz kontrola totalna w instancji odwoławczej [w:] *Verba volant scripta manent. Proces karny, prawo karne skarbowe i prawo wykroczeń po zmianach z lat 2015–2016. Księga pamiątkowa poświęcona Profesor Monice Zbrojewskiej*, red. T. Grzegorzczak, R. Olszewski, Warszawa 2017; Syta M., Gravamen jako przesłanka zażalenia w postępowaniu przygotowawczym, Prok. i Pr. 2004/4; Syta M., Tryb rozpoznawania zażeń w nowym Kodeksie postępowania karnego, Prok. i Pr. 1998/2; Syta M., Zażenia na postanowienia zamykające drogę do wydania wyroku podejmowane w toku postępowania przygotowawczego, Prok. i Pr. 2006/1; Syta M., Steinborn S., W kwestii dopuszczalności niejednoczesnego rozpoznania środków odwoławczych wniesionych od tego samego orzeczenia [w:] *Fiat iustitia perat mundus. Księga jubileuszowa poświęcona sędziemu Sądowi Najwyższego Stanisławowi Zabłockiemu z okazji 40-lecia pracy zawodowej*, red. P. Hofmański, Warszawa 2014; Szczepny K., Zaskarżalność wyroków wydanych w ramach porozumień procesowych – wybrane aspekty, „Białostockie Studia Prawnicze” 2018/1; Szewczyk J.M., Zakaz reformationis in peius w polskim procesie karnym, Warszawa 2015; Szewczyk M.J., Glosa do postanowienia SN z 11.10.2016 r., III KK 123/16, Prok. i Pr. 2019/7–8; Szewczyk M.J., Ograniczenia zakazu reformationis in peius oraz podstaw apelacyjnych w ujęciu art. 434 § 4 k.p.k. i art. 447 § 5 k.p.k., Prok. i Pr. 2017/11; Szumiło-Kulczycka D., Sporządzanie środków odwoławczych na materiałach objętych klauzulą „ściśle tajne” lub „tajne” [w:] *Artes serviunt vitae sapientia imperat. Proces karny sensu largo. Rzeczywistość i wyzwania. Księga jubileuszowa Profesora Tomasza Grzegorzczaka z okazji 70. urodzin*, red. R. Olszewski i in., Warszawa–Łódź 2019; Szumiło-Kulczycka D., Wznowienie postępowania sądowego – czy na pewno tylko na wniosek, „Palestra” 1998/7–8; Śliwiński S., Polski proces karny przed sądem powszechnym – przebieg procesu i postępowanie wykonawcze, Warszawa 1948; Śliwiński S., Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne, Warszawa 1948; Śliwiński S., Środek odwoławczy skierowany wyłącznie przeciwko uzasadnieniu orzeczenia karnego, PiP 1955/9; Świda Z., System skarg i odwołań według k.p.k. z 1997 r. [w:] *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody*, red. A. Gaberle, S. Waltoś, Kraków 2000; Świda-Łagiewska Z., Zasada swobodnej oceny dowodów w polskim procesie karnym, Wrocław 1983; Świecki D., Apelacja obrońcy i pełnomocnika po zmianach [w:] *Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym po 1.07.2015 r. Przewodnik po zmianach*, red. P. Wiliński, Warszawa 2015; Świecki D., Apelacja w postępowaniu karnym, Warszawa 2012; Świecki D., Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych, Warszawa 2010, 2016; Świecki D., Glosa do postanowienia SN z 15.10.2003 r., III KK 271/02, OSP 2004/9; Świecki D., Granice kontroli odwoławczej, „Białostockie Studia Prawnicze” 2018/1; Świecki D., Konstytucyjna zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego a możliwość reformatoryjnego orzekania w instancji odwoławczej w świetle wchodzącej w życie 1.07.2005 roku nowelizacji Kodeksu postępowania karnego [w:] *Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 roku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji jego 90. urodzin*, red. T. Grzegorzczak i in., Warszawa 2014; Świecki D., Ograniczenie podstaw

odwoławczych do wniesienia apelacji w trybach konsensualnych (art. 447 § 5 k.p.k.), PS 2019/9; Świecki D., *Orzekanie na niekorzyść oskarżonego na podstawie art. 434 § 1 k.p.k. i art. 443 k.p.k.*, PS 2009/5; Świecki D., *Postępowanie odwoławcze w sprawach karnych. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 2013; Świecki D., *Reformatoryjne orzekanie w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z 2013 roku*, PS 2014/10; Świecki D., *Rozprawa apelacyjna w polskim procesie karnym*, Kraków 2006; Świecki D., *Udział obrońcy w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego* [w:] *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa profesora Janusza Tylmana*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011; Świecki D., *Wina w prawie karnym materialnym i procesowym*, Prok. i Pr. 2009/11–12; Świecki D., *Zakres postępowania dowodowego w instancji odwoławczej* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań*, red. S. Steinborn, Warszawa 2016; Świecki D., *Zarzut jako składnik środka zaskarżenia* [w:] *Fiat iustitia pereat mundus. Księga jubileuszowa poświęcona sędziemu Sądowi Najwyższego Stanisławowi Zabłockiemu z okazji 40-lecia pracy zawodowej*, red. P. Hofmański, Warszawa 2014; Świecki D., *Zasada bezpośredniości w postępowaniu odwoławczym* [w:] *Istota i zasady procesu karnego 25 lat później. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Murzynowskiego*, red. M. Rogacka-Rzewnicka, H. Gajewska-Kraczkowska, Warszawa 2020; Świecki D., *Zaskarżalność orzeczeń i instancyjność postępowania sądowego w sprawach karnych w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego* [w:] *Artes serviant vitae sapientia imperat. Proces karny sensu largo. Rzeczywistość i wyzwania. Księga jubileuszowa profesora Tomasza Grzegorzczaka z okazji 70. urodzin*, red. R. Olszewski i in., Warszawa–Łódź 2019; Świecki D., *Zaskarżalność uzasadnienia orzeczenia karnego*, PS 2009/4; Świt T., *Postępowanie uproszczone w procesie karnym*, Warszawa 1972; Tylman J., *Glosa do postanowienia SN z 22.06.1999 r.*, I KZP 20/99, OSP 2000/1; Tylman J., *Glosa do uchwały SN z 27.02.2001 r.*, I KZP 48/00, OSP 2002/2; Tylman J., *Reforma środków odwoławczych w postępowaniu karnym*, SPE 1993/48; Urbaniak M.J., *Rozpoznawanie spraw pod nieobecność oskarżonego w polskim procesie karnym*, Poznań–Kalisz 2003; Urbaniak-Mastalerz I., *Pomiędzy względnością a bezwzględnością przyczyn odwoławczych* [w:] *Problemy kontroli decyzji procesowych*, red. D. Gil, Lublin 2017; Urbaniak-Mastalerz I., *Pozycja oskarżonego w nowym modelu postępowania odwoławczego* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań*, red. S. Steinborn, Warszawa 2016; Waltoś S., *Glosa do uchwały SN (7) z 26.06.1970 r.*, VI KZP 18/69, PiP 1971/7; Waltoś S., *Kodeks postępowania karnego z 1997 r. – między tradycją z wyzwaniem współczesności* [w:] *Nowy Kodeks postępowania karnego. Zagadnienia węzłowe*, red. E. Skrętowicz, Kraków 1998; Waltoś S., *Postępowania szczególne w procesie karnym*, Warszawa 1973; Waltoś S., *Problemy prawnoprosesowe przemówienia prokuratora na rozprawie głównej*, NP 1969/5; Waltoś S., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 1996, 2002, 2008, 2009, 2018, 2020; Wasilewski A., *Przedstawianie pytań prawnych Trybunałowi Konstytucyjnemu przez sądy (art. 193 Konstytucji)*, PiP 1999/8; Wasilewski A., *Pytania prawne do Trybunału Konstytucyjnego. Problemy interpretacyjne na tle art. 193 Konstytucji RP*, PS 2000/5; Wassermann W., *Zasady formułowania zarzutów apelacyjnych w obowiązującej procedurze karnej*, Prok. i Pr. 2010/6; Waszczyński J., *O podstawach rewizji według kodeksu postępowania karnego*, ZNUŁ 1959/14; Waszczyński J., *O tzw. kierunku rewizji w procesie karnym*, „Palestra” 1960/12; Wąsek A., *Rażąca niesprawiedliwość orzeczenia w ujęciu art. 440 k.p.k.*, „Palestra” 2018/12; Wąsek A., *Prawo oskarżonego pozbawionego wolności do udziału w rozprawie odwoławczej* [w:] *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody*, red. A. Gaberle, S. Waltoś, Kraków 2000; Wąsek-Wiaderek M., *Glosa do uchwały SN 18.10.2001 r.*, I KZP 25/01, „Palestra” 2002/9–10; Wąsek-Wiaderek M., *Rzetelność postępowania odwoławczego w polskiej procedurze karnej w świetle orzecznictwa Trybunału Europejskiego*, Prok. i Pr. 1998/11–12; Wąsek-Wiaderek M., *Uzupełnienie uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2018/1; Wąsek-Wiaderek M., *Wybrane aspekty postępowania odwoławczego w procesie karnym po 1.07.2015 r. w świetle standardów międzynarodowych* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań*, red. S. Steinborn, Warszawa 2016; Wąsek-Wiaderek M., *Zasada równości stron w polskim procesie karnym w perspektywie prawno porównawczej*, Kraków 2003; Weigend T., *Apelacja w postępowaniu karnym (Uwagi z niemieckiego punktu widzenia)*, PiP 2000/5; Wędrychowska E., *Glosa do wyroku SN z 11.08.1999 r.*, V KKN 229/99, OSP 2000/2; Wędrychowska E., *Nieważność orzeczeń sądowych w świetle projektu kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1997/6; Wędrychowska E., Wędrychowski M.P., *Nieważność orzeczeń w polskim procesie karnym*, Warszawa 1999; Wiewiórka S., *Kontrola instancyjna postanowień prokuratora o umorzeniu lub odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2002/12; Wiliński P., *Dwuinstancyjność postępowania karnego w świetle Konstytucji* [w:] *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa profesora Janusza Tylmana*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011; Wiliński P., *Konstytucyjne uwarunkowania postępowania odwoławczego w procesie karnym* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań*, red. S. Steinborn, Warszawa 2016;

Wiliński P., *Proces karny w świetle Konstytucji*, Warszawa 2011; Wiliński P., *Zasada prawa do obrony w polskim procesie karnym*, Kraków 2006; Wiliński P., Zabłocki S., *Uzupełnienie uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji w procesie karnym*, PS 2015/11–12; Winczorek P., *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2.04.1997 r.*, Warszawa 2000; Włodyka S., *Glosa do postanowienia SN z 5.12.1970 r.*, IV KZ 127/70, PiP 1972/3; Włodyka S., *Przesłanki dopuszczalności pytań prawnych do Sądu Najwyższego*, NP 1971/2; Woleński J., *Epistemologiczne aspekty środków odwoławczych* [w:] *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody*, red. A. Gaberle, S. Waltoś, Kraków 2000; Wolter W., *Glosa do wyroku SN z 10.07.1974 r.*, V KRN 60/74, PiP 1975/4; Wolter W., *Jak rozumieć wyrażenie „sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary”*, PiP 1977/6; Woźniewski K., *Apelacja w angielskim procesie karnym* [w:] *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań*, red. S. Steinborn, Warszawa 2016; Woźniewski K., *Artykuł 447 § 5 KPK jako gwarancja prymatu inicjatywy dowodowej stron w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji – uwagi de lege ferenda* [w:] *Fiat iustitia pereat mundus. Księga jubileuszowa poświęcona sędziemu Sądowi Najwyższego Stanisławowi Zabłockiemu z okazji 40-lecia pracy zawodowej*, red. P. Hofmański, Warszawa 2014; Woźniewski K., *Inicjatywa dowodowa w polskim prawie karnym procesowym*, Gdynia 2001; Woźniewski K., *Oddalenie wniosku dowodowego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 452 § 2 k.p.k.* [w:] *Verba volant scripta manent. Proces karny, prawo karne skarbowe i prawo wykroczeń po zmianach z lat 2015–2016. Księga pamiątkowa poświęcona Profesor Monice Zbrojewskiej*, red. T. Grzegorzczuk, R. Olszewski, Warszawa 2017; Woźniewski K., *Z problematyki przymusu adwokackiego*, PS 1994/11–12; Woźniewski K., *Zakaz reformationis in peius a zasada niezmienności przedmiotu procesu* [w:] *Współzależność prawa karnego materialnego i procesowego w świetle kodyfikacji karnych z 1997 r. i propozycji ich zmian*, red. Z. Cwiąkałski, G. Artymiak, Warszawa 2009; Wójcicka B., *Oskarżenie przez sąd odwoławczy na niekorzyść oskarżonego w świetle projektu Kodeksu postępowania karnego (redakcja z 1994 r.)*, AUL FI 1995/63; Wrona Z., *Glosa do postanowienia z 14.10.1993 r.*, II KRN 177/93, OSP 1994/7–8; Wronkowska S., Zieliński M., *Problemy i zasady redagowania tekstów prawnych*, Warszawa 1993; Wróbel W., *Aktualne problemy intertemporalne okresu przejściowego po wejściu w życie ustawy z 20.02.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw*, cz. 1, CzPKiNP 2015/3; Wróbel W., *Zasady intertemporalne w prawie karnym procesowym*, Kraków 2017; Wróblewski J., *Kontrola decyzji sądowej – wybrane zagadnienia teoretyczne*, PiP 1976/8–9; Wróblewski J., *Przepisy odsyłające*, ZNUŁ 1964/35; Wróblewski J., *Sądowe stosowanie prawa*, Warszawa 1988; Wysocki D., *Glosa do uchwały SN z 24.08.2001 r.*, I KZP 12/01, OSP 2002/3; Wysocki D., *Gwarancja niezwłocznej kontroli odwoławczej tymczasowego aresztowania*, Prok. i Pr. 2003/1; Zabłocki S., *Artykuł 167 k.p.k. po jego nowelizacji – wstępne nakreślenie problemów*, „Palestra” 2015/7–8; Zabłocki S., *Glosa do postanowienia SN z 17.06.1993 r.*, II KRN 91/93, „Palestra” 1994/3–4; Zabłocki S., *Glosa do wyroku SN z 29.03.2002 r.*, V KKN 116/98, „Palestra” 2001/1–2; Zabłocki S., *Między reformatornością a kasatoryjnością, między apelacyjnością a rewizyjnością – ku jakiemu modelowi zmierza postępowanie odwoławcze po zmianach kodeksowych z lat 2013–2015* [w:] *Obrona i pełnomocnik w procesie karnym po 1.07.2015 r. Przewodnik po zmianach*, red. P. Wiliński, Warszawa 2015; Zabłocki S., *Nowela k.p.k. z 20.07.2000 r.*, Warszawa 2000; Zabłocki S., *Ograniczenia zakazu reformationis in peius*, „Palestra” 2003/7–8; Zabłocki S., *O niektórych zmianach wprowadzonych przez nowy Kodeks postępowania karnego w zakresie postępowania odwoławczego*, PS 1997/11–12; Zabłocki S., *Postępowanie odwoławcze, kasacyjne i wznowieniowe w procesie karnym*, Warszawa 1999; Zabłocki S., *Postępowanie odwoławcze w Kodeksie postępowania karnego po nowelizacji. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2003; Zabłocki S., *Postępowanie odwoławcze w nowym Kodeksie postępowania karnego. Komentarz praktyczny*, Warszawa 1997; Zabłocki S., *Procesowe aspekty instrumentalnych poczynąń tzw. małego świadka koronnego, ze szczególnym uwzględnieniem zakazu reformationis in peius* [w:] *Współczesne problemy procesu karnego i wymiaru sprawiedliwości. Księga ku czci Profesora Kazimierza Marszałka*, red. P. Hofmański, K. Zgryzek, Katowice 2003; Zabłocki S., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego – Izba Kar*, „Palestra” 1996/11–12; Zabłocki S., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego – Izba Kar*, „Palestra” 1997/1–2; Zabłocki S., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego – Izba Kar*, „Palestra” 1997/9–10; Zabłocki S., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego – Izba Kar*, „Palestra” 1997/11–12; Zabłocki S., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego – Izba Kar*, „Palestra” 1998/3–4; Zabłocki S., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego – Izba Kar*, „Palestra” 1999/5–6; Zabłocki S., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego – Izba Kar*, „Palestra” 2001/5–6; Zabłocki S., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego – Izba Kar*, „Palestra” 2002/5–6; Zabłocki S., *Reguły ne peius a materialne prawo do obrony w postępowaniu odwoławczym* [w:] *Węzłowe problemy procesu karnego. Materiały konferencyjne*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010; Zabłocki S., *Rozpoznawanie zażaleń na decyzje o zatrzymaniu*, „Palestra” 2005/1–2; Zabłocki S., *Zakaz obrony*

kilku oskarżonych przez jednego obrońcę w sytuacji kolizyjnej, cz. 2, „Palestra” 1993/12; Zabłocki S., *Znaczenie ustawy nowelizującej kodeks postępowania karnego dla korporacji radców prawnych*, „Radca Prawny” 2000/6; Zachuta A., *Horyzontalna – pozioma prawomocność przedmiotowej części wyroku*, Prok. i Pr. 2006/9; Zachuta A., *Skorzystanie z cudzej skargi odwoławczej*, Prok. i Pr. 2005/2; Zachuta A., *Umorzenie absorpcyjne (art. 11 k.p.k.) – instrument przydatny w procesie karnym, czy zbędny?*, Prok. i Pr. 2000/12; Zagrodnik J., *Glosa do wyroku SN z 6.04.2017 r., V KK 372/16, OSP 2018/5, poz. 49*; Zagrodnik J., *Udział prokuratora w postępowaniu sądowym na podstawie art. 55 § 4 kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Pr. 2005/3; Zagrodnik J., *Umorzenie absorpcyjne a instytucja skargi subsydiarnej w polskim procesie karnym*, Prok. i Pr. 2000/2; Zagubiona *szybkość procesu karnego. Jak ją przywrócić?*, red. J. Czapska, S. Waltoś, Warszawa 2005; Zajcew Ł.Ł., *Apelacja: zagadnienia teorii i praktyki*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 1995/41; Zgryzek K., *Postępowanie w przedmiocie zastosowania środka zabezpieczającego w polskim procesie karnym*, Katowice 1989; Zgryzek K., *Zakaz reformationis in peius a dopuszczalność orzekania środków zabezpieczających wobec sprawców niepoctylnych lub o ograniczonej poczytalności*, PPK 1988, t. XIV; Zieliński A., *Konstytucyjny standard instancyjności postępowania sądowego*, PiP 2005/11; Zieliński M., *Wykłady prawa. Zasady. Reguły. Wskazówki*, Warszawa 2002; Zienkiewicz D., *Wątpliwości redakcyjne związane z przedstawieniem zagadnień prawnych do rozstrzygnięcia w orzecznictwie Sądu Najwyższego*, „Palestra” 2002/5–6; Zimoch S., *Glosa do postanowienia SN z 5.02.1988 r., II KZ 3/88, OSPiKA 1989/3*; Zimoch S., *Glosa do postanowień SN: z 17.06.1993 r., II KR 91/93 oraz z 29.04.1993 r., WZ 87/93, OSP 1995/1*; Zimoch S., *Glosa do wyroku SN z 4.03.1977 r., I KR 5/77, „Palestra” 1978/9*.

POSTĘPOWANIE ODWOŁAWCZE – WPROWADZENIE

Przy komentowaniu przepisów działu IX nieliczne fragmenty tekstu zostały złożone *petitem*. Zabieg taki oznacza, że poglądy przedstawione w tekście złożonym tą czcionką należy odnosić do stanu prawnego, który co prawda już został zmieniony, ale z uwagi na uwarunkowania wynikające z tzw. przepisów intertemporalnych i ze względu na notoryjnie znaną długotrwałość postępowań może mieć jeszcze zastosowanie w konkretnie rozpoznawanej sprawie. Dotyczyć to będzie stanu prawnego obowiązującego w okresie, gdy model polskiego procesu karnego oparty był na formule tzw. zwiększonej kontradiktoryjności, czyli od 1.07.2015 r. do 14.04.2016 r., albo stanu prawnego z okresu od 15.04.2016 r. do 5.10.2019 r., w znacznej części odchodzącego od tej formuły, przy czym każdorazowo zostanie zaznaczone, którego z tych dwóch okresów dotyczą uwagi nawiązujące do tzw. starej treści przepisów. Należy w tym miejscu wyjaśnić, dlaczego nowy komentarz nawiązywać będzie w tych fragmentach do stanu prawnego uchylonego już na mocy nowelizacji z 11.03.2016 r., która weszła w życie 15.04.2016 r., albo do stanu prawnego uchylonego na mocy nowelizacji z 19.07.2019 r., która weszła w życie 5.10.2019 r. Otóż w wielu sprawach toczących się w postępowaniu odwoławczym i kontrolowanych następnie w postępowaniu kasacyjnym to właśnie stan prawny z okresu 1.07.2015–14.04.2016 r. albo stan prawny z okresu 15.04.2016–4.10.2019, a nie aktualny, będzie musiał być uwzględniany jeszcze przez pewien czas, także po pojawieniu się niniejszego komentarza na półkach księgarń. Zgodnie bowiem z jednym z głównych przepisów intertemporalnych nowelizacji z 11.03.2016 r., a mianowicie jej art. 25 ust. 1, w sprawach, w których postępowanie

rozpoczęto aktem oskarżenia (lub jego surogatem) w formule zwiększonej kontradiktoryjności, czyli po 30.06.2015 r., a przed 15.04.2016 r., „postępowanie toczy się według przepisów dotychczasowych do prawomocnego zakończenia postępowania”, a zatem również postępowanie odwoławcze powinno przebiec według reguł ustanowionych w ustawie z 27.09.2013 r., zmodyfikowanych w nowelizacji z 20.02.2015 r. Co więcej, wniesienie skargi kasacyjnej od orzeczenia zapadłego po przeprowadzeniu postępowania w formule zwiększonej kontradiktoryjności nakazuje dokonanie kontroli prawidłowości procedowania właśnie według tych reguł, które rządziły procesem aż do momentu uprawomocnienia się orzeczenia. Ponieważ zaś wniesienie tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia na korzyść oskarżonego nie jest limitowane żadnym terminem (zob. art. 529 i odczytywany *a contrario* art. 524 § 3), zatem zapewne przez długi jeszcze okres Czytelnicy niniejszego komentarza zobowiązani będą w dość szerokiej grupie spraw uwzględniać reguły zasadniczo odmienne od tych, które wprowadzone zostały zarówno w nowelizacji z 11.03.2016 r., jak i w nowelizacji z 19.07.2019 r. Wprawdzie w art. 8 nowelizacji z 19.07.2019 r. przewidziano regułę odwrotną i co do zasady przepisy procesowe w brzmieniu nadanym tą ustawą mają mieć zastosowanie także do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie, niemniej jednak zasada ta ma mieć zastosowanie tylko wówczas, jeżeli kolejne przepisy intertemporalne tej ustawy „nie stanowią inaczej”. Takich wyjątków przewidziano zaś sporo i trzeba je będzie uwzględniać w praktyce, a zatem muszą zostać przynajmniej zasygnalizowane w niniejszym komentarzu. Ponadto zgodnie z innym przepisem tej ustawy mającym charakter intertemporalny, a mianowicie jej art. 7, czynności procesowe dokonane przed jej wejściem w życie są skuteczne, jeśli dokonano ich z zachowaniem przepisów dotychczasowych. Nieco szerzej należy zatem już w tych uwagach ogólnych omówić specyficzną sytuację, z jaką stykają się – w wypadku zmian ustawowych – uczestnicy procesu karnego na tym jego etapie, jaki stanowią postępowania kontrolne – zarówno te zainicjowane wniesieniem zwykłego środka odwoławczego, jak i szczególnie te uruchamiane w wyniku złożenia nadzwyczajnego środka zaskarżenia, zmuszającego do weryfikacji nie tylko tego, czy sąd odwoławczy prawidłowo odczytał przepisy intertemporalne, a zatem czy stosował prawidłowe wzorce kontrolne do oceny orzeczenia sądu *meriti*, lecz także do weryfikacji tego, czy już samo postępowanie kontrolne toczyło się zgodnie z przepisami, które powinny znaleźć zastosowanie.

Przedmiotem postępowania przed sądem odwoławczym są zarzuty naruszenia prawa w ocenianym postępowaniu pierwszoinstancyjnym. Przedmiotem postępowania przed sądem kasacyjnym są zarzuty naruszenia prawa w ocenianym postępowaniu odwoławczym, a w wypadku kasacji wnoszonych na podstawie art. 521 k.p.k. – niejednokrotnie także i bezpośrednio w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, jeśli orzeczenie zaskarżone nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia uprawomocniło się już na tym etapie procesu. Rzecz jednak w tym, że w wyniku zmian ustawowych może nastąpić zmiana kryteriów kontroli dotycząca zarówno norm nakazu określonego postępowania-

nia, jak i zakazu określonego postępowania, w tym norm kompetencyjnych, a także reguł skuteczności czynności procesowych, przy czym w obu przypadkach zmianie mogą podlegać tak przesłanki, jak i treść określonych kompetencji. Trzeba przy tym dostrzec w procesie kontrolnym dwie płaszczyzny. **Sama ocena dokonywana w postępowaniu kontrolnym może i powinna dotyczyć przestrzegania prawa obowiązującego w dniu dokonywania określonej czynności, jeśli bowiem w tym dniu działanie było zgodne z obowiązującymi ówczesznie przepisami, sąd odwoławczy nie może stwierdzić naruszenia prawa, a sąd kasacyjny tym bardziej nie może stwierdzić rażącego naruszenia prawa.** Odrębną kwestią jest to, jaka powinna być reakcja sądu odwoławczego (sądu kasacyjnego), czyli organu kontrolującego, jeśli stwierdzi, że przepisy prawa wskazane jako wzorzec kontrolny w środku odwoławczym (nadzwyczajnym środku zaskarżenia) zostały naruszone, a więc z retrospektywnego punktu widzenia skarżący wnoszący ten środek ma rację, że procedowano wadliwie, niemniej jednak pogwałcone normy już nie obowiązują i nie miałyby zatem zastosowania w ewentualnie powtórzonym postępowaniu albo wręcz zostały one zmienione w taki sposób, iż w świetle przepisów obowiązujących w chwili rozpoznawania środka postępowanie „historycznie” wadliwe w pełni odpowiada aktualnym wymogom procesowym. Przed sędzią orzekającym w instancji kontrolnej staje zatem w tej drugiej płaszczyźnie pytanie, czy naruszenie norm procesowych obowiązujących w chwili toczenia się postępowania kontrolowanego zawsze powinno powodować w konsekwencji uchylenie ocenianego orzeczenia i ponowne rozpoznanie sprawy, czy też w grę wchodzić będzie kryterium funkcjonalne w postaci wpływu stwierdzonego naruszenia na treść rozstrzygnięcia. Z treści art. 438 pkt 2 *in fine* oraz art. 523 § 1 zdanie pierwsze *in fine* płynie jednoznaczny wniosek o konieczności uwzględniania kryterium funkcjonalnego. Problemem jest jednak to, czy ocena sędzięgo instancji *ad quem* powinna dotyczyć jedynie możliwości wpływu zdiagnozowanego naruszenia na orzeczenie wydane w postępowaniu „historycznym”, czy też ocena ta może i powinna być ukierunkowana także na treść rozstrzygnięcia w ponownym postępowaniu, w którym będą stosowane już nowe, zmienione regulacje prawne. **Samo stwierdzenie tego, że czynność procesowa przeprowadzona z naruszeniem prawa podjęta ponownie w taki sam sposób, już po zmianie przepisów, musiałaby zostać uznana za przeprowadzoną w pełni poprawny sposób, nie może być elementem przesądającym.** Dla strony postępowania, która wyknęła wadliwość, może mieć znaczenie już samo tylko powtórzenie danej czynności, choćby dlatego, że liczy ona na ujawnienie w wyniku jej ponowienia nowych treści na odmienną ocenę treści dotychczasowych albo wręcz na brak możliwości wykorzystania treści dotychczasowych. Dylemat ten nie powstaje jedynie w wypadku, gdy mamy do czynienia z pogwałceniem w postępowaniu kontrolowanym przepisów, których naruszenie jest zaliczane do grupy tzw. bezwzględnych przyczyn uchylenia orzeczenia, a także wówczas gdy zmianie ulega katalog tak wyspecyfikowanych uchybień (zob. szerzej komentarz do art. 439).

Należy również dostrzec i to uwarunkowanie, że kontrola odwoławcza może dotyczyć oceny naruszenia przepisów postępowania nie tylko przez organ niższej instancji, lecz także naruszenia tych przepisów przez uczestników postępowania, ale w tym ostatnim wypadku tylko pod kątem braku odpowiedniej reakcji właśnie ze strony organu procesowego.

Znalezienie właściwych rozwiązań może i powinno być dokonywane na gruncie procesowych realiów każdej konkretnej sprawy, oczywiście z uwzględnieniem tego, czy w ogóle, a jeśli tak, to na ile precyzyjnie przepisy intertemporalne uchwalone w dacie wprowadzania zmian regulują zmianę kryteriów wzorców kontrolnych. Jeśli wskazań takich brak, wówczas z jednej strony pamiętać należy o wspomnianej już potrzebie dokonywania kontroli przez pryzmat prawa obowiązującego w dniu wykonywania określonych czynności w instancji, której prawidłowość procedowania i prawidłowość rozstrzygnięcia wydanego w wyniku tego procedowania jest kontrolowana. Z drugiej strony pamiętać należy o tym, że ewentualne nadanie skuteczności prawnej czynnościom procesowym, które w dniu ich podejmowania i w świetle przepisów wówczas obowiązujących skuteczne nie były, wchodzi w grę (oczywiście jeśli ustawodawca wyraźnie nie unormuje tego w inny sposób) tylko wówczas, jeśli nie prowadzi do naruszenia stabilnych reguł gry procesowej, a przede wszystkim zaufania innych uczestników postępowania w zakresie obrony ich interesów procesowych (o sygnalizowanych tu problemach, a także innych, bardziej szczegółowych uwarunkowaniach intertemporalnych postępowań kontrolnych, zob. szerzej W. Wróbel, *Zasady intertemporalne w prawie karnym procesowym*, Kraków 2017, w szczególności rozdział X.5 – *Zmiana prawa a postępowanie odwoławcze*, s. 183–221, oraz H. Paluszkiwicz, *Studia z zakresu problematyki intertemporalnej w prawie karnym procesowym*, Warszawa 2016).

Właśnie te istotne dla praktyki uwarunkowania, zasygnalizowane w niniejszym wprowadzeniu, sprawiają, że także rozwiązania pozornie nieaktualne zostaną, aczkolwiek w skrócie, omówione w tym wydaniu komentarza. Jest to istotne tym bardziej, że zostały one pominięte przy komentowaniu poprzednich działów Kodeksu, albowiem przyjęto założenie, że do momentu opublikowania komentarza postępowania toczące się z uwzględnieniem dyrektywy intertemporalnej określonej w art. 25 ust. 1 nowelizacji z 11.03.2016 r. albo dyrektywy określonej w art. 8 nowelizacji z 19.07.2019 r. ulegną zakończeniu na etapie postępowania pierwszoinstancyjnego. Dla czytelników, którzy korzystają z komentarza w związku z procedowaniem na etapie postępowania pierwszoinstancyjnego, wystarczające może być zatem ograniczenie uwag do aktualnie obowiązującej treści przepisów. Dla tych zaś, którzy z komentarza będą korzystać w związku z toczonymi postępowaniami kontrolnymi (szczególnie tymi, które zostały zainicjowane wniesieniem nadzwyczajnego środka zaskarżenia), ograniczenie takie może okazać się nader kłopotliwe wobec konieczności uwzględniania także tzw. sta-

rego stanu prawnego. W rezultacie ten ostatni wzgląd przemawiał za skomentowaniem uwarunkowań związanych z treścią art. 167 k.p.k. (oraz z treścią innych przepisów związanych z tą kluczową jednostką redakcyjną) w jego brzmieniu z okresu od 1.07.2015 r. do 14.04.2016 r. właśnie w nawiązaniu do możliwych konsekwencji, które wystąpić mogą na etapie postępowania odwoławczego, a w szczególności kasacyjnego. Skrótowe jedynie nawiązanie do tych konsekwencji uzasadnione jest z kolei tym, że z upływem czasu ich rola będzie jednak statystycznie malała (podobnie jak rozwiązań obowiązujących w okresie od 15.04.2016 r. do 5.10.2019 r.).

ROZDZIAŁ 48

Przepisy ogólne

Art. 425. [Podmioty uprawnione, zakres, *gravamen*]

§ 1. Od orzeczenia wydanego w pierwszej instancji przysługuje środek odwoławczy stronom oraz innym osobom wskazanym w przepisach ustawy.

§ 2. Orzeczenie można zaskarżyć w całości lub w części. Można także zaskarżyć brak określonego rozstrzygnięcia. Przedmiotem zaskarżenia może być również samo uzasadnienie orzeczenia.

§ 3. Odwołujący się może skarżyć jedynie rozstrzygnięcia lub ustalenia naruszające jego prawa lub szkodzące jego interesom. Ograniczenie to nie dotyczy oskarżyciela publicznego.

§ 4. Oskarżyciel publiczny ma prawo wnieść środek odwoławczy także na korzyść oskarżonego.

1. Uprawnienie stron do wniesienia środka odwoławczego od orzeczenia wydanego w pierwszej instancji realizuje standard wyrażony w art. 176 Konstytucji RP, zgodnie z którym postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne, oraz w art. 78 zdanie pierwsze Konstytucji RP, w myśl którego każda ze stron ma prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Uprawnienie to dotyczy nie tylko zaskarzania orzeczeń sądowych, lecz także tych wydanych przez prokuratora lub organ dochodzeniowy. Zauważyć jednak należy, że zgodnie z art. 78 zdanie drugie Konstytucji wyjątki od tej zasady oraz tryb zaskarżenia określa ustawa. W postępowaniu karnym zasadę stanowi zaskarżalność wszystkich rozstrzygnięć sądów pierwszej instancji dotyczących głównego przedmiotu procesu. Możliwe jest natomiast ograniczenie możliwości wniesienia zaskarżenia od innych orzeczeń zapadających w toku tego procesu (zob. także komentarz do art. 459). Artykuł 6 EKPCz nie obliuguje wprawdzie stron, które ratyfikowały Konwencję, do zapewnienia odwołań w sprawach cywilnych lub karnych. Niemniej jednak na dalszym etapie rozwoju prawa konwencyjnego pra-

wo do dochodzenia kontroli orzeczenia o winie i karze zagwarantowane zostało przez art. 2 ust. 1 Protokołu Nr 7 (Dz.U. z 2003 r. Nr 42, poz. 364) i zostało sformułowane w sposób podobny do art. 14 ust. 5 MPPiO.

2. Na wstępie przepisu art. 425 zawarta została myśl, iż od orzeczenia wydanego w pierwszej instancji przysługuje środek odwoławczy, a dopiero w następnej kolejności wymieniane są podmioty uprawnione do jego wniesienia. Takie brzmienie w bardziej czytelny sposób odzwierciedla konstytucyjną zasadę (zob. szerzej np. W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Kraków 1998, s. 187; P. Winczorek, *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2.04.1997 r.*, Warszawa 2000, s. 230–231) instancyjności postępowania (art. 176 ust. 1 Konstytucji RP). Postępowanie karne jest zatem od początku obowiązywania Kodeksu postępowania karnego z 1997 r. (*arg. ex art. 426 § 1*) dwuinstancyjne (tak zresztą jak i postępowanie cywilne, ale to ostatnie dopiero od 6.02.2005 r., tj. od wejścia w życie art. 1 pkt 13 ustawy z 22.12.2004 r., Dz.U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98, nowelizującej Kodeks postępowania cywilnego i zmieniającej charakter cywilnego postępowania kasacyjnego). W obu systemach proceduralnych skarga kasacyjna jest obecnie środkiem, który służy do zaskarżania orzeczeń prawomocnych (przed wskazaną wyżej datą orzeczenia wydawane w postępowaniu cywilnym, które zostały zaskarżone kasacją, nie uzyskiwały cechy prawomocności). Reguła dwuinstancyjności postępowania może być ograniczona jedynie przez wyraźny przepis ustawy (zob. np. art. 459 § 1 i 3 *in fine*, ograniczający dopuszczalność zażalenia).
3. Przepisy działu IX dotyczą zwyczajnych środków odwoławczych: apelacji i zażalenia. Zawarte w rozdziale 48 „przepisy ogólne” normują zagadnienia wspólne dla wymienionych wyżej środków odwoławczych, w rozdziale 49 zaś zamieszczone zostały uregulowania specyficzne dla instytucji apelacji, a w rozdziale 50 – unormowania specyficzne dla zażalenia. W tym miejscu wypada zasygnalizować (zagadnienie to zostanie szerzej rozwinęte w komentarzu do art. 460), że w wyniku nowelizacji z 20.02.2015 r., która weszła w życie 1.07.2015 r., w rozdziale 50 uregulowano także instytucję sprzeciwu, co należy uznać za błąd systemowy. Sprzeciw nie ma bowiem cech charakterystycznych dla środka odwoławczego, tj. suspensywności i dewolutywności, a ponadto jego złożenie wywołuje jedynie skutek kasacyjny. Należy zatem przyjąć, że nie jest on środkiem odwoławczym, lecz specyficznym środkiem zaskarżenia przysługującym od rozstrzygnięć nieprawomocnych. W konsekwencji stosowanie także wobec sprzeciwów przepisów ogólnych dotyczących środków odwoławczych powinno przebiegać z olbrzymią dozą ostrożności, uwzględniającą odmienny charakter tego ostatniego środka (nie jest jednak całkowicie wykluczone – szerzej zob. także komentarz do art. 460). Należy też zaznaczyć, że zgodnie z art. 518 jeśli przepisy rozdziału 55, dotyczącego kasacji, nie stanowią inaczej, do postępowania w trybie kasacji stosuje się odpowiednio przepisy komentowanego działu IX. Zakres stosowania w postępowaniu o wznowie-

nie przepisów komentowanego działu reguluje art. 545. Tak więc należy stwierdzić, iż wiele instytucji, które omówione zostaną przy komentowaniu przepisów działu IX, znajdzie odpowiednie zastosowanie do dwóch ww. nadzwyczajnych środków zaskarżenia, tj. kasacji i wznowienia postępowania. Należy także wskazać, że zgodnie z art. 109 § 1 i 2 k.p.w. w postępowaniu odwoławczym w sprawach o wykroczenia stosuje się w pierwszej kolejności odpowiednio przepisy dotyczące postępowania przed sądem pierwszej instancji w sprawach o wykroczenia, jednakże przy rozpoznawaniu środka odwoławczego stosuje się odpowiednio także przepisy art. 425 § 3 i 4, art. 426, 427, 429–438, 440–443, 447, 449, 453, 454 § 1, art. 455, 456, 462, 463 § 1, art. 465 § 1 i 2 oraz art. 466 i 467 k.p.k. Tak więc wszelkie uwagi zawarte w niniejszym komentarzu dotyczące wymienionych wyżej jednostek redakcyjnych będą miały znaczenie także przy rozpoznawaniu środków odwoławczych wnoszonych na podstawie przepisów Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Należy jednak pamiętać o tym, że jeśli sprawa wszczęta jako sprawa karna stała się sprawą o wykroczenie i postępowanie prowadzono już według przepisów procedury wykroczeniowej, także zaskarżenie wyroków przypisujących oskarżonemu popełnienie wykroczenia odbywa się już według przepisów tej procedury (zob. komentarz do art. 445).

4. Artykuł 425 jest odpowiednikiem art. 374 k.p.k. z 1969 r. Rozszerza on w porównaniu z tym ostatnim przepisem krąg podmiotów, którym przysługuje środek odwoławczy, o „inne osoby wskazane w przepisach ustawy”. W stanie prawnym obowiązującym od 1.09.1998 r. w wyraźny sposób przyznano także prawo do zaskarżenia samego uzasadnienia orzeczenia, oczywiście w wypadku istnienia *gravamen*. Nowelizacją z 19.07.2019 r. do struktury Kodeksu wprowadzono nową jednostkę redakcyjną, tj. art. 443a § 1–4, porządkującą kwestie wyłaniające się w konfiguracji procesowej, w której przedmiotem zaskarżenia uczyniono samo uzasadnienie orzeczenia (zob. szeroko dalsze uwagi w tezach 18 oraz 27–30 komentarza do art. 425 oraz komentarz do art. 443a).
5. Już po wejściu w życie nowego Kodeksu postępowania karnego kolejnymi nowelizacjami wprowadzano do art. 425 istotne zmiany w brzmieniu jego § 1 oraz § 2. Dotyczyły one, po pierwsze, katalogu podmiotów uprawnionych do wnoszenia środków odwoławczych, który ulegał ponadto modyfikacji również w związku z nowelizacją tzw. otoczenia normatywnego, w którym funkcjonują przepisy o postępowaniu odwoławczym; po drugie zaś, możliwości zaskarżenia braku określonego rozstrzygnięcia, czyli kontestowania tzw. pominięcia orzeczniczego. Zasadniczo pamiętać należy o tym, że niektóre normy wyprowadzane w orzecznictwie z treści przepisu art. 425 ulegały w trakcie ponad 20 lat jego obowiązywania daleko idącemu przewartościowaniu właśnie z uwagi na zmianę tzw. kontekstu normatywnego, w szczególności związanego z wejściem w życie nowelizacji z 27.09.2013 r., z 20.02.2015 r., z 11.03.2016 r. oraz z 19.07.2019 r.

6. Zmiany w zakresie treści § 1 dotyczyły, jak już zasygnalizowano, katalogu podmiotów uprawnionych do wnoszenia środków odwoławczych. Najpierw, nowelizacją z 10.01.2003 r., obok stron oraz podmiotu określonego w art. 416 wskazano także na uprawnienie „innych osób wskazanych w przepisach ustawy” do wniesienia środka odwoławczego od orzeczenia wydanego w pierwszej instancji (zob. dalej tezy 14 i 15). Następnie, nowelizacją z 27.09.2013 r., usunięto z tego katalogu podmiot określony w art. 416. Katalog podmiotów uprawnionych do wniesienia środka odwoławczego uległ ponadto naturalnej redukcji ze względu na inną zmianę, wprowadzoną nowelizacją z 20.02.2015 r., polegającą na uchyleniu całego rozdziału 7. Z kolei w wyniku nowelizacji z 23.03.2017 r. katalog ten uległ poszerzeniu w wyniku dodania do działu III Kodeksu rozdziałów 10a i 10b. W noweli tej art. 444 uzupełniono o nową jednostkę redakcyjną, tj. § 2, zgodnie z którym apelacja przysługuje również podmiotowi zobowiązanemu do zwrotu korzyści lub jej równowartości określonego w art. 91a (zob. szerzej uwagi do tego przepisu zawarte w tezie 1 niniejszego komentarza). *A maiore ad minus* przyjąć należy, że podmiotowi temu przysługuje również zażalenie na zaskarżalne orzeczenia i zarządzenia związane z przedmiotem orzekania określonym w art. 91a. Z kolei zgodnie z art. 91b właścicielowi przedsiębiorstwa zagrożonego przeпадkiem, o którym mowa w art. 44a § 2 k.k., przysługują prawa strony w zakresie czynności procesowych odnoszących się do tego środka. Oznacza to, że w wypadku orzeczenia przeпадку przedsiębiorstwa albo jego równowartości w związku z popełnieniem przez sprawcę niebędącego właścicielem przedsiębiorstwa przestępstwa w warunkach określonych w art. 44a § 2 k.k. właścicielowi przysługiwać będzie wniesienie środka odwoławczego od orzeczenia rozstrzygającego o takim przeпадku. Właścicielowi temu przysługiwać będzie także środek odwoławczy od innych orzeczeń zapadających w toku postępowania, dotyczących przedsiębiorstwa zagrożonego przeпадkiem, na takich samych prawach jakie służyłyby właścicielowi przedsiębiorstwa będącemu jednocześnie stroną procesu (oskarżonym). Jeśli właściciel przedsiębiorstwa zagrożonego przeпадkiem jest jednocześnie sprawcą przestępstwa popełnionego w warunkach określonych w art. 44a § 1 k.k., środki odwoławcze przysługują mu także w zakresie czynności i rozstrzygnięć dotyczących tego przedsiębiorstwa lub jego równowartości, z tego tytułu, że jest stroną procesu (oskarżonym).
7. Nowelizacją z 11.03.2016 r. przesądzono jednoznacznie o możliwości zaskarżenia braku określonego rozstrzygnięcia, czyli kontestowania tzw. pominięcia orzeczniczego. Wprawdzie już na gruncie przepisów obowiązujących przed tą nowelą wskazywano, że zaskarżenie orzeczenia „w części” może polegać nie tylko na oznaczeniu przez skarżącego wyraźnie wyodrębnionej „pozytywnej” części orzeczenia, którą uważa za wadliwą, lecz także na wskazaniu przezeń istnienia określonego, częściowego braku (braków) w rozstrzygnięciu, niemniej orzecznictwo w tym zakresie charakteryzowała niejednorodność (zob. szerzej teza 22).

8. Strony, którym przysługuje wnoszenie środków odwoławczych w postępowaniu jurysdykcyjnym, to: prokurator, działający jako oskarżyciel publiczny (art. 45 § 1), ale także wówczas, gdy przystąpi (po stronie oskarżenia; zob. w tej kwestii krytyczne uwagi zawarte w tezie 8 komentarza do art. 444) do postępowania co do zasady prywatnoskargowego (art. 60), oskarżyciel posiłkowy (art. 53), oskarżyciel prywatny (art. 59), oskarżony (art. 71 § 2). Status prokuratora, który na podstawie art. 55 § 4 bierze udział w sprawie wszczętej na podstawie aktu oskarżenia posiłkowego, został określony w uchwale SN z 18.12.2013 r., I KZP 24/13, OSNKW 2014/2, poz. 11. Nie jest on wprowadzany stroną takiego postępowania, ale przysługują mu, także w aspekcie odwoławczym, prawa strony (por. także glosa A. Skowrona, LEX 2014). W postępowaniu przygotowawczym stronami są pokrzywdzony i podejrzany (art. 299 § 1). Strona może sporządzić i podpisać środek odwoławczy osobiście, może również zlecić dokonanie tych czynności swojemu pełnomocnikowi lub obrońcy. W niektórych sytuacjach przepisy przewidują tzw. przymus adwokacki lub radcowski do sporządzenia i podpisania środka odwoławczego albo nadzwyczajnego środka zaskarżenia przez osobę posiadającą odpowiednie przygotowanie fachowe (zob. bliżej art. 446 § 1, art. 526 § 2, art. 539f w zw. z art. 526 § 2 i art. 545 § 2). W razie śmierci oskarżyciela posiłkowego osoby najbliższe mogą przystąpić do postępowania w tym charakterze w każdym stadium postępowania (art. 58 § 1). Jeżeli zaś oskarżyciel posiłkowy samodzielnie popierał oskarżenie, w wypadku jego śmierci postępowanie zawiesza się, a osoby najbliższe mogą wstąpić w prawa zmarłego (art. 58 § 2 w zw. z art. 61 § 1). Również w razie śmierci oskarżyciela prywatnego osoby najbliższe mogą wstąpić w prawa zmarłego (art. 61 § 1). Obejmuje to we wszystkich ww. przypadkach prawo do wnoszenia środków odwoławczych na zasadach, które przysługiwałyby zmarłemu. Także przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pozostaje pokrzywdzony małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo, wykonując jego prawa – po przystąpieniu do postępowania sądowego – ma prawo wnoszenia środków odwoławczych (art. 51 § 2). W wypadku natomiast gdy pokrzywdzonym jest osoba nieporadna ze względu na wiek lub stan zdrowia, jego prawa może wykonywać także osoba, pod której pieczęć pokrzywdzony pozostaje (art. 51 § 3). Również w wypadku gdy oskarżony jest małoletni lub ubezwłasnowolniony, jego przedstawiciel ustawowy lub osoba, pod której pieczęć oskarżony pozostaje, może wnieść na jego korzyść środek odwoławczy (art. 76).
9. Podkreślenia wymaga to, iż stroną w postępowaniu jurysdykcyjnym jest co do zasady tylko ten pokrzywdzony, który nabył uprawnienia oskarżyciela posiłkowego albo jest oskarżycielem prywatnym. Nie można podzielić poglądu Sądu Najwyższego (zob. postanowienie z 29.04.1993 r., WZ 87/93, OSNKW 1993/11–12, poz. 75, i krytyczne glosy R. Kmieciaka, WPP 1994/2, s. 98, oraz S. Zimocha, OSP 1995/1, poz. 14), iż w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego, po wniesieniu aktu oskarżenia, a przed rozpoczęciem przewodu sądowego w pierwszej instancji, pokrzywdzony, który

nie działa w charakterze oskarżyciela posiłkowego lub powoda cywilnego, zachowuje uprawnienia strony, a w szczególności może złożyć zażalenie na postanowienie sądu zamykające drogę do wydania wyroku. Zob. jednak dalej teza 14.

10. Przestały być stronami postępowania karnego, a zatem utraciły także i uprawnienie do wnoszenia środków odwoławczych, dwa podmioty, a mianowicie powód cywilny (uchylenie rozdziału 7 k.p.k. nastąpiło 1.07.2015 r. na mocy nowelizacji z 20.02.2015 r.) oraz podmiot odpowiedzialny za zwrot Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa oskarżonego (uchylenie art. 52 k.k. z dniem 1.07.2015 r. na mocy nowelizacji z 20.02.2015 r.). Przepisy przechodnie nowelizacji z 20.02.2015 r. nie przewidywały niestety precyzyjnego rozwiązania, na podstawie którego możliwe byłoby zachowanie przez powoda cywilnego dotychczasowego statusu do czasu uprawnienia się orzeczenia albo do zakończenia postępowania w danej instancji. Zatem w opinii niektórych przedstawicieli doktryny środek odwoławczy wniesiony przez powoda cywilnego, a nierozpoznany przed 1.07.2015 r., powinien być pozostawiony bez rozpoznania. Nie wydaje się, aby był to pogląd zasadny, gdyż wiele argumentów przemawia za tym, aby zaniedbanie ustawodawcy (niemające charakteru luki aksjologicznej) naprawić w drodze wykładni i przyjąć, że w przypadku gdy środek odwoławczy dotyczący rozstrzygnięcia o powództwie adhezyjnym został złożony przed 1.07.2015 r., aktualizuje on kompetencje sądu odwoławczego do rozpoznania tego środka. Zapatrywanie takie jest konsekwencją ogólnej reguły intertemporalnej dotyczącej zmian w przepisach procesowych, zgodnie z którą czynności procesowe dokonane przed dniem wejścia w życie zmian są skuteczne, jeżeli dokonano ich z zachowaniem przepisów dotychczasowych. Wprawdzie nie została ona wysłowiona w nowelizacji z 20.02.2015 r. (w nowelizacji z 27.09.2013 r. została zapisana wprost w art. 28), niemniej jednak uznać ją można za powszechnie przyjętą zasadę, która jest stosowana we wszystkich wypadkach, w których odstępstwo od niej nie zostało *expressis verbis* wyrażone w ustawie. Bardziej dyskusyjne jest to, czy regułę tę można zastosować także do sytuacji, gdy z zachowaniem ustawowych terminów środek odwoławczy od rozstrzygnięcia w przedmiocie powództwa adhezyjnego złożono po 1.07.2015 r. oraz to, czy aktualizacja prawa do złożenia środka odwoławczego powoduje równocześnie zachowanie statusu strony w postępowaniu odwoławczym toczącym się po dniu 1.07.2015 r. Konsekwentna linia wykładni nakazuje jednak pozytywnie odpowiedzieć także na dwa ostatnie pytania. Odmienne interpretacja pozostawałaby w sprzeczności z konstytucyjną zasadą dwuinstancyjnego postępowania sądowego. Gdyby bowiem przyjąć, że 1.07.2015 r. wygasło zarówno prawo powoda cywilnego (albo innej strony) do zaskarżenia wyroku sądu pierwszej instancji zapadłego przed tym dniem, jak i prawo do rozpoznania środka odwoławczego już przed tym dniem wniesionego, strona zostałaby pozbawiona wskazanego prawa konstytucyjnego (zob. szerzej W. Wróbel, *Aktualne problemy intertemporalne okresu przejściowego po wejściu w życie ustawy z 20.02.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw*, cz. 1, CzPKiNP 2015/3, s. 79 i n.). W bardzo skomplikowany sposób ustawodawca unormował sytuację procesową, w której sąd zobowiązał podmiot, o którym mowa w uchylonym art. 52 k.k., do zwrotu korzyści majątkowej. Do momentu wejścia w życie nowelizacji z 27.09.2013 r. tzw. podmiot odpowiedzialny posiłkowo bez wątpienia nie był stroną postępowania, albowiem takiego statusu nie nadawał mu żaden z przepisów działu III. Dlatego też dla zagwarantowania temu podmio-

towi, także w fazie postępowania odwoławczego, takich uprawnień, które pozwalały mu na należytą ochronę interesów naruszonych w wyniku zobowiązania takiego podmiotu – w wyroku skazującym – do zwrotu w całości lub w części korzyści majątkowej, niezbędne było odrębne wymienianie go w treści art. 425 § 1 i art. 444. Nowelizacją z 27.09.2013 r. do działu III dodany został rozdział 8a, którego przepisy nie pozostawiały wątpliwości, iż podmiot ten ma mieć status strony procesu, a zatem odpadła potrzeba odrębnego regulowania jego uprawnień do wniesienia środka odwoławczego. Jednakże ze względu na szczególny charakter interesów procesowych tej strony wprowadzono w art. 444 rozwiązanie precyzujące, z jakich powodów może ona wnieść skargę etapową. Zanim rozwiązania te zdążyły wejść w życie, na mocy przepisów nowelizacji z 20.02.2015 r. uchylono zarówno sam art. 52 k.k., jak i te rozwiązania, które nadawały podmiotowi określone w art. 52 status strony (a więc rozdział 8a). Jednocześnie w zredagowanym w zagmatwany sposób przepisie o charakterze intertemporalnym, tj. w art. 22 nowelizacji z 20.02.2015 r., przewidziano rozwiązanie, zgodnie z którym w sprawach, w których przed dniem wejścia w życie tej ustawy (tj. przed 1.07.2015 r.) i w których prokurator złożył wniosek w trybie art. 52 k.k., a przepis ten znajduje zastosowanie na podstawie art. 4 k.k. (jako względniejszy dla sprawcy), stosuje się przepisy Kodeksu postępowania karnego w brzmieniu nadanym im nowelizacją z 27.09.2013 r. w zakresie odnoszącym się do podmiotu określonego w art. 52 k.k. Głębsza analiza wskazanego przepisu prowadzi jednak do wniosku, że przyjętego w nim rozwiązania intertemporalnego nie da się racjonalnie zastosować, dopóki bowiem w sprawie nie zostanie wydany wyrok, nie będzie wiadomo, czy zostanie ona rozstrzygnięta na podstawie ustawy nowej, czy też poprzednio obowiązującej, a zatem nie należało – tak jak uczynił to ustawodawca – od tej okoliczności uzależniać uprawnień procesowych stron postępowania. Ponadto rozwiązanie określone w art. 4 k.k. relacjonowane jest względem sytuacji materialnoprawnej sprawcy czynu, zatem niezrozumiałe jest, dlaczego miałyby ono decydować o zakresie uprawnień procesowych innego podmiotu procesu. Konkludując, należy dojść do wniosku, że stosując art. 22 nowelizacji z 20.02.2015 r., kierować się należy następującą dyrektywą pragmatyczną: w każdej sprawie, w której prokurator przed 1.07.2015 r. złożył wniosek o orzeczenie środka z art. 52 k.k., w postępowaniu (także na etapie odwoławczym) stosuje się poprzednio obowiązujące przepisy ustawy procesowej określające prawa podmiotu, o którym mowa w uchylonym art. 52 k.k. (por. W. Wróbel [w:] *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, red. W. Wróbel, Kraków 2015, s. 922). Omówione w niniejszej tezie reguły postępowania tracić będą z upływem czasu zakres swego zastosowania z uwagi na zmniejszanie się puli spraw objętych taką konfiguracją procesową. Mogą okazać się jednak przydatne także w związku z kontrolą kasacyjną dokonywaną z punktu widzenia zarzutu pozbawienia strony tzw. prawa do instancji.

11. Nie jest stroną postępowania przedstawiciel społeczny (art. 90 § 1) – wynika to wprost z intytulacji działu III. Nie ma on zatem prawa wnoszenia środków odwoławczych. Zakres jego uprawnień został zresztą wyraźnie określony w art. 91.
12. Należy przyjąć, że organy określone w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości, wydanym na podstawie delegacji z art. 325d (przed wejściem w życie nowelizacji z 10.01.2003 r. – z art. 471), mają prawo do wnoszenia i popierania oskarżenia przed

sądem pierwszej instancji w sprawach, w których prowadzono dochodzenie (przed wejściem w życie nowelizacji z 27.09.2013 r. – w postępowaniu uproszczonym); nie są zatem uprawnione do zaskarżania wyroków pierwszej instancji (por. uchwałę SN z 5.11.1970 r., VI KZP 44/70, OSNKW 1970/12, poz. 166; zob. jednakże glosa krytyczna J. Smoleńskiego, PiP 1972/6, s. 165).

13. W sprawach o przestępstwa skarbowe rozpoznawane przez sądy w trybie przepisów Kodeksu karnego skarbowego oskarżycielem publicznym jest, oprócz prokuratora, również organ, który wnosi i popiera akt oskarżenia (art. 121 § 1 k.k.s.). Jest on samodzielną stroną procesową w tej kategorii spraw, dlatego też może występować samodzielnie obok lub zamiast prokuratora (art. 157 § 1 i 2 k.k.s.). Organowi temu przysługują zatem, jako stronie procesowej, uprawnienia do wniesienia samodzielnie środków odwoławczych niezależnie od wniesienia lub zaniechania wniesienia środka odwoławczego przez prokuratora (por. postanowienie SN z 26.04.1982 r., V KRN 14/82, OSNKW 1982/7–8, poz. 57, z aprobowanymi głosami W. Daszkiewicza, OSPiKA 1982/12, poz. 220, i B. Kocha, NP 1983/3, s. 158, wydane wprawdzie na gruncie ustawy karnej skarbowej z 26.10.1971 r., Dz.U. z 1984 r. Nr 22, poz. 103 ze zm., ale zachowujące aktualność).
14. Uzupełnienie kręgu podmiotów uprawnionych do wniesienia środka odwoławczego od orzeczenia wydanego w pierwszej instancji o „inne osoby wskazane w przepisach ustawy” zostało dokonane nowelizacją z 10.01.2003 r. ze względu na ówczesne zmiany w treści art. 341 i 342 k.p.k., a w konsekwencji również w art. 444 k.p.k. Pokrzywdzony w toku postępowania jurysdykcyjnego, aż do chwili uzyskania statusu oskarżyciela posiłkowego lub powoda cywilnego, nie jest stroną (zob. wyżej teza 9). Jego uprawnienie do zaskarżania postanowienia o warunkowym umorzeniu postępowania, wydane go na posiedzeniu wyznaczonym w trybie art. 339 § 1 pkt 2 k.p.k., wynikało z treści art. 342 § 4 k.p.k. przed nowelizacją. Z treści tego ostatniego przepisu po nowelizacji nie wynikało już uprawnienie do wniesienia przez pokrzywdzonego, niebędącego stroną, apelacji od wydanego na posiedzeniu wyroku warunkowo umarzającego postępowanie. Stąd konieczne było uzupełnienie treści art. 425 § 1 oraz art. 444 k.p.k. Niejako przy okazji została usunięta niekonsekwencja w treści dotychczasowych unormowań, które w przepisach ogólnych dotyczących postępowania odwoławczego prawo do wniesienia środka odwoławczego przyznawały jedynie stronom, zaś w rozdziale 50, dotyczącym zażalenia, prawo to rozciągały także na inne podmioty, a mianowicie osoby, których postanowienie bezpośrednio dotyczy.
15. Jak już wyżej wskazano, w wyniku nowelizacji z 23.03.2017 r. uprawnienie do wniesienia środka odwoławczego od orzeczenia wydanego w pierwszej instancji uzyskał w niektórych sytuacjach podmiot zobowiązany do zwrotu korzyści lub jej równowartości, określony w art. 91a k.p.k., oraz właściciel przedsiębiorstwa zagrożonego przeпадkiem, o którym mowa w art. 44a § 2 k.k. (zob. szerzej teza 6).

16. Orzeczeniem w rozumieniu art. 425 § 1 jest wyrok lub postanowienie (art. 93 ust. 1). Nie stanowią orzeczeń zarządzenia wydane przez prezesa sądu, przewodniczącego wydziału, przewodniczącego składu orzekającego lub upoważnionego sędziego (art. 93 § 2) ani polecenia wydawane przez sąd (art. 93 § 4). Od zarządzeń środki odwoławcze przysługują w myśl reguł określonych w art. 466 § 1 i 2, zaś na czynności lub zaniechanie czynności w myśl zasad przewidzianych w art. 467 § 1 i 2 k.p.k.
17. Z wyjątkiem przewidzianych w ustawie zażeń na niebędące decyzjami procesowymi czynności lub zaniechanie czynności (zob. komentarz do art. 467) środek odwoławczy można wnieść jedynie od orzeczenia lub zarządzenia podlegającego zaskarżeniu. Innymi słowy, warunkiem *sine qua non* złożenia środka odwoławczego jest w ogóle wydanie procesowej decyzji (orzeczenia lub zarządzenia) przez organ postępowania. Zatem pismo procesowe, w którym przedmiotem skarg jego autora nie jest wydane przez organ postępowania konkretne rozstrzygnięcie, nie może – z wyjątkiem wypadków wskazanych w art. 467 § 1 – podlegać zakwalifikowaniu jako środek odwoławczy, a przez to stanowić podstawy podjęcia decyzji o przyjęciu bądź odmowie przyjęcia środka odwoławczego (por. postanowienie SN z 15.05.2001 r., III KZ 10/2001, LEX nr 307751).
18. Z normą, która przewiduje możliwość zaskarżenia orzeczenia „w całości” lub „w części” (art. 425 § 2), należy wiązać pojęcie zakresu zaskarżenia. Z kolei z pojęciem tym należy łączyć te elementy – podmiotowe lub przedmiotowe – orzeczenia, przeciwko którym skierowany jest środek odwoławczy. Zaskarżenie uzasadnienia orzeczenia stanowi, ale jedynie w rozumieniu potocznym, zaskarżenie „w części” dotyczącej bądź określonych stwierdzeń zawartych w motywach orzeczenia, bądź ogólnego kierunku motywów orzeczenia (np. uniewinnienie z braku dostatecznych dowodów winy, a nie z powodu niestwierdzenia cech przestępstwa). W tym ostatnim wypadku jest to jednak, w istocie, nie zaskarżenie orzeczenia, a nawet nie zaskarżenie go w części, ale zaskarżenie wyłącznie uzasadnienia orzeczenia, albowiem odwołujący się nie podważa jakiegokolwiek części orzeczenia co do rozstrzygnięć zawartych w części dyspozytywnej wyroku lub postanowienia. Jak wskazują powyższe uwagi, właściwsze jest zatem posługiwanie się nie potocznym, ale przewidzianym przez ustawodawcę rozróżnieniem: zaskarżenie orzeczenia w całości – zaskarżenie orzeczenia w części. Co do zasady rozróżnienie to zostało wprowadzone dla tych sytuacji, gdy środek odwoławczy zwrócony jest przeciwko samemu rozstrzygnięciu zawartemu w części dyspozytywnej orzeczenia i kwestionuje bądź to całość tego rozstrzygnięcia, bądź też tylko niektóre – dające się wyodrębnić – jego części. Z tego punktu widzenia zaskarżenie orzeczenia „w całości” nie oznacza, iż zaskarżona została jedynie część dyspozytywna orzeczenia, a nie zostały zaskarżone zawarte w uzasadnieniu orzeczenia wywody przytoczone na poparcie kwestionowanego przez stronę rozstrzygnięcia. Zawsze bowiem jeśli strona kwestionuje określone rozstrzygnięcia zawarte w części dyspozytywnej orzeczenia, tym samym kwestionuje (niejako „w tej części”, ale tylko w rozumieniu potocznym) argumentację przedstawioną w uzasadnieniu. Odmienne przedstawia się

sytuacja, gdy zaskarżone zostało jedynie uzasadnienie orzeczenia. W tej konfiguracji procesowej skarżący nie kwestionuje żadnego rozstrzygnięcia zawartego w części dyspozytywnej orzeczenia (można zatem rzec, iż z punktu widzenia treści art. 425 § 2 zdanie pierwsze nie kwestionuje on rozstrzygnięcia sądu ani w całości, ani w części), podważa nie samo orzeczenie, lecz jedynie sposób lub metodę jego umotywowania. Jak już wyżej stwierdzono, zaskarżając samo uzasadnienie orzeczenia, strona może bądź to kwestionować ogólny kierunek motywów (i wówczas można stwierdzić, iż uzasadnienie orzeczenia zostało zaskarżone w całości), bądź też kwestionować jedynie dające się wyodrębnić stwierdzenia zawarte w motywach (i wówczas, odwołując się do sformułowań potocznych, należałoby stwierdzić, że uzasadnienie orzeczenia zostało zaskarżone w określonej części). Powyższe doprecyzowanie poglądów (por. S. Zabłocki, *Postępowanie odwoławcze w nowym Kodeksie postępowania karnego. Komentarz praktyczny*, Warszawa 1997, s. 16) nie oznacza, iż potoczne określenie zaskarżenia uzasadnienia orzeczenia jako zaskarżenia tego orzeczenia jedynie „w części” traci jakiegokolwiek znaczenie. Jest ono bowiem pomocne przy określaniu tego, co w konkretnej sytuacji procesowej stanowi sam „substrat” zaskarżenia – że tym substratem nie jest rozstrzygnięcie, ale motywacja rozstrzygnięcia. Ustalenie tego substratu zaskarżenia ma zaś zasadnicze wręcz znaczenie dla określenia zakresu zaskarżenia. Podsumowując, można stwierdzić, iż uwzględniając rozróżnienia poczynione zarówno w zdaniu pierwszym, jak i w zdaniu drugim art. 425 § 2, zakres zaskarżenia kształtuje obecnie w pierwszej kolejności „substrat” zaskarżenia (a więc to, czy zostało zaskarżone rozstrzygnięcie zawarte w części dyspozytywnej orzeczenia, czy też jedynie ustalenia zawarte w części motywacyjnej orzeczenia), a ponadto to, czy ów substrat zaskarżony został w całości, czy w części. Prawidłowe ustalenie zakresu zaskarżenia ma bardzo istotne znaczenie, albowiem stanowi on wyznacznik granic zaskarżenia (zob. komentarz do art. 433), które z kolei wyznaczają (obok granic podniesionych zarzutów) co do zasady strefę korektur dopuszczalnych w toku kontroli odwoławczej.

19. Zaskarżenie orzeczenia „w całości” oznacza zaskarżenie wszystkich zawartych w nim rozstrzygnięć, zaskarżenie go jako orzeczenia w całości obarczonego wskazaną wadą (wadami), które w równym stopniu odnoszą się do wszystkich dających się wyróżnić elementów danego orzeczenia lub też, dotycząc kwestii fundamentalnej, rzutują na kwestie pochodne (zob. komentarz do art. 447 § 1). Zaskarżenie orzeczenia „w części” oznacza zaskarżenie jednego lub kilku spośród dających się wyraźnie wyodrębnić elementów rozstrzygnięcia objętych danym wyrokiem lub postanowieniem. Do podmiotu wnoszącego dany środek odwoławczy należy wskazanie w zażaleniu lub apelacji, czy zaskarża orzeczenie w całości czy w części, a w tym ostatnim przypadku również określenie części zaskarżonej.
20. Dokładne oznaczenie zakresu zaskarżenia zyskuje na znaczeniu w systemach opartych na zwiększonej kontrykadyktoryjności postępowania, przenikającej także na etap postępowania odwoławczego. Tak też było w okresie od wejścia w życie rozwiązań

przewidzianych w nowelizacji z 27.09.2013 r. aż do uchylenia jej obowiązywania nowelizacją z 11.03.2016 r. Wycofanie się przez ustawodawcę z nałożenia nie tylko na podmiot fachowy, lecz także na każdego odwołującego się obowiązku wskazania zarzutów stawianych rozstrzygnięciu (zob. komentarz do art. 427) nie oznacza jednakże, aby tym samym należało lekceważyć inną powinność spoczywającą na odwołującym się, polegającą na określeniu zakresu zaskarżenia. Rzecz jasna wymóg ten należy oceniać bardziej rygorystycznie w odniesieniu do środka odwoławczego sporządzonego i wniesionego przez podmiot fachowy, a już ze szczególnym stopniem precyzji zakres zaskarżenia powinien być deklarowany w środku odwoławczym wnoszonym na niekorzyść oskarżonego (zob. np. wyrok SN z 14.06.1984 r., I KR 120/84, OSNKW 1985/3–4, poz. 33). W orzecznictwie wskazano, że określenie zakresu zaskarżenia mianem „w całości” łączy się z ustawowym obowiązkiem sformułowania zarzutów co do wszystkich części zaskarżonego orzeczenia (zob. wyrok SA w Łodzi z 25.10.2006, II AKa 134/06, LEX nr 677968; tak też bez uwag krytycznych K.T. Boratyńska, P. Czarnecki [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2016, s. 965). Ten ostatni pogląd nie jest jednak prawidłowy ze względu na implikacje związane z treścią art. 447 § 1. Wniesienie apelacji co do winy jest, bez wątpienia, zaskarżeniem wyroku w całości i jednocześnie nie nakłada obowiązku formułowania zarzutów co do kary, środków karnych czy innych części składowych orzeczenia.

21. Wynikający z art. 425 § 2 obowiązek wskazywania we wnoszonym środku, w jakim zakresie odwołujący się zaskarża określone orzeczenie wydane w pierwszej instancji, przepis art. 427 § 1 uzupełnia wymaganiem, aby skarżący wypowiedział się także co do tego, czego domaga się od sądu odwoławczego. Żądanie to (tzw. *petitum*) jest zatem ściśle związane zarówno z zakresem zaskarżenia, jak i ze stawianymi w tym środku zarzutami i powinno być dokładnie sprecyzowane, zwłaszcza jeśli środek ten pochodzi od oskarżyciela publicznego, obrońcy lub pełnomocnika (por. wyrok SN z 16.01.1978 r., I KR 229/77, „Gazeta Prawnicza” 1978/12; zob. też aprobujące uwagi M. Cieślaka i Z. Dody, „Palestra” 1979/2, s. 92). O ile wniosek zawarty w środku odwoławczym może być czasem pomocny przy dekodowaniu zakresu zaskarżenia (i w tym aspekcie wpływać na oznaczenie sfery objętej kontrolą odwoławczą), o tyle sam przez się nie krępuje on jednak sądu odwoławczego w zakresie wyboru rodzaju orzeczenia drugoinstancyjnego. Rodzaj orzeczenia sądu *ad quem* zależy bowiem wyłącznie od warunków określonych w art. 437 § 2, a o tym, czy i które z tych warunków zachodzą, decyduje jedynie organ odwoławczy, a nie ocena podmiotu wnoszącego środek odwoławczy (por. postanowienie SN z 20.05.1995, I KZP 9/95, LEX nr 24037, z aprobującą glosą W. Grzeszczyka, PiP 1995/9, s. 63 i n., oraz akceptującymi uwagami R.A. Stefańskiego, *Przegląd Uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1995 rok*, WPP 1996/3–4, s. 120, oraz Z. Dody i J. Grajewskiego, *Karnoprocesowe orzecznictwo Sądu Najwyższego (lata 1995–1996)*, PS 1997/11–12, s. 125; zob. też teza 2 wyroku SN z 31.05.2001, IV KKN 67/01, LEX nr 51838).

22. Na gruncie przepisów obowiązujących przed wejściem w życie nowelizacji z 27.09.2013 r. panowała rozbieżność stanowisk, czy dopuszczalne jest zaskarżenie tylko tzw. pominięcia orzeczniczego, tj. czy zaskarżenie „w części” może polegać nie tylko na oznaczeniu przez skarżącego wyrażnie wyodrębnionej „pozytywnej” części orzeczenia, którą uważa za wadliwą, lecz także na wskazaniu przezeń istnienia określonego częściowego braku (braków) w rozstrzygnięciu (np. oskarżyciel kwestionuje brak orzeczenia o obligatoryjnym środku karnym czy obrońca kwestionuje brak orzeczenia o zaliczeniu na poczet kary pozbawienia wolności – obok wymienionego w wyroku okresu tymczasowego aresztowania – ponadto innego, podlegającego zaliczeniu, okresu faktycznego pozbawienia wolności, tj. okresu zatrzymania lub umieszczenia w zakładzie leczniczym na obserwacji psychiatrycznej). Nie wszyscy też dostrzegali, że odrębny wątek tego sporu dotyczył możliwości wydawania orzeczenia o charakterze kasatoryjnym tylko w owej części „brakującej”. Rozbieżność stanowisk rysowała się ze szczególną ostrością na gruncie postępowania kasacyjnego, ale oddziaływała również na poglądy odnoszone do postępowania w trybie zwykłych środków odwoławczych. Z jednej strony prezentowane były zapatrywania, iż nie jest dopuszczalne uchylene orzeczenia wyłącznie w części, której orzeczenie to nie zawiera, gdyż samym przedmiotem zaskarżenia i zarzutu, a w konsekwencji i uchylene orzeczenia, można uczynić wyłącznie „pozytywną” jego część, nawet jeśli nie jest ona kompletna. Reprezentatywny dla tej grupy poglądów jest wyrok SN z 19.09.2001 r., III KKN 168/01, OSNKW 2001/11–12, poz. 97, w którym stwierdzono, że: „Uchylenie wyroku «w części dotyczącej orzeczenia o środku karnym» z uwagi na nieorzeczenie środka, którego zastosowanie było *in concreto* obowiązkiem sądu, oznacza uchylene orzeczenia w zakresie zawartego w nim rozstrzygnięcia odnoszącego się do środka karnego, a więc także odnośnie do środka już orzeczonego, gdyż to właśnie rozstrzygnięcie dotknięte jest w całości rażącym uchynieniem prawa, a nie można uchylać orzeczenia tylko odnośnie do tego środka karnego, którego nie orzeczono mimo ustawowego obowiązku, nie byłoby tu bowiem czego uchylać”. Pomimo krytycznego odbioru w piśmiennictwie (zob. glosa A. Gaberle, OSP 2002/5, poz. 67) pogląd ten był podtrzymywany w kolejnych orzeczeniach przez Sąd Najwyższy (zob. np. wyroki: z 28.09.2007 r., V KK 93/07, OSNwSK 2007, poz. 2118; z 5.11.2009 r., II KK 180/09, LEX nr 550464; z 5.05.2010 r., III KK 36/10, LEX nr 843401; z 1.08.2013 r., II KK 74/13, LEX nr 1353960; z 1.10.2014 r., II KK 84/14, LEX nr 1514735; uchwała (7) z 25.03.2010 r., I KZP 36/09, OSNKW 2010/5, poz. 40, z częściowo krytyczną glosą R. Kmiecika, PS 2011/2, s. 123). Równolegle kształtowała się jednak przeciwna linia orzecznicza, dla której reprezentatywne są wyroki SN: z 9.05.2013 r., V KK 58/13, LEX nr 1331403 („Interpretując treść wyroku Sądu Rejonowego w (...), Sąd Najwyższy doszedł do wniosku, że zawiera on dorozumiane, negatywne rozstrzygnięcie o obowiązku naprawienia szkody, choć brak było podstaw do wydania takiego rozstrzygnięcia. Mając na względzie taką treść zaskarżonego w kasacji wyroku oraz wzgląd na ekonomię procesową, Sąd Najwyższy ograniczył się do uchylene tego wyroku wyłącznie we wskazanym wyżej aspekcie negatywnym. Z uwagi bowiem na specyficzny

charakter środka karnego w postaci obowiązku naprawienia szkody, w szczególności zaś na jego funkcję kompensacyjną, jego orzeczenie i tak nie miałyby wpływu na wymiar innych kar lub środków karnych”) oraz wyroki: z 3.12.2002 r., IV KK 373/02, LEX nr 75493; z 8.09.2009 r., IV KK 205/09, LEX nr 564962; z 20.01.2011 r., V KK 366/10, LEX nr 736405. Rozbieżnościom tym miała zaradzić uchwała pełnego składu Izby Karnej z 28.10.2015 r., I KZP 21/14, OSNKW 2016/1, poz. 1, stwierdzająca, że: „W postępowaniu kasacyjnym jest dopuszczalne uchylenie zaskarżonego orzeczenia wyłącznie w części, w jakiej nie zawiera ono rozstrzygnięcia w przedmiocie środka karnego, którego zastosowanie było obligatoryjne”. Stanowiła ona jednak tylko częściowe przecięcie sporów, albowiem dotyczyła tylko nieorzeczenia obligatoryjnego środka karnego. Także podjęta w nowelizacji z 27.09.2013 r. próba legislacyjnego rozwiązania problemu nie okazała się w pełni udana. Niezbyt fortunne było to, iż przyjęto założenie jego rozwiązania nie w przepisach rozdziału 48 k.p.k., ale dopiero w treści art. 447, albowiem sugerowało to możliwość stosowania normowania wyłącznie w postępowaniu apelacyjnym. Ponadto zdanie drugie dodane do § 3 art. 447 w ówczesnym brzmieniu: „Zaskarżyć można również brak rozstrzygnięcia w przedmiocie środka karnego”, nadal jedynie punktowo rozwiązywało zagadnienie, budząc wątpliwości co do możliwości zastosowania go w drodze analogii do rozstrzygnięć innych niż dotyczące środków karnych (np. co do środków kompensacyjnych). Dopiero nowelizacja z 11.03.2016 r. kompleksowo uregulowała zaskarżanie pominięcia orzeczniczego, przesądzając o dopuszczalności objęcia samoistnym zakresem zaskarżenia nieistniejącej części orzeczenia. Nowa regulacja pozwala objąć tym zakresem wszelkie sytuacje pominięcia, a zatem braki rozstrzygnięć zarówno o charakterze obligatoryjnym, jak i o charakterze fakultatywnym, oczywiście jeśli można je sprowadzić do którejś z podstaw odwoławczych określonych w art. 438. Artykuł 425 § 2 w nowym brzmieniu wprowadza normatywną podstawę do zaskarżania rozstrzygnięć pominiętych w części dyspozytywnej orzeczenia, ale już nie „rozstrzygnięć pominiętych w uzasadnieniu postanowień oraz zarządzeń” (por. K. Boratyńska, P. Czarnecki [w:] *Kodeks...*, red. A. Sakowicz, 2016, s. 967). Uzasadnienia z istoty rzeczy nie zawierają bowiem samodzielnych rozstrzygnięć, a jedynie motywację rozstrzygnięć zawartych w części dyspozytywnej, a ponadto komentowana instytucja opiera się na swoistej fikcji prawnej, iż brak rozstrzygnięcia oznacza podjęcie przez organ pierwszej instancji decyzji o nierozstrzygnięciu określonej kwestii, a zatem założenie wydania przez ten organ rozstrzygnięcia negatywnego. Na zakończenie uwag poświęconych temu nowatorskiemu rozwiązaniu wskazać należy, że dotyczy ono tylko zakresu zaskarżenia, ale nie przesądza formy orzeczenia, które powinno zapaść w wyniku stwierdzenia uchybienia polegającego na „braku” określonego rozstrzygnięcia. W szczególności nie przesądza o dopuszczalności uchylenia orzeczenia w części dotyczącej braku rozstrzygnięcia i przekazania sprawy w takim tylko zakresie do ponownego rozpoznania. To ostatnie zagadnienie zostanie omówione odrębnie dla postępowania wywołanego wniesieniem kasacji (w komentarzu do art. 537) oraz dla postępowania zainicjowanego wniesieniem zwykłego środka odwoławczego (w komen-

tarzu do art. 437.), gdyż niepomrotnie szerzej rysuje się nie tylko możliwość, ale niejednokrotnie wręcz obowiązek wydania przez organ *ad quem* orzeczenia reformatoryjnego w porównaniu z możliwościami, którymi dysponuje w tym zakresie sąd rozpoznający nadzwyczajny środek zaskarżenia.

23. Zagadnienia omówionego w tezie poprzedniej nie należy mylić z brakami o innym charakterze, tj. polegającymi na nierozstrzygnięciu przez sąd *a quo* w pełnym zakresie przedmiotowym lub podmiotowym wytyczonym przez akt oskarżenia. Z tej przyczyny aktualny pozostaje pogląd wyrażony przez SA w Łodzi w wyroku z 11.05.2006 r., II AKa 66/06, LEX nr 293486: „W zależności od kierunku apelacji i sformułowanych w niej zarzutów możliwe jest uchylenie przez sąd odwoławczy zaskarżonego wyroku w części, w której nie zawiera on wymaganego rozstrzygnięcia, np. nieorzeczenia określonego środka karnego. Dopuszczalne jest zatem uchylenie orzeczenia w części dotyczącej orzeczenia o karze, dlatego że orzeczenia takiego w wyroku nie ma. Nie dopuszczalne jest natomiast takie rozstrzygnięcie, gdy sąd pierwszej instancji w ogóle (np. przez przeoczenie) nie orzekł co do jednego lub kilku sformułowanych w akcie oskarżenia zarzutów czy też nie rozstrzygnął o odpowiedzialności jednego z oskarżonych. W takiej sytuacji niedopuszczalna jest nawet apelacja od tej brakującej części orzeczenia z powodu braku substratu zaskarżenia, natomiast sąd pierwszej instancji powinien wyznaczyć rozprawę i wydać orzeczenie co do pominiętego uprzednio zarzutu lub zarzutów (P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, wyd. drugie, uwagi do art. 437 k.p.k.)”. Tak więc wnoszenie środka odwoławczego, w którym zaskarża się nie błąd określonego rozstrzygnięcia, ale błąd braku niezbędnego rozstrzygnięcia, dotyczy tylko konfiguracji procesowej, w której wydano orzeczenie w przedmiocie odpowiedzialności za czyn zarzucany, a brak ujawnił się w zakresie rozstrzygnięcia co do jednego z elementów stanowiących konsekwencję tej odpowiedzialności (tzw. brak rozstrzygnięcia w płaszczyźnie horyzontalnej). Jeżeli sąd *a quo* nie orzekł natomiast w ogóle w przedmiocie odpowiedzialności jednego z oskarżonych albo co do odpowiedzialności za jeden z zarzucanych oskarżonemu czynów (tzw. brak rozstrzygnięcia w płaszczyźnie wertykalnej), nadal aktualne pozostaje zapatrywanie, iż w odniesieniu do takiej części wyroku nie jest możliwe rozpoznanie apelacji co do brakującego rozstrzygnięcia z powodu braku substratu zaskarżenia. W takiej sytuacji podmiot, który dostrzegł istnienie braku o tym charakterze i – w świetle tego, co wyżej zostało powiedziane – nie jest uprawniony do zaskarżenia apelacją wyroku dotkniętego takim właśnie brakiem (dotyczyć to będzie działających w sprawie oskarżycieli, bo z istoty rzeczy idzie o potrzebę ukształtowania orzeczenia wobec oskarżonego, którego pominięto, albo wobec którego nie orzeczono w przedmiocie wszystkich zarzucanych mu czynów), powinien w piśmie procesowym zwrócić uwagę sądu pierwszej instancji na konieczność rozpoznania sprawy w pominiętym zakresie, a dopełnienie tej powinności przez sąd *a quo* dopiero stworzy warunki do ewentualnego wniesienia środka odwoławczego także w tym zakresie.

24. Oznaczenie części orzeczenia, której dotyczy środek odwoławczy, dokonywane jest przede wszystkim w nawiązaniu do koncepcji tzw. prawomocności wertykalnej, tj. odnoszonej do takiej części orzeczenia, w której rozstrzygnięto o kwestii mogącej – w procesach złożonych przedmiotowo lub podmiotowo – stanowić samodzielny przedmiot odrębnego postępowania, a więc o kwestii odpowiedzialności karnej tego samego oskarżonego za poszczególne czyny lub o kwestii odpowiedzialności poszczególnych oskarżonych.
25. Na tle rozwiązania przyjętego w art. 425 § 2 w piśmiennictwie wysunięta została koncepcja tzw. horyzontalnej prawomocności orzeczenia. W świetle tej koncepcji (przeciwstawnej wobec prawomocności wertykalnej) dopuszczalne jest zaskarżenie części orzeczenia wyodrębnianych w oparciu o podział horyzontalny, przede wszystkim zaskarżenie w części dotyczącej kary, bez kwestionowania rozstrzygnięcia o winie (zob. P. Hofmański, *Horyzontalna prawomocność części wyroku w procesie karnym*, PS 1998/4, s. 3 i n.; szerzej o tej koncepcji zob. komentarz do art. 442 § 1). W orzecznictwie i piśmiennictwie wypracowane zostały także bardziej złożone koncepcje możliwości podziału orzeczenia na części, które mogą stanowić samodzielny byt, a w rezultacie stanowić odrębny substrat uchylenia. Przyjęto przykładowo, że z teoretycznego punktu widzenia nic nie stoi na przeszkodzie uchyleniu orzeczenia w odniesieniu do części orzeczenia o jednej z kar (tak SN w wyroku z 5.11.2009, II KK 180/09, LEX nr 550464). Zapatrywać tych nie należy jednak automatycznie przekładać na możliwość analogicznego ograniczania zakresu zaskarżenia w aspekcie horyzontalnym, przede wszystkim z uwagi na treść art. 447 § 2 i § 3. W typowym układzie procesowym – tj. takim, w którym w środku odwoławczym kwestionowano współmierność kary – racjonalność czynienia takich podziałów także na etapie orzekania kasatoryjnego należy ocenić krytycznie, współmierność tę należy bowiem oceniać we wzajemnym powiązaniu wszystkich elementów składających się na dolegliwość kary czy też orzeczonych środków karnych (zob. szerzej komentarz do art. 447). Wskazano też (zob. glosa W. Wróbla i S. Zabłockiego do wyroku TK z 16.04.2009, P 11/08, „Palestra” 2009/7–8, s. 290 i n.), że możliwe jest ograniczenie wzruszenia orzeczenia jedynie co do kwalifikacji prawnej czynu przypisanego oskarżonemu oraz, w konsekwencji, co do wymiaru kary, ale przy zachowaniu dotychczasowych ustaleń faktycznych. Zapatrywanie to zyskało aprobatę w orzecznictwie (zob. np. wyroki SN: z 8.07.2009 r., II KO 22/09, OSNKW 2009/11, poz. 98; z 19.11.2009 r., V KO 68/09, LEX nr 550463), ale jedynie w odniesieniu do wzruszenia prawomocnego orzeczenia w wyniku wznowienia postępowania (zob. szerzej komentarz do art. 540 § 2). Należy też już w tym miejscu zasygnalizować, że od 1.07.2015 r. ograniczenia dotyczące wydawania orzeczeń w formule kasatoryjnej, z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania, dotyczyły także sytuacji, w których doszło do horyzontalnej prawomocności części wyroku. W praktyce uchylenie tylko w części dotyczącej orzeczenia o karze wchodziło zatem w grę jedynie w wypadku braku możliwości reformacji przez sądem odwoławczym, w wy-

niku działania blokady związanej z treścią art. 454 § 3. Ta ostatnia sytuacja została wyeliminowana z kolei nowelizacją z 19.07.2019 r., która weszła w życie 5.10.2019 r. Trudno również sobie wyobrazić, aby dla wydania prawidłowego orzeczenia o karze konieczne było „przeprowadzenie na nowo przewodu w całości”. Natomiast w sytuacjach objętych dyspozycją art. 439 § 1 sąd odwoławczy zmuszony będzie uchylić orzeczenie niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów, a zatem nie tylko w części dotyczącej orzeczenia o karze. W rezultacie należy dojść do wniosku, że o ile nadal jest teoretycznie możliwe powstanie stanu horyzontalnej prawomocności części wyroku w wyniku zakresu zaskarżenia przyjętego przez składającego apelację, o tyle przy aktualnym brzmieniu art. 437 § 2 i art. 454 nie jest już możliwe uchylenie przez sąd odwoławczy orzeczenia tylko w tak horyzontalnie wyodrębnionej części.

26. Zaskarżenie orzeczenia w części wyodrębnionej horyzontalnie (a w stanie prawnym obowiązującym do 5.10.2019 r. także uchylenie orzeczenia w części tak wyodrębnionej) prowadzi do powstania tzw. horyzontalnej prawomocności części wyroku. Na temat skutków wytworzenia się horyzontalnej prawomocności części wyroku zob. szerzej komentarz do art. 442.
27. Treść zdania trzeciego art. 425 § 2 przecina dyskusje toczone na gruncie art. 374 § 2 k.p.k. z 1969 r., a wcześniej jeszcze na gruncie art. 372 § 1 k.p.k. z 1928 r. po tzw. dużej noweli z 1949 r., czy możliwe jest zaskarżenie samych motywów orzeczenia, a nie tylko rozstrzygnięć zawartych w tzw. części dyspozytywnej orzeczenia, jeśli uzasadnienie jest dla strony niesłuszne lub krzywdzące (zob. w tej kwestii np. ewolucję poglądów S. Śliwińskiego, *Polski proces karny przed sądem powszechnym – przebieg procesu i postępowanie wykonawcze*, Warszawa 1948, s. 104; S. Śliwiński, *Środek odwoławczy skierowany wyłącznie przeciwko uzasadnieniu orzeczenia sądu karnego*, PiP 1955/9, s. 365 i n.; por. negatywne stanowisko w tym przedmiocie, które zajął SN w postanowieniu z 22.04.1986 r., Z 26/86, OSNKW 1987/1–2, poz. 7, wraz z krytyczną glosą E. Bieńkowskiej, OSPiKA 1987/3, poz. 68; zob. również przeciwne stanowisko SN zajęte w uzasadnieniu uchwały z 24.05.1973 r., VI KZP 6/73, OSNPG 1973/8, poz. 119, z aprobującą glosą M. Cieślaka, PiP 1974/5, s. 170). Możliwość zaskarżenia samych motywów orzeczenia zależy, rzecz jasna, od istnienia *gravamen*. Tym samym zdezaktualizowały się te judykaty, które ograniczały prawo pokrzywdzonego, występującego w charakterze oskarżyciela posiłkowego, do kwestionowania zawartych w uzasadnieniu wyroku ustaleń o jego tzw. przyczynieniu się (np. uchwała SN z 14.07.1983 r., VI KZP 19/83, OSPiKA 1984/5, poz. 94, poddana zresztą krytyce w glosach, A. Kaftala, OSPiKA 1984/5, s. 225, oraz A. Murzynowskiego, NP 1985/1, s. 139). Zagadnienie to jest szczególnie istotne w sprawach o tzw. przestępstwa komunikacyjne, w których problematyka przyczynienia się do zaistnienia wypadku stanowi często problem sporu między stronami. W związku z przyznaniem uprawnień do zaskarżania samych motywów orzeczenia pozostaje rozszerzenie – w treści § 3 art. 425 (w porównaniu z § 3

art. 374 k.p.k. z 1969 r.) – *gravamen* na „ustalenia” naruszające prawa lub szkodzące interesom skarżącego (a nie tylko „rozstrzygnięcia” godzące w te prawa lub interesy). Możliwość zaskarżenia *de lege lata* samych motywów orzeczenia znalazła kolejne potwierdzenie w dodanym do struktury Kodeksu postępowania karnego (nowelizacją z 19.07.2019 r.) przepisie art. 443a k.p.k. Rozstrzygnięto w nim wiele kwestii szczegółowych związanych z tak oznaczonym zakresem zaskarżenia, które dotąd orzecznictwo sądowe wywodziło z treści samego art. 425 § 2 *in fine*. Umieszczenie tych doprecyzowań nie w ramach kolejnych paragrafów art. 425, ale w zupełnie odrębnej jednostce redakcyjnej, ponadto oddzielonej od art. 425 szeregiem kolejnych przepisów, należy ocenić jako błąd legislacyjny. Zmusza on do analizy integralnie wiążących się ze sobą kwestii w dwóch różnych miejscach komentarza, a ponadto nie pozwoli na uniknięcie pewnych powtórzeń przy omawianiu art. 443a.

28. Zaskarżenie wyłącznie uzasadnienia orzeczenia jest możliwe wówczas, gdy nie skarży się samego rozstrzygnięcia zawartego w orzeczeniu (zob. wyrok SA w Katowicach z 29.05.2015 r., II AKa 83/15, LEX nr 1785769). W konsekwencji gdy odwołujący się neguje ustalenia faktyczne, które legły u podstaw rozstrzygnięcia figurującego w części dyspozytywnej orzeczenia, nie jest ani potrzebne, ani możliwe skarżenie uzasadnienia w części dotyczącej tych ustaleń w trybie określonym w art. 425 § 2 zdanie trzecie (por. wyrok SA Katowicach z 29.05.2015 r., II AKa 68/15, Prok. i Pr. 2016/3, poz. 33). Powracając do przykładów zawartych w tezie poprzedniej, wskazać zatem należy, że w wypadku gdy ustalenie o przyczynieniu się pokrzywdzonego w nieuprawniony sposób przeniknęłoby do podstawy faktycznej zawartej w części dyspozytywnej orzeczenia, zasadne jest wniesienie przez oskarżyciela posiłkowego środka odwoławczego od samego rozstrzygnięcia, a nie także (lub tylko) od jego uzasadnienia, w którym ustalenie to zostało omówione. Odmienne sytuacja może rysować się wówczas, gdy idzie o zakwestionowanie przez oskarżyciela posiłkowego zawartych jedynie w uzasadnieniu orzeczenia ustaleń o jego tzw. przyczynieniu się. Zob. w tej materii także komentarz do art. 443a.
29. Biorąc pod uwagę kryteria horyzontalnej podzielności wyroków, należy dojść do wniosku, że wprawdzie można wyobrazić sobie uprawomocnienie się orzeczenia bez uzasadnienia, jednak niewyobrażalna jest – z dogmatycznego punktu widzenia – sytuacja, w której prawomocne stałoby się samo tylko uzasadnienie. W piśmiennictwie wskazano, że za pomocą środka odwoławczego zaskarżającego samo tylko uzasadnienie orzeczenia można kwestionować jedynie styl, w jakim zostało ono napisane, oraz poszczególne sformułowania w nim zawarte, jeżeli nie kwestionuje się dokonanych w postępowaniu ustaleń faktycznych ani sposobu zinterpretowania i zastosowania prawa do tychże ustaleń (tak P. Hofmański, *Horyzontalna...*, *passim*). Bardziej precyzyjne jest jednak spostrzeżenie, iż w drodze środka odwoławczego ograniczającego zakres zaskarżenia do samego tylko uzasadnienia dopuszczalne jest kwestionowanie jedynie

tych ustaleń faktycznych, które znajdują się poza zakresem wyznaczonym przez zespół znamion przestępstwa stanowiącego czyn oskarżonego, a więc jedynie tych, które nie stanowią elementów opisu czynu zawartego w treści wyroku (tak słusznie S. Steinborn, *Glosa do uchwały SN z 20.10.1999 r., I KZP 33/99, OSP 2000/7–8, poz. 120*). Zadaniem sądu odwoławczego rozpoznającego taki środek jest jedynie skontrolowanie, czy uzasadnienie nie podlega skorygowaniu w kierunku wskazanym przez skarżącego (zob. w tej materii postanowienie SA w Katowicach z 30.05.2014 r., II AKa 129/14, LEX nr 1537357). W wypadku zaś potwierdzenia zarzutów uzasadnienie powinno być odpowiednio skorygowane. Tak więc jeśli skarżący co prawda deklaruje, że wnosi środek odwoławczy od uzasadnienia, zaś w rzeczywistości kwestionuje ustalenia faktyczne współtworzące zespół znamion czynu przypisanego albo ocenę prawną czynu zawartą w części motywacyjnej, należy uznać – przy zastosowaniu art. 118 § 1 i 2 – że w istocie zaskarżono samo orzeczenie, a nie tylko jego uzasadnienie. Dlatego też już na długo przed wejściem w życie § 4 art. 443a prezentowano zasadny pogląd, iż chociaż przepisy postępowania odwoławczego w ich ówczesnym brzmieniu teoretycznie nie wykluczały uchylecia samej części motywacyjnej orzeczenia, to w istocie w praktyce niedopuszczalne byłoby „uchylenie uzasadnienia i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania”. Ten pragmatyczny pogląd zapobiegał ponadto dyskusjom, jaką formę miałyby przybrać orzeczenie sądu pierwszej instancji w wypadku uchylecia jedynie części motywacyjnej orzeczenia, a w szczególności części motywacyjnej wyroku. Krytycznie oceniano zatem wyrok SN z 20.01.2004 r., WA 64/03, LEX nr 162422, stwierdzający, iż: „Zgodnie z treścią art. 425 § 2 k.p.k. można zaskarżyć samo tylko uzasadnienie, bez skarżenia orzeczenia. Z kolei art. 437 § 1 zdanie drugie k.p.k. statuuje stosowanie reguł orzekania właściwych do rozstrzygania w przedmiocie środka od orzeczenia – odpowiednio do środka zaskarżenia wniesionego od uzasadnienia. Wynika z tego zatem, że sąd odwoławczy może zmienić lub uchylić zaskarżone ustalenie. W przypadku braku podstaw dowodowych należy uchylić zaskarżone ustalenie, do którego owych podstaw zabrakło. Zmiana zaś ma miejsce wtedy, gdy prawidłowa ocena materiału dowodowego wskazuje, iż ustalenie powinno być inaczej opisane, niż przyjęto w zaskarżonym uzasadnieniu”. Dla dopełnienia obrazu wskazać należy, że uchylanie orzeczenia (czy też samego uzasadnienia orzeczenia) w takiej konfiguracji procesowej było niedopuszczalne już od 1.07.2015 r., ze względu na znowelizowaną z tym dniem treść art. 437 § 2 zdanie drugie, a zupełnie jednoznacznie zostało to usankcjonowane z dniem wejścia w życie art. 443a § 4, czyli od 5.10.2019 r.

30. Przed wejściem w życie przepisu art. 443a § 2 w orzecznictwie (zob. uzasadnienie uchwały SN z 20.10.1999, I KZP 33/99, OSNKW 1999/11–12, poz. 71) i piśmiennictwie (zob. glosy A. Murzynowskiego i S. Steinborna do tej uchwały, OSP 2000/7–8, poz. 120; zob. także T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 2001, s. 898) przyjmowano, że środkiem odwoławczym służącym do zaskarżenia

uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji jest apelacja, środkiem odwoławczym zaś służącym do zaskarżenia uzasadnienia postanowienia sądu pierwszej instancji lub uzasadnienia zarządzenia jest zażalenie, przy czym przypominało w tym kontekście, że zaskarżenie uzasadnienia postanowienia lub zarządzenia jest możliwe tylko wówczas, gdy ustawa przewiduje zaskarżalność samego postanowienia lub zarządzenia (art. 459 § 1 i 2 oraz art. 466 § 1). Wyrażane były jednak w tym przedmiocie również odmienne poglądy, zgodnie z którymi uzasadnienie (a więc także uzasadnienie wyroku) zawsze miało podlegać zaskarżeniu w formie zażalenia (zob. omówienie tego nurtu orzeczniczego zawarte w KZS 1997/11–12, dodatek, s. 27). Z dniem 5.10.2019 r. kwestia ta została przesądzona jednoznacznie przez ustawodawcę, który opowiedział się za formą zażalenia (zob. szerzej komentarz do art. 443a).

31. Przed wejściem w życie art. 443a w piśmiennictwie dominował pogląd, iż jeżeli sąd odwoławczy stwierdzi zasadność podniesionych zarzutów i dojdzie do przekonania, że uzasadnienie wyroku podlega zmianie, powinien to uczynić na rozprawie w formie wyroku. Wniosek taki wyprowadzano z art. 456 oraz z założenia, że uzasadnienie, choć nie stanowi rozstrzygnięcia zawartego w wyroku, to jednak ewidentnie stanowi część orzeczenia (tak np. P. Hofmański, *Horyzontalna...*, s. 17; S. Steinborn, *Glosa do uchwały SN z 20.10.1999 r. I KZP 33/99*, s. 405–409). Na odmiennym stanowisku stanął jednak SN w uchwale z 20.10.1999 r., I KZP 33/99, OSNKW 1999/11–12, poz. 71, oraz w uchwale z 26.08.2004 r., I KZP 15/04, LEX nr 138525 (ze zdaniem odrębnym jednego z członków składu), stwierdzając, że sąd odwoławczy orzeka w formie postanowienia, gdy rozstrzyga merytorycznie, po przeprowadzeniu rozprawy, apelację złożoną od samego uzasadnienia wyroku. Stanowisko to zaaprobował A. Murzynowski (zob. *Glosa do uchwały z 20.10.1999 r., I KZP 33/99*, OSP 2000/7–8, poz. 120, s. 403–404), wychodząc z założenia, iż uzasadnienie nie jest częścią wyroku, lecz odrębnym aktem procesowym. Po wejściu w życie nowelizacji z 19.07.2019 r. przyjąć należy, że właściwą formą rozstrzygnięcia jest postanowienie – zob. szerzej komentarz do art. 443a, a przede wszystkim teza 3 komentarza do art. 456.
32. Zmiany wprowadzone do treści art. 422 § 1 nowelizacją z 10.01.2003 r. (polegające na nakazie wskazania we wniosku niepochodzącym od oskarżonego tego z oskarżonych, którego wniosek dotyczy) zlikwidowały od 1.07.2003 r. fundamentalną różnicę między stanowiskiem Sądu Najwyższego a wyrażonymi w piśmiennictwie poglądami na to, jakie skutki procesowe wywiera zawarte we wniosku prokuratora wyrażne jego ograniczenie podmiotowe do jednego tylko spośród oskarżonych (skazanych). W postanowieniu z 22.05.2000 r., IV KZ 41/2000, OSNKW 2000/5–6, poz. 53 (wydanym co prawda na gruncie art. 524 § 1, jednak przedstawione w nim rozumowanie należało uwzględnić również w odniesieniu do zwykłych środków odwoławczych) Sąd Najwyższy stwierdził, że złożenie przez prokuratora wniosku o doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem, ograniczonego tylko do jednego spośród współoskarżonych, otwiera drogę

do wniesienia środka odwoławczego jedynie w stosunku do tego oskarżonego. Pogląd taki został poddany ostrej krytyce w glosach W. Grzeszczyka (OSP 2000/12, poz. 191) oraz S. Łagodzińskiego (Prok. i Pr. 2001/11, s. 121 i n.), którzy wywodzili, że strona, nie wyłączając prokuratora, ma obowiązek określenia zakresu zaskarżenia dopiero w środku odwoławczym (art. 425 § 2–4 w zw. z art. 427 § 1), a zatem nie jest zobowiązana, aby we wniosku o doręczenie orzeczenia wymienić tych oskarżonych, odnośnie do których zamierza wnieść środek zaskarżenia. Spór ten rozstrzygnął ustawodawca, nakładając w noweli styczniowej wymóg, aby każdy wniosek nie pochodzący od oskarżonego wskazywał tego z oskarżonych, którego dotyczy (art. 422 § 1 *in fine* w ówczesnym brzmieniu). Nowelizacją z 27.09.2013 r. ustawodawca wymóg ten rozbudował. Od 1.07.2015 r. we wniosku o sporządzenie uzasadnienia należy wskazać, czy dotyczy całości wyroku, czy też niektórych czynów, których popełnienie oskarżyciel zarzucił oskarżonemu, bądź też jedynie rozstrzygnięcia o karze i innych konsekwencjach prawnych czynu. Obecnie nie jest możliwe zatem wniesienie środka odwoławczego w odniesieniu do oskarżonego niewymienionego we wniosku, o którym mowa w art. 422 § 2 zdanie drugie, ani w odniesieniu do tych części orzeczenia wyodrębnionych przedmiotowo w art. 422 § 2 zdanie pierwsze, które we wniosku nie zostaną wymienione.

33. Artykuł 425 § 3 zdanie pierwsze formułuje powinność istnienia tzw. *gravamen* po stronie skarżącego orzeczenie, a więc obrazy prawa lub prawnych interesów strony wnoszącej środek odwoławczy. W konsekwencji brak naruszenia praw lub interesów strony odbiera jej legitymację do wniesienia środka odwoławczego. W orzecznictwie wskazano, że dokonanie oceny, czy podmiot będący autorem środka odwoławczego ma interes prawny w zaskarżeniu orzeczenia, wymaga uwzględnienia kryteriów obiektywnych, a nie subiektywnych (zob. zdanie pierwsze tezy postanowienia SN z 26.08.2010 r., I KZP 13/10, OSNKW 2010/9, poz. 79, z glosą aprobowaną C. Kąkolą, LEX 2011, oraz omówieniem R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej Wojskowej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2010 r.*, WPP 2011/2, s. 80). Nie jest to właściwe rozłożenie akcentów. Istotą *gravamen* jest domniemanie, że zaskarżone rozstrzygnięcie jest niekorzystne dla skarżącego, a zatem punkt ciężkości spoczywa na subiektywnym, ale uzasadnionym przekonaniu skarżącego (tak też precyzyjnie np. SA we Wrocławiu w wyroku z 27.02.2013 r., II AKa 22/13, LEX nr 1313467). Domniemanie to, jak każde domniemanie faktyczne, może być obalone. Jednak dopiero wówczas, gdy w rezultacie wnikliwej analizy racji strony w zestawieniu z rzeczywistą treścią orzeczenia organ procesowy dojdzie do przekonania, że nie można ustalić *gravamen*, powinien odmówić przyjęcia środka odwoławczego (art. 429 § 1) lub pozostawić ten środek bez rozpoznania (art. 430 § 1). *Gravamen* istnieje więc wtedy, gdy nie można *a limine*, już przed dokonaniem kontroli merytorycznej, w sposób niebudzący wątpliwości stwierdzić, iż dane rozstrzygnięcie lub ustalenie nie może naruszać praw skarżącego ani szkodzić jego interesom (por. T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, s. 898).

34. Słusznie natomiast eksponuje się w orzecznictwie to, że ustawodawca odniósł *gravamen* do rozstrzygnięć lub ustaleń, a nie do orzeczeń. Należy zatem przyjąć, że strona, mająca interes prawny w zaskarżeniu tylko niektórych spośród rozstrzygnięć zawartych w orzeczeniu, nie może skarżyć pozostałych rozstrzygnięć, a zatem w takiej sytuacji wolno jej zaskarżyć orzeczenie jedynie w części (por. uzasadnienie postanowienia SN z 26.08.2010 r., I KZP 13/10, przywołanego w innym kontekście krytycznie w tezie poprzedniej). Konsekwentnie przyjąć należy, że strona skarżąca samo tylko uzasadnienie orzeczenia może kwestionować te jedynie sformułowania zawarte w tym uzasadnieniu, które naruszają jej prawa lub szkodzą jej interesom (zob. np. teza 1 postanowienia SN z 30.06.2011 r., SNO 28/11, LEX nr 1288843). Ponadto pamiętać należy, że kwestia *gravamen* podlega badaniu jedynie w takim zakresie, w jakim autor (lub jego reprezentant procesowy) środka odwoławczego jest uprawniony do zaskarżenia orzeczenia. W przypadku podejrzanego granice dopuszczalności zażalenia wyznaczone są więc zakresem, w jakim uzyskał on taki status w toczącym się postępowaniu przygotowawczym, a ten jest wyznaczony treścią zarzutów, które mu przedstawiono (por. te fragmenty postanowienia SN z 26.08.2010, I KZP 13/10, które w formie tez zostały wyekspozowane w Prok. i Pr. 2010/11, poz. 5, oraz LEX nr 598319).
35. Naruszenie prawa lub prawnych interesów musi charakteryzować się bezpośredniością, a zatem z punktu widzenia *gravamen* nie jest wystarczające wskazanie na prawa przyszłe, a niepewne, czy nawet – jak to się niekiedy ujmuje – na samo zagrożenie naruszenia praw. Przykładowo w postanowieniu z 21.01.2010, WZ 54/09, OSNKW 2010/7, poz. 59, Sąd Najwyższy słusznie stwierdził, że obrońca nie jest uprawniony do wniesienia zażalenia na postanowienie sądu przyznające innemu obrońcy od Skarbu Państwa wynagrodzenia za udzielenie nieopłaconej przez oskarżonego pomocy prawnej z urzędu (art. 618 § 1 pkt 11), gdyż takie rozstrzygnięcie samo przez się nie narusza praw i nie szkodzi interesom ani jego, ani strony, którą reprezentuje (art. 425 § 3). *Gravamen* w tym zakresie obrońca uzyska dopiero wtedy, kiedy sąd orzeknie, że koszty obejmujące wydatki Skarbu Państwa z tego tytułu ponosi oskarżony (art. 626 § 1 i 2). W uzasadnieniu postanowienia z 15.12.2010 r., IV KZ 72/10, LEX nr 844513, zasadnie zaś wywiedziono, że „interes prawny, jako warunek uznania danego skarżącego za uprawnionego do wniesienia środka odwoławczego, należy wiązać bezpośrednio z określonym rozstrzygnięciem, a nie z innymi orzeczeniami będącymi konsekwencją procesową, jakie może lub mogło ono wywołać bądź wywołało. Te ostatnie bowiem są odrębnie zaskarżalne”. Dlatego w odniesieniu do rozstrzygnięcia o przyznaniu obrońcy od Skarbu Państwa wynagrodzenia za nieopłaconą pomoc prawną z urzędu (*in concreto* – zbadanie akt i sporządzenie opinii o braku podstaw do złożenia wniosku o wznowienie postępowania) żalący się skazany nie ma bezpośredniego interesu prawnego w jego zaskarżeniu, albowiem dotyczy ono „jedynie kosztów związanych z czynnością obrońcy, które ponosi Skarb Państwa, a nie skarżący. To, że jego zdaniem obrońca ten działał na jego niekorzyść, gdyż nie doprowadził do wznowie-

nia procesu, nie ma żadnego znaczenia, gdyż to nie kwestia wznowienia lub niewznowienia postępowania jest (...) przedmiotem rozstrzygnięcia, lecz wynagrodzenie dla adwokata z urzędu, które wchodzi przy tym w ciężar wydatków ponoszonych przez Państwo i nigdy nie obciąża wprost żalącego się”. Także wytworzony układ procesowy, który nie może już ulec zmianie, przesądza czasem o braku *gravamen*. Przykładowo SA w Gdańsku (zob. postanowienie z 23.02.2000 r., II AKz 59/00, LEX nr 46429) zasadnie wywiódł brak *gravamen* w następującym układzie procesowym: sąd pierwszej instancji zasądził od Skarbu Państwa na rzecz adwokata wynagrodzenie za obronę z urzędu w postępowaniu w przedmiocie wydania wyroku łącznego. Postanowienie to zostało zaskarżone w drodze zażalenia złożonego osobiście przez skazanego, który zarzucił, że „adwokat nigdy nie broniła w jego sprawie, zatem bezzasadnie wydawane są pieniądze Skarbu Państwa”. Zażalenie to pozostawiono bez rozpoznania, albowiem zaskarżone rozstrzygnięcie nie naruszało jego praw ani nie szkodziło jego interesom (art. 425 § 3 k.p.k.), tym samym wyrokiem łącznym zwolniono bowiem skazanego od obowiązku uiszczenia kosztów sądowych. To ostatnie rozstrzygnięcie nie zostało zakwestionowane przez prokuratora, zatem w toku instancyjnym nie mogło być zmienione na niekorzyść skazanego. Co prawda zgodnie z art. 616 § 2 k.p.k. koszty sądowe obejmują wydatki poniesione przez Skarb Państwa od chwili wszczęcia postępowania, a w skład wydatków wchodzi m.in. wypłaty dokonane z tytułu nieopłaconej przez strony pomocy prawnej udzielonej z urzędu przez adwokatów (art. 618 § 1 pkt 11), niemniej jednak ze względu na zwolnienie od kosztów sądowych skazany nie będzie ponosił wydatków związanych z kosztami obrony świadczonej z urzędu. W tej sytuacji po stronie skazanego nie stwierdzono *gravamen* (por. też postanowienie SA w Katowicach z 11.01.2012 r., II AKz 872/12, KZS 2012/4, poz. 76).

36. Założenie, iż zaskarżona decyzja narusza prawa skarżącego tylko wtedy, gdy wprost wywołuje niekorzystne dla niego skutki, stanowi asumpt dla wyrażanego konsekwentnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego zapatrywania, że rozstrzygnięcie dotyczące jednego z podejrzanych (oskarżonych) nie może być uznane za naruszające prawa innego (zob. np. uzasadnienie postanowienia z 12.09.1978 r., VI KRN 231/78, OSNKW 1979/1–2, poz. 15, oraz uzasadnienie postanowienia z 29.05.2003, I KZP 17/03, OSNKW 2003/7–8, poz. 70). Pogląd, iż decyzje procesowe podejmowane wobec jednego ze współoskarżonych nie wywołują bezpośredniego wpływu na sytuację procesową innego oskarżonego, dominuje także w orzecznictwie sądów apelacyjnych, czego przykładem jest postanowienie SA w Katowicach z 28.11.2007, II AKz 808/07, LEX nr 446685, w którym stwierdzono: „Jeśli obrońca oskarżonego nie posiada interesu prawnego do złożenia wniosków o tymczasowe aresztowanie innego współoskarżonego, tym bardziej nie ma takiego interesu do zaskarżenia orzeczeń, mocą których jego wnioski pozostawiono bez rozpoznania. Jest on zatem osobą nieuprawnioną do złożenia środków odwoławczych, dlatego na zasadzie art. 430 § 1 kpk należało zażalenia pozostawić bez rozpoznania”.

37. Brak bezpośredniości wpływu, jako czynnik eliminujący istnienie *gravamen* po stronie oskarżonego, eksponowany jest w orzecznictwie także w sytuacji, gdy rozstrzygnięcie dotyczy – ze względu na etap procesu, na którym jest podejmowane – nie samego oskarżonego, ale innych uczestników procesu. Przykładowo w postanowieniu z 16.05.2007 r., II AKz 282/07, LEX nr 312551, SA w Katowicach uznał, że: „Niedopuszczalne jest zaskarżenie przez oskarżonego postanowienia Sądu pierwszej instancji wydanego w toku procesu o przyznaniu wynagrodzenia biegłemu, albowiem dopiero przesądzenie w orzeczeniu kończącym postępowanie o obciążeniu oskarżonego kosztami postępowania karnego aktualizuje jego interes, o którym mowa w art. 425 § 3 k.p.k., w kwestionowaniu wysokości tych kosztów. Postanowienie Sądu pierwszej instancji o przyznaniu wynagrodzenia biegłemu w jakimkolwiek stopniu nie godzi w interesy oskarżonego. Wydanie takiego postanowienia o przyznaniu wynagrodzenia biegłemu rodzi stosunek prawny wyłącznie między Skarbem Państwa i biegłym. Nie dotyczy ono w ogóle praw lub interesów oskarżonego (...) w takiej sytuacji, zgodnie z art. 619 § 1 k.p.k., wydatek w postaci wynagrodzenia biegłego, tak jak i należności świadków, tłumaczy, czy też obrońcy z urzędu, wykłada tymczasowo Skarb Państwa, a nie oskarżony. Takie rozstrzygnięcie nie narusza, więc jego praw i nie szkodzi jego interesom (...) na tym etapie postępowania nie wiadomo jeszcze, kto, w jakiej części i zakresie zostanie obciążony kosztami postępowania”. Poważne zastrzeżenia budzi natomiast pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z 6.04.1977 r., II KR 38/77, OSNPG 1977/7–8, poz. 61, iż „przepisy art. 166 i 173 § 2 [obecnie art. 183 i 191 § 2] k.p.k. mają na celu ochronę interesów świadków, wobec tego tylko świadkowie, których sąd nie pouczył o przysługującym im prawie uchylenia się od odpowiedzi na pytania i którzy z uprawnienia tego ze szkodą dla siebie nie skorzystali, mogą się powoływać na naruszenie tych przepisów, oskarżony natomiast takiego uprawnienia nie ma – art. 374 § 3 [obecnie art. 425 § 3] k.p.k.”. Rzecz bowiem sprowadza się do tego, iż uprawnienie oskarżonego do podnoszenia tych uchybień może wynikać z faktu spowodowania przez świadka, nieuprzedzonego o możliwości uchylenia się od odpowiedzi, skutków niekorzystnych dla oskarżonego (zob. bliżej M. Jeż-Ludwichowska, *Glosa do wyroku SN z 6.04.1977 r., II KR 38/77, II KR 38/77, PiP 1978/8–9, s. 273, oraz uwagi M. Cieślaka i Z. Dody w przeglądzie orzecznictwa, „Palestra” 1978/7, s. 62; por. także stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w uzasadnieniu wyroku z 10.11.1976 r., V KR 184/76, OSNKW 1977/3, poz. 27).*
38. W aspekcie owej bezpośredniości wpływu na interesy skarżącego może budzić wątpliwości pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 1.02.2016 r., V KK 227/15, OSNKW 2016/4, poz. 27, zgodnie z którym: „Zasądzenie kosztów procesu od podmiotu, który zgodnie z właściwymi przepisami nie powinien być nimi obciążony, stwarza dla strony, na rzecz której zasądzono te koszty, uprawnienie do zaskarżenia orzeczenia w przedmiocie kosztów; przepis art. 425 § 3 zdanie pierwsze k.p.k., legitymujący stronę do skarżenia jedynie rozstrzygnięć naruszających jej prawa lub

szkodzących jej interesom (*gravamen*), nie stanowi w tym przeszkody także wtedy, gdy wykonanie zapadłego orzeczenia o kosztach zapewniłoby tej stronie zwrot należnych kosztów procesu”.

39. W postanowieniu z 19.05.2011, I KZP 2/11, OSNKW 2011/6, poz. 47, Sąd Najwyższy stwierdził, że: „Instytucja *gravamen* (art. 425 § 3 k.p.k.) może być oceniana nie tylko pod kątem całości środka odwoławczego, ale i poszczególnych podnoszonych w nim zarzutów”. Sformułowanie to jest o tyle nieprecyzyjne, iż *gravamen* odnoszone jest do określonych rozstrzygnięć lub ustaleń zawartych w orzeczeniu, a więc do elementów samego orzeczenia, a nie do całości lub poszczególnych elementów środka odwoławczego. Istocie instytucji bardziej odpowiadałoby zatem stwierdzenie, że wówczas, gdy podniesienie określonego zarzutu nie może doprowadzić do rozstrzygnięcia lub ustalenia korzystnego dla oskarżonego, strona nie ma *gravamen* w jego zgłoszeniu (np. oskarżony i jego obrońca nie mają *gravamen* w podnoszeniu zarzutu, iż sąd nieprawidłowo nie wprowadził do opisu czynu nowych, a niekorzystnych z punktu widzenia tego oskarżonego okoliczności, określających jedną z form popełnienia przestępstwa – por. postanowienie SN z 28.11.2006 r., V KK 215/06, LEX nr 202275).
40. Przy badaniu *gravamen* nie może mieć istotnego znaczenia to, czy określone rozstrzygnięcie zapadło za zgodą skarżącego lub nawet było zgodne z jego wnioskiem. Po pierwsze dlatego, iż przyjęcie przeciwnego założenia oznaczałoby zrzeczenie się środka odwoławczego jeszcze przed podjęciem decyzji podlegającej zaskarżeniu. Zatem składając określone oświadczenie, strona nie traci przez to możliwości wnoszenia środków odwoławczych w celu obrony swych praw (interesów), które zostały naruszone w wyniku decyzji zgodnej nawet z jej pierwotnym oświadczeniem, chyba że ustawa wyraźnie takie ograniczenie przewiduje (zob. komentarz do art. 427 i 447, w szczególności w aspekcie rozwiązania wprowadzonego w art. 447 § 5). Po drugie dlatego, że strona nie może przez swoją zgodę niejako sanować błędów prawnych popełnionych przez organ procesowy (zatem dopuszczalne jest oparcie środka odwoławczego na zarzutach określonych w art. 438 pkt 1 i 2 nawet w wypadku, gdy orzeczenie zapadło po zawarciu przez stronę jednego z porozumień procesowych). Po trzecie dlatego, że strona ma prawo do odwołania swej czynności procesowej (tym bardziej jeśli dąży do korzystnego dla siebie rozstrzygnięcia), jeśli tylko ustawa nie przewiduje wyraźnie rozwiązania przeciwnego (szerzej w tej materii zob. Z. Doda, *Zażalenie w procesie karnym*, Warszawa 1985, s. 145–146; S. Steinborn, *Porozumienia w polskim procesie karnym. Skazanie bez rozprawy i dobrowolne poddanie się odpowiedzialności karnej*, Kraków 2005, s. 386–387; I. Nowikowski, *Gravamen w procesie karnym – kwestie wybrane (uwagi na tle pojęcia interesu w procesie karnym)* [w:] *Pojęcie interesu w naukach prawnych, prawie stanowionym i orzecznictwie sądowym Polski i Ukrainy*, red. A. Korybski, M.W. Kostycki, L. Leszczyński, Lublin 2006, s. 182–185).

41. *Gravamen* nie musi być wykazywane w wypadku składania środka odwoławczego przez oskarżyciela publicznego, działając bowiem w interesie społecznym, ma on prawo wnieść środek odwoławczy także na korzyść oskarżonego.
42. W wypadku gdy prokurator cofnął akt oskarżenia (art. 14 § 2), może on zaskarżyć (inne zagadnienie stanowi skuteczność takiego środka) postanowienie o umorzeniu postępowania wydane w następstwie cofnięcia. Natomiast jeżeli po cofnięciu aktu oskarżenia przez prokuratora postępowanie toczyło się na skutek kontynuowania uprawnień przez oskarżyciela posiłkowego albo wstąpienia w takie uprawnienia przez pokrzywdzonego w trybie określonym w art. 54 § 2, a nawet wówczas gdy prokurator wprawdzie nie cofnął aktu oskarżenia, ale wnosił przed sądem pierwszej instancji o wydanie wyroku uniewinniającego, ma on następnie prawo do zaskarżenia wyroku na niekorzyść oskarżonego. Ewentualna wadliwość orzeczenia sądu pierwszej instancji nie narusza bowiem ani praw czy interesów konkretnego prokuratora, ani nawet praw czy interesów urzędu prokuratorskiego *in abstracto*. Uwzględniając więc szczególnie pozycję prokuratora w procesie karnym, wiążącą się z treścią art. 2 pr. prok., należy stwierdzić, że może on – w wypadku zweryfikowania swojego poglądu i dojścia do wniosku, że wymogi praworządności przemawiają za zaskarżeniem danego orzeczenia – wnieść środek odwoławczy niezależnie od stanowiska prezentowanego na forum sądu pierwszej instancji. Zgodnie z zasadą jednolitości i niepodzielności prokuratury środek odwoławczy może w rozpatrywanej sytuacji procesowej złożyć również personalnie inny prokurator.
43. Po uzupełnieniu treści § 2 art. 425 o zdanie trzecie nie może być już krytykowany pogląd (zob. K. Łojewski, *Rewizja obrońcy w postępowaniu karnym*, Warszawa 1989, s. 15 i n.), iż oskarżony może skarżyć wyrok uniewinniający oparty na błędnej podstawie prawnej lub faktycznej, jeżeli to narusza jego prawa lub szkodzi jego interesom (por. wskazaną wyżej uchwałę SN z 24.05.1973 r., VI KZP 6/73, OSNPG 1973, poz. 119, oraz piśmiennictwo cytowane w tezie 27). Natomiast dyskusyjny pozostaje w piśmiennictwie pogląd, iż oskarżonemu przysługuje prawo zaskarżenia wyroku uniewinniającego wydanego przez sąd nienależycie obsadzony lub niewłaściwy rzeczowo albo ustrojowo (tak H. Kempisty [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. M. Mazur, Warszawa 1976, s. 527). Wiele przemawia jednak za tym, iż oskarżony ma *gravamen* do wniesienia apelacji i w tym ostatnim układzie procesowym (wystarczy porównać – uwzględniając instytucję zakazu *reformationis in peius* – sytuację procesową oskarżonego, który wniósł środek odwoławczy od takiego nieprawidłowego w sferze proceduralnej rozstrzygnięcia, z sytuacją oskarżonego, który takiego środka nie wniósł, podmiot zaś określony w art. 521 wywiódł kasację na niekorzyść).
44. W świetle zapatrywań przedstawionych w tezie poprzedniej wątpliwości może budzić kategoryczność poglądu wyrażonego w postanowieniu SN z 22.03.2007 r.,

IV KO 14/07, LEX nr 467536, iż „umorzenie postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. jest rozstrzygnięciem jednoznacznie korzystnym dla podejrzanego. Brak tzw. *gravamen* czyni niedopuszczalnym z mocy ustawy zażalenie (podejrzanego) na postanowienie o umorzeniu wobec niego śledztwa”. Jak się wydaje, podejrzany miałby jednak *gravamen* w zaskarżeniu takiego rozstrzygnięcia, wskazując, iż zachodzą przesłanki określone w art. 17 § 1 pkt 1, i podstawą umorzenia powinno być stwierdzenie, że czynu nie popełniono albo brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia, a więc kwestionując, w istocie, podstawę prawną umorzenia postępowania.

45. Zachowuje aktualność pogląd wyrażony w postanowieniu SN (7) z 19.11.1976 r., U 4/76, OSNKW 1977/1–2, poz. 3, iż stosownie do treści art. 425 § 3 nie można odmówić oskarżonemu prawa do wniesienia apelacji od wyroku skazującego go na karę ograniczenia wolności, jeżeli w jego przekonaniu kara ta jest surowsza od kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Zasadniczo jeżeli w przekonaniu oskarżonego skazanie go na karę rodzajowo łagodniejszą na tle całokształtu okoliczności danej sprawy czyni dlań tę karę bardziej dolegliwą (np. w sferze warunków i trybu jej wykonania, skutków, obostrzeń, dodatkowych elementów itp.) od odpowiednio dawkowanej kary wprawdzie rodzajowo surowszej (według katalogu zamieszczonego w art. 32 k.k.), lecz w praktyce mniej dolegliwej, jest on legitymowany do wniesienia środka odwoławczego. O tym, czy tak ukierunkowany środek odwoławczy jest zasadny, powinien decydować wyłącznie sąd odwoławczy w zależności od okoliczności sprawy (zob. aprobująca glosa M. Cieślaka, PiP 1977/7, s. 171, i takie same oceny zawarte w przeglądach orzecznictwa M. Cieślaka i Z. Dody, „Palestra” 1978/1, s. 54, oraz A. Kafarskiego, NP 1978/9, s. 1329). Zapatrywanie to zyskuje na znaczeniu przy ocenie możliwości wnoszenia środków odwoławczych, po wejściu w życie nowelizacji z 20.02.2015 r., opartych na kontestowaniu tego, który stan prawny jest względniejszy dla sprawcy w rozumieniu art. 4 § 1 k.k., i przy rozstrzyganiu zagadnienia, czy zasadne jest poprzestanie na zestawieniu wyłącznie abstrakcyjnej gradacji rodzajów kar, z której wynikałoby, że kara pozbawienia wolności jest na pewno surowsza od kary ograniczenia wolności, a ta ostatnia na pewno surowsza od grzywny, czy też potrzebne jest uwzględnienie także stanowiska oskarżonego w tej kwestii, jak on sam postrzega swoje konkretne interesy procesowe w związku z aktualną sytuacją życiową (zob. np. W. Wróbel, *Aktualne problemy intertemporalne okresu przejściowego po wejściu w życie ustawy z 20.02.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw*, cz. 1, CzPKiNP 2015/3, s. 72 i n.).
46. Oskarżyciel posiłkowy uprawniony jest do wniesienia zażalenia na postanowienie sądu o umorzeniu postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 7, jeżeli rozstrzygnięcie to narusza jego prawa lub szkodzi jego interesom.

47. „Oskarżyciel posiłkowy może w postępowaniu sądowym wnieść zażalenie na postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego, jeżeli postanowienie to narusza jego prawa lub szkodzi jego interesom” (uchwała SN z 23.05.1974 r., VI KZP 3/74, OSNKW 1974/7–8, poz. 131; por. też aprobujące uwagi M. Cieślaka i Z. Dody, „Palestra” 1975/7–8, wkładka, s. 23, oraz W. Daszkiewicza, PiP 1975/12, s. 119). Pogląd ten znajduje odpowiednie zastosowanie także do możliwości zaskarżenia postanowienia w przedmiocie środka zapobiegawczego przez oskarżyciela prywatnego.
48. Oskarżyciel posiłkowy z powodu braku *gravamen* nie ma natomiast uprawnień do zaskarżenia orzeczenia na korzyść skazanego również wówczas, gdy oskarżycielem posiłkowym nie jest podmiot bezpośrednio pokrzywdzony przestępstwem, lecz zakład ubezpieczeń, który zgodnie z art. 49 § 3 jest uważany za pokrzywdzonego w zakresie, w jakim pokrył szkodę wyrządzoną pokrzywdzonemu przez przestępstwo lub jest zobowiązany do jej pokrycia. Przystępując do procesu w charakterze oskarżyciela posiłkowego, zakład ubezpieczeń realizuje bowiem w toku postępowania karnego funkcję ścigania, a zatem w toku tego postępowania jego interes procesowy jest spreczny z interesem oskarżonego, co wyklucza możliwość działania na korzyść oskarżonego (por. postanowienie SN z 23.09.2008 r., I KZP 21/08, OSNKW 2008/10, poz. 80).
49. Kryterium uprawnienia do wniesienia zażalenia stanowi wykazanie przez odwołującego się naruszenia jego prawa lub szkody w sferze jego interesów (art. 425 § 3). Wobec złożoności różnych problemów, jakie mogą występować w procesie karnym, można sobie wyobrazić sytuacje, w których strona procesowa w pewnych przypadkach będzie zainteresowana tym, aby przesłuchiwana osoba, która powołuje się na tajemnicę szczególnie chronioną, wymienioną w art. 180 § 2, ujawniła tę tajemnicę, zaś w innych aby nie została ona od takiej osoby wydobyta. Nieuwzględnienie zatem przez sąd oczekiwania strony argumentującej ochronę prawa lub interesu, które wyraziła we wniosku, będzie podstawą zażalenia bez względu na to, w jakim kierunku to oczekiwanie rozszło się z rozstrzygnięciem sądu. Odpowiednio do treści art. 459 § 3 wnoszącym zażalenie może być także sama osoba powołująca się na tajemnicę związaną z wykonywaniem zawodu lub funkcji, której postanowienie dotyczy (por. S.M. Przyjemski, *Recenzja książki Z. Gostyńskiego, Tajemnica dziennikarska a obowiązek składania zeznań w procesie karnym*, Warszawa 1997, Prok. i Pr. 1997/9, s. 101; R.A. Stefański, *Ujawnienie tajemnicy zawodowej przez świadka w nowym kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1998/4, s. 119; S. Zabłocki, *Znaczenie ustawy nowelizującej kodeks postępowania karnego dla korporacji radców prawnych*, „Radca Prawny” 2000/6, s. 4 i n.). Odmienne jednak sam Z. Gostyński (*Tajemnica dziennikarska a obowiązek składania zeznań w procesie karnym*, Warszawa 1997, s. 119–120), który stwierdza, że zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie dopuszczalności przesłuchania dziennikarza co do faktów objętych tajemnicą zawodową jest dopuszczalne jedynie w przypadku pozytywnego załatwienia takiego wniosku przez sąd. Kontrowersja niniejsza została

przypomniana także w tym miejscu (zob. też komentarz do art. 180), aby wykazać, jakie znaczenie może mieć prawidłowe rozpoznanie *gravamen* w tych wypadkach, gdy przepis ustawy jest nieprecyzyjny w kwestii określenia sytuacji, w których przysługuje środek odwoławczy.

50. W piśmiennictwie podniesiono, że uprawnienia do wniesienia apelacji od wyroku łącznego nie posiada oskarżyciel posiłkowy, ponieważ kwestia winy i kary oskarżonego co do sprawy o przestępstwo, w której występował kiedyś oskarżyciel posiłkowy, została uprzednio przez sąd prawomocnie rozstrzygnięta, kwestia ta nie odżywa w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego, lecz wprost przeciwnie, tamten prawomocny wyrok skazujący musi być w tym postępowaniu uwzględniany. Nie ma również takiego uprawnienia oskarżyciel prywatny, gdyż wyrok łączny nie narusza orzeczenia o winie i karze, które zapadło w prawomocnie zakończonym postępowaniu z oskarżenia prywatnego (por. S. Stachowiak, *Wyrok łączny w ujęciu kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1999/11–12, s. 29 i n.).
51. Dopuszczalność wniesienia środka odwoławczego podlega badaniu także pod kątem szczególnego charakteru danego postępowania, determinującego zakres ustaleń własnych sądu czynionych w tym postępowaniu. W związku z postępowaniem tocącym się w trybie wniosku złożonego na podstawie przepisów ustawy z 23.02.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1820) Sąd Najwyższy stwierdził w postanowieniu z 20.11.2003 r., WZ 48/03, OSNKW 2004/2, poz. 18, że: „W zażaleniu na postanowienie sądu uznające za nieważny wyrok skazujący wydany wobec osoby represjonowanej za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, osoba ta nie może skarżyć zawartych w tymże postanowieniu ustaleń, które wprawdzie naruszają jej prawa lub szkodzą jej interesom (art. 425 § 3 k.p.k. w zw. z art. 3 ust. 4 ustawy z dnia 23.02.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego – Dz.U. Nr 34, poz. 149 ze zm.), lecz stanowią jedynie powtórzenie wiążących ustaleń dokonanych w prawomocnym orzeczeniu o odtworzeniu zaginionych lub zniszczonych akt sprawy, zapadłym w odrębnym postępowaniu (por. rozdział 18 Kodeksu postępowania karnego)”.
52. *Gravamen* dotyczy praw lub interesów strony, a nie jej obrońcy lub pełnomocnika. Zatem niedopuszczalna jest czynność procesowa obrońcy zmierzająca poprzez zarzuty apelacyjne lub zażaleniami o pogorszenia sytuacji oskarżonego w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach, choćby „poprawiała” ona pozycję obrońcy. Tak więc w wypadku, gdy sąd zasądził od skazanego koszty sądowe na rzecz Skarbu Państwa (art. 627), mając na uwadze treść art. 618 § 1 pkt 11 (tj. fakt, że do kosztów sądowych wlicza się opłaty z tytułu udziału w sprawie obrońcy z urzędu), obrońca nie może zaskarżyć niezasa-

dzenia wynagrodzenia za obronę z urzędu lub niedostatecznej wysokości zasądzonego wynagrodzenia, ponieważ finalnie byłoby to żądanie zgłoszone na niekorzyść oskarżonego, a do wniesienia środka odwoławczego postulującego taką zmianę obrońca nie jest uprawniony. Sytuacja ulega zmianie, gdy obrońca jednocześnie z zaskarżeniem rozstrzygnięcia o kosztach domagać się będzie zwolnienia oskarżonego od ich ponoszenia.

53. Prawidłowe, takie o jakim mowa była w tezach poprzednich, pojmowanie *gravamen* uzasadnia aktualność tezy postanowienia SN z 11.12.1991 r., V KRN 304/90, OSNKW 1992/5–6, poz. 44, iż „z faktu, że wobec strony nie zachowano normy gwarancyjnej, mającej służyć ochronie jej praw, nie można wywodzić niekorzystnych dla tejże strony skutków prawnych. Z istoty normy gwarancyjnej wynika bowiem, że to właśnie jedynie strona, wobec której nie dochowano przewidywanych w przepisach procedury warunków, może się na okoliczność tę powoływać, zarzucając naruszenie jej praw”. Uwarunkowanie to obowiązuje także na etapie postępowania kasacyjnego, co podkreślił Sąd Najwyższy, stwierdzając: „Naruszenie przez sąd drugiej instancji normy gwarancyjnej, mającej chronić interes oskarżonego, nie może stanowić podstawy zaskarżenia tego wyroku przez stronę, której interes prawny nie był taką naruszoną normą chronioną” (zob. postanowienie z 26.06.2003 r., V KK 333/02, LEX nr 151979).
54. Pomimo że w przepisach Kodeksu postępowania karnego brak jest normy, która statutowałaby zaskarżalność rozstrzygnięć instancji *a quo* będących wynikiem uwzględnienia zażalenia, to jednak jeżeli nowe rozstrzygnięcie tej instancji powoduje naruszenie praw innego uczestnika postępowania (art. 425 § 3) i jeżeli przedmiot rozstrzygnięcia leży w sferze dopuszczalnej przez Kodeks zaskarżalności, nie można odmówić prawa do wniesienia środka odwoławczego tym uczestnikom postępowania, których prawa zostały naruszone w wyniku wydania nowego orzeczenia przez organ *a quo* (zob. M. Syta, *Tryb rozpoznawania zażaleń w nowym kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1998/2, s. 31 i n.).
55. W przepisie art. 425 § 4 ustawodawca określił podstawowe reguły dotyczące tzw. kierunku zaskarżenia. Wprawdzie z przepisu tego wprost wynika jedynie szczególne uprawnienie oskarżyciela publicznego, który – działając w interesie społecznym – ma prawo wnieść środek odwoławczy także na korzyść oskarżonego, niemniej jednak *a contrario* należy z niego wywieść regułę, iż pozostałe strony mogą wnosić środki odwoławcze jedynie w kierunku zgodnym z pełnioną przez nie funkcją procesową, tj. albo funkcją ścigania, albo funkcją obrony. W konsekwencji oskarżony i jego obrońca mogą wnieść środek odwoławczy tylko na korzyść oskarżonego, zaś oskarżyciel posiłkowy i oskarżyciel prywatny mogą wnieść środek odwoławczy tylko na niekorzyść oskarżonego. Ta kierunkowość ich uprawnień wiązana jest też z instytucją *gravamen* (zob. np. postanowienia SN: z 6.05.2008, II KZ 20/08, LEX nr 393945 oraz

z 23.09.2008, I KZP 21/08, OSNKW 2008/10, poz. 80). W tej sytuacji określanie przez wszystkie podmioty, poza oskarżycielem publicznym, kierunku wnoszonego środka odwoławczego stanowi zbędne *superfluum*.

56. W nietypowej sytuacji, w której w wyroku nie podano okresu obowiązywania środka karnego, domaganie się przez oskarżonego lub jego obrońcę określenia czasu trwania tego środka, w szczególności postulowanie określenia go w minimalnej ustawowej wysokości, jest zgodne z kierunkiem zaskarżenia na korzyść skazanego, brak bowiem określenia czasu trwania środka karnego sprawia, że obowiązuje on bez żadnych ograniczeń czasowych (por. teza 2 wyroku SN z 14.10.2014 r., III KK 125/14, OSNKW 2015/2, poz. 19).
57. Ponieważ oskarżyciel publiczny uprawniony jest do zaskarżenia orzeczenia zarówno na niekorzyść, jak i na korzyść oskarżonego, ma on również prawo wnieść dwubiegunowy środek odwoławczy, tj. zaskarżyć orzeczenie w części na niekorzyść, a w części na korzyść oskarżonego. Ze względu na te szczególne uprawnienia oskarżyciela publicznego powinien on, wnosząc środek odwoławczy, sprecyzować kierunek zaskarżenia, chociaż brak jest przepisu nakładającego na oskarżyciela wymóg dopełnienia takiego obowiązku. W konsekwencji brak takiego wskazania nie może być traktowany jako brak formalny, podlegający usunięciu w trybie art. 120 § 1 i 2. W wypadku braku wyraźnego oświadczenia oskarżyciela co do kierunku zaskarżenia powinien on być ustalony przy uwzględnieniu zarzutów i wniosków zawartych w środku odwoławczym. Wszelkie zaś wątpliwości w tej mierze powinny przemawiać za potraktowaniem środka jako w całości lub częściowo wniesionego na korzyść.

Art. 426. [Zaskarzanie orzeczeń wydanych w postępowaniu odwoławczym]

§ 1.² Od orzeczeń sądu odwoławczego oraz od orzeczeń wydanych przez Sąd Najwyższy nie przysługuje środek odwoławczy, chyba że ustawa stanowi inaczej.

§ 2. Od postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wydanego na skutek zażalenia, a także od wydanego w toku postępowania odwoławczego postanowienia o przeprowadzeniu obserwacji, zastosowaniu środka zapobiegawczego, nałożeniu kary porządkowej, zawieszeniu postępowania oraz w przedmiocie kosztów procesu, o których po raz pierwszy orzekał sąd odwoławczy, przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu sądu odwoławczego. Jeżeli zaskarżone

² Art. 426 § 1 częściowo został uznany za niezgodny z art. 78 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucją RP w brzmieniu nadanym przez art. 1 ustawy z 20 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 48, poz. 246), przez pkt 1 wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 24 lutego 2015 r., K 34/12 (Dz.U. poz. 290). Zgodnie z tym wyrokiem wymieniony wyżej przepis traci moc w zakresie, w jakim dotyczy zaskarżenia orzeczenia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy.

postanowienie wydał sąd w składzie jednego sędziego, zażalenie rozpoznaje sąd odwoławczy w składzie trzech sędziów, chyba że zażalenie dotyczy postanowienia o nałożeniu kary porządkowej lub w przedmiocie kosztów procesu.

1. Artykuł 426 związany jest ściśle z przyjętą w polskiej procedurze karnej zasadą dwuinstancyjności postępowania sądowego. Jego odpowiednik w Kodeksie postępowania karnego z 1969 r., tj. art. 375, nie przewidywał żadnych wyjątków od zasady, zgodnie z którą od orzeczeń sądu odwoławczego nie przysługuje zwykły środek odwoławczy. W nowym Kodeksie ustawodawca przewidział takie wyjątki, przy czym pierwotnie, czyli w okresie od 1.09.1998 r. do 22.03.2011 r., tj. do wejścia w życie nowelizacji z 20.01.2011 r., uzależnił ich byt od charakteru orzeczenia sądu odwoławczego. Odmienne bowiem potraktowane zostały te orzeczenia wydane przez sąd odwoławczy, które zapadły na skutek odwołania, a odmiennie inne orzeczenia sądu odwoławczego, tzn. wydane co prawda przez sąd odwoławczy, ale nie w rezultacie rozpoznania środka odwoławczego, lecz w toku postępowania odwoławczego. Rozróżnienie to nawiązywało do zasady dwuinstancyjności w jej rozumieniu ścisłym: od orzeczenia sądu odwoławczego wydanego po rozpoznaniu środka odwoławczego nie przysługuje dalszy środek odwoławczy. O ile od orzeczeń zapadłych po rozpoznaniu środka odwoławczego przysługiwały zatem – na odrębnych zasadach – jedynie nadzwyczajne środki zaskarżenia, o tyle inne orzeczenia sądu odwoławczego, tj. zapadające w toku postępowania na forum sądu drugiej instancji, były zaskarżalne w drodze zwykłego środka odwoławczego (zażalenia), jeśli ustawa tak stanowiła (§ 2 przepisu w jego pierwotnym brzmieniu), przy czym w odrębnej jednostce redakcyjnej taksatywnie wymienione zostały te rodzaje postanowień wydanych w toku postępowania odwoławczego, od których przysługiwało zażalenie, a ponadto określony został organ uprawniony do jego rozpoznania, tzw. instancja pozioma – a więc inny równorzędny skład sądu odwoławczego (§ 3 przepisu w jego pierwotnym brzmieniu). Zatem także w odniesieniu do tego drugiego rodzaju orzeczeń sądu odwoławczego niezaskarżalność stanowiła zasadę, zaskarżalność zaś ustawowe wyjątki.
2. Pierwotna struktura przepisu uległa zasadniczej zmianie w wyniku wejścia w życie nowelizacji z 20.01.2011 r. (a następnie nowelizacji z 12.06.2015 r.). O powodach obu tych nowelizacji zob. tezy 3–7. Aktualnie przepis składa się z tylko dwóch jednostek redakcyjnych, zrezygnowano bowiem z ustanawiania odrębnych reguł zaskarżalności dla orzeczeń sądu odwoławczego w zależności od tego, czy wydano je na skutek odwołania, czy też nie. Określono w odniesieniu do obu tych rodzajów orzeczeń sądu odwoławczego (oraz orzeczeń Sądu Najwyższego) regułę niezaskarżalności (§ 1 *in principio*), zastrzegając jednakże, iż ustawa może określać odstępstwa od tej reguły (§ 1 *in fine*). Następnie określono odstępstwa od reguły wyznaczonej w § 1, odnosząc je głównie do orzeczeń sądu odwoławczego wydanych w toku postępowania, ale nie w wyniku rozpoznania wniesionego środka odwoławczego (§ 2 część druga), ale także do szcze-

gólnego rodzaju orzeczenia zapadłego na forum sądu odwoławczego wydanego na skutek rozpoznania odwołania (§ 2 część pierwsza).

3. Wprowadzenie wyjątku określonego w części pierwszej § 2 jest rezultatem implementacji zaleceń zawartych w postanowieniu sygnalizacyjnym TK z 9.11.2009 r., S 7/09, OTK-A 2009/10, poz. 154, w którym – na podstawie art. 4 ust. 2 ustawy z 1.08.1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. Nr 102, poz. 643 ze zm.) – zdecydowano przedstawić Sejmowi RP uwagi dotyczące inicjatywy ustawodawczej w celu zapewnienia odwołania osobie aresztowanej w wyniku uwzględnienia zażalenia prokuratora na odmawiające tymczasowego aresztowania postanowienie sądu rejonowego. W postanowieniu tym Trybunał wskazał na potrzebę szczególnej ochrony wolności człowieka, który to wzgląd powoduje zaostrzone wymagania co do gwarancji proceduralnych towarzyszących każdemu pozbawieniu wolności. W opinii Trybunału taką gwarancją jest konieczność poddania każdej decyzji o pozbawieniu wolności, niezależnie od tego, w jakiej postaci to następuje, stosownej sądowej weryfikacji i kontroli. Weryfikację taką zapewnia odwołanie do wyższej instancji, jednakże niekiedy – z uwagi na to, na jakim poziomie zapada decyzja – zachowanie instancyjności może nie być możliwe. W takim wypadku różne procedury posługują się innymi instrumentami gwarancyjnymi, które jednak zapewniają sądową weryfikację podjętej decyzji. Wskazane wyżej postanowienie sygnalizacyjne poprzedzone było wyrokiem TK z 13.07.2009 r., SK 46/08, OTK-A 2009/7, poz. 109; (zob. krytyczną głosę Ł. Chojniaka do tego wyroku, PiP 2010/7, s. 120 i n.), w którym Trybunał wprawdzie uznał, że: „Art. 437 § 1 i 2 ustawy z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555, ze zm.) w części, która zezwala na dokonywanie w postanowieniach wydawanych przez sądy okręgowe zmiany w wyniku rozpatrywania zażeń prokuratora na postanowienia sądów rejonowych nieuwzględniające wniosków o zastosowanie tymczasowego aresztowania polegające na uwzględnieniu tych wniosków i zastosowaniu tymczasowego aresztowania, jest zgodny z art. 41 ust. 2 oraz art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”, niemniej jednak w uzasadnieniu swego orzeczenia wskazał, że o rozstrzygnięciu zadecydowało związanie wzorcem konstytucyjnym wskazanym w skardze konstytucyjnej, którą rozpoznawał, ale art. 41 ust. 2 Konstytucji RP nie wyłącza stosowania art. 45 i 78 Konstytucji RP. Gwarancje praw jednostki zawarte w obu tych przepisach uzupełniają się wzajemnie, a w konsekwencji także art. 45 i 78 powinny być brane pod uwagę przy rozpoznawaniu zażeń, co oznacza, że każde orzeczenie sądu o tymczasowym aresztowaniu rodzi prawo oskarżonego do odwołania się do sądu wyższej instancji albo co najmniej do innego składu tego samego sądu. Tak więc, w istocie, potrzeba zmian zawartych w nowelizacji z 20.01.2011 r. została wyraźnie wyrażona przez Trybunał nie tylko w eksponowanym w większości źródeł postanowieniu sygnalizacyjnym z 9.11.2009 r., lecz także już wcześniej w wyroku z 13.07.2009 r.

4. Implementując wskazania zawarte w orzeczeniach Trybunału Konstytucyjnego, ustawodawca skorzystał z najprostszej drogi, wprowadzając swoistą „nadinstancję” (jak twierdzą niektórzy – w istocie trzecią „pół-instancję”), która została skonstruowana jako tzw. instancja pozioma – zażalenie rozpoznawane jest w tej konfiguracji przez inny równorzędny skład sądu odwoławczego, z tym że jeśli zaskarżone postanowienie wydał sąd w składzie jednego sędziego, to wówczas zażalenie rozpoznaje sąd odwoławczy w składzie trzech sędziów (to poszerzenie składu instancji poziomej wprowadzone zostało nowelizacją z 11.03.2016 r. – zob. teza 13), od którego to rozwiązania wprowadzony został dla postanowień o stosunkowo mniejszej wadze, tj. o nałożeniu kary porządkowej lub w przedmiocie kosztów procesu, niejako wyjątek drugiego stopnia (to ukształtowanie instancji poziomej wprowadzone zostało nowelizacją z 19.07.2019 r. – zob. dalsze uwagi w tezie 13). Wprowadzone uregulowanie – dotyczące zaskarżalności postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wydanego na skutek zażalenia – stanowi jedyny w Kodeksie wyjątek od zasady dwuinstancyjności w jej ścisłym rozumieniu. Rozwiązanie takie było kwestionowane już w trakcie prac legislacyjnych (m.in. krytyczną opinię wydała Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego), jak i po jego uchwaleniu (por. np. P. Hofmański (red.), E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. 2, *Komentarz do artykułów 297–467*, Warszawa 2011, s. 724) jako zbędny wyłom systemowy. Wskazywano, że cel zalecony przez Trybunał można było osiągnąć na innej drodze, tj. konstruując odrębną regułę *ne peius*. Przyznać jednak należy, że o ile to ostatnie rozwiązanie byłoby spójne systemowo, o tyle mogłoby się wiązać z dłuższym trwaniem postępowania incydentalnego, a co więcej byłoby dysfunkcyjne w aspekcie zapobiegania bezprawnym działaniom oskarżonego utrudniającym postępowanie (np. ukrywaniu się) wówczas, gdy z motywów orzeczenia sądu odwoławczego wynikałoby, iż po ponownym rozpoznaniu kwestii incydentalnej sąd pierwszej instancji powinien zastosować izolacyjny środek zapobiegawczy. Tak więc po zmianach ze stycznia 2011 r. w istotnym zakresie zdezaktualizował się pogląd, wyrażany w sposób kategoryczny na gruncie poprzedniego stanu prawnego, iż przepisy postępowania karnego nie przewidują możliwości skarżenia orzeczeń niekończących postępowania w sprawie, wydanych przez sąd drugiej instancji w wyniku rozpoznania środka odwoławczego (tak SN w postanowieniu z 1.10.1999 r., III KZ 107/99, Prok. i Pr.-wkl. 2000/3, poz. 12).
5. Zauważyć należy, że ustawodawca wprowadził w art. 426 § 2 szerszy przedmiotowy zakres zaskarżenia postanowień sądu odwoławczego o zastosowaniu tymczasowego aresztowania w wyniku rozpoznania zażalenia niż ten, który bezpośrednio wynikał z orzeczenia sygnalizacyjnego Trybunału Konstytucyjnego. Określenie „o zastosowaniu tymczasowego aresztowania” obejmuje bowiem nie tylko zastosowanie tego środka po raz pierwszy, lecz także każde tzw. kolejne zastosowanie tymczasowego aresztowania oraz przedłużenie stosowania najsurowszego środka zapobiegawczego. W konse-

kwencji zaskarżalność postanowień sądu odwoławczego wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia dotyczyć będzie następujących układów procesowych:

- 1) w postępowaniu przygotowawczym, gdy sąd nie uwzględnił wniosku prokuratora o zastosowanie lub o przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania, a sąd odwoławczy uwzględnił zażalenie i zastosował lub przedłużył stosowanie najsurowszego środka zapobiegawczego;
- 2) w postępowaniu sądowym, gdy sąd pierwszej instancji uchylił tymczasowe aresztowanie albo nie uwzględnił wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania lub nie przedłużył stosowania tego środka zapobiegawczego, a po rozpoznaniu zażalenia wniesionego na jedno z tego typu postanowień i sąd odwoławczy – w jego uwzględnieniu – zastosował lub przedłużył stosowanie najsurowszego środka zapobiegawczego.

Treść znowelizowanego przepisu nie pozostawia wątpliwości co do tego, że możliwość skorzystania z instancji poziomej na podstawie § 2 (część pierwsza przepisu) nie dotyczy postanowień o zastosowaniu innych niż tymczasowe aresztowanie środków zapobiegawczych – nawet wówczas gdyby sąd odwoławczy zastosował je w układzie procesowym, w którym orzekał w wyniku rozpoznania zażalenia prokuratora na postanowienie sądu pierwszej instancji o odmowie uwzględnienia wniosku o zastosowanie lub przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania i przy braku zastosowania przez sąd pierwszej instancji jakiegokolwiek środka zapobiegawczego. Podkreślenia wymaga również to, że należy odróżnić te postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania (wymienione wyżej w pkt 1 oraz 2), w odniesieniu do których przełamana została zasada dwuinstancyjności w znaczeniu ścisłym od postanowień sądu odwoławczego, w których ten stosuje (lub przedłuża stosowanie) środka zapobiegawczego w toku postępowania odwoławczego niejako pierwszoinstancyjnie. Na te ostatnie postanowienia wprawdzie także przysługuje zażalenie, ale nie ze względu na treść części pierwszej przepisu art. 426 § 2, lecz z uwagi na treść drugiej części tego przepisu.

6. Niejednokrotnie dopiero w toku postępowania przed sądem odwoławczym zapadają rozstrzygnięcia o charakterze co prawda incydentalnym, ale ingerujące w najistotniejsze dobra jednostki. Także w tych sytuacjach – wymienionych w dalszej części przepisu § 2 art. 426 – przewidziano swoisty wewnętrzny tryb odwoławczy. Dotyczy on wydanych w toku postępowania odwoławczego postanowień o zastosowaniu środka zapobiegawczego lub o nałożeniu kary porządkowej. W tej części § 2 art. 426 mowa jest więc o rozstrzygnięciach wydawanych przez sąd odwoławczy w toku postępowania przed tym sądem (prowadzonego na skutek wniesionego środka odwoławczego, np. apelacji), gdy sąd odwoławczy niejako „pierwszoinstancyjnie” decyduje się na zastosowanie jednego ze środków przymusu określonych w tym przepisie. Łatwo dostrzec, że postępowanie zażaleniowe jest wówczas dwuinstancyjne i od orzeczenia wydanego przez tzw. instancję poziomą sądu odwoławczego nie przysługuje już środek odwoławczy.

7. Nowelizacją z 12.06.2015 r., która weszła w życie 1.09.2015 r., do katalogu tych rozstrzygnięć incydentalnych, które sąd odwoławczy podejmuje niejako „pierwszoinstancyjnie” w toku postępowania odwoławczego i od których przysługuje zatem środek odwoławczy do tzw. instancji poziomej, zaliczone zostało także postanowienie w przedmiocie kosztów procesu, ale jedynie tych – rzecz jasna – o których po raz pierwszy orzekał sąd odwoławczy. Zmiana ta jest rezultatem dwóch orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego. Najpierw zagadnieniem tym Trybunał Konstytucyjny zajmował się 2 lata wcześniej i wyrokiem z 26.11.2013 r., SK 33/12 (opublikowanym w Dz.U. poz. 1436, który ukazał się 4.12.2013 r.), stwierdził, że „art. 426 § 2 ustawy z dnia 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (...), w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 20.01.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 48, poz. 246), w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości zaskarżenia postanowienia w przedmiocie kosztów nieopłaconej przez strony pomocy prawnej udzielonej z urzędu, zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”. Ponieważ w wyroku Trybunału nie odroczono utraty mocy przepisu w tym zakresie, w jakim został on uznany za niekonstytucyjny, należało przyjąć, że już od 4.12.2013 r. sądy, także na gruncie art. 426 § 2 w brzmieniu obowiązującym po zmianach z 20.01.2011 r., ale niedostosowanych jeszcze do stanowiska Trybunału, powinny uznawać dopuszczalność zażalenia w tym przedmiocie, wywodząc dopuszczalność środka odwoławczego z art. 78 Konstytucji RP stosowanego wprost. Praktyka była jednak odmienna, a ustawodawca nie kwapił się, aby dostosować przepis do wyznaczonego standardu. Rzecznik Praw Obywatelskich wystąpił zatem z wnioskiem o zbadanie – w omawianym tu zakresie – zgodności z Konstytucją RP art. 426 § 2 już w brzmieniu obowiązującym od 22.03.2013 r. i Trybunał potwierdził swe stanowisko, uznając w wyroku z 24.02.2015 r., K 34/12, OTK-A 2015/2, poz. 17, że „art. 426 § 1 ustawy z dnia 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (...), w brzmieniu nadanym przez art. 1 ustawy z dnia 20.01.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 48, poz. 246), w zakresie, w jakim dotyczy zaskarżenia orzeczenia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”. Jednocześnie Trybunał odroczył utratę mocy obowiązującej przepisu, w zakresie wskazanym, na 9 miesięcy (który to termin ekspirowałby 4.12.2015 r.). Ustawodawca tym razem nie oczekiwał jednak na upływ tego terminu i wskazaną wyżej ustawą, która weszła w życie 1.09.2015 r., przyznał prawo do wniesienia zażalenia na orzeczenie w przedmiocie tych kosztów procesu, o których sąd odwoławczy rozstrzygnął po raz pierwszy. Dotyczy to przede wszystkim kosztów nieopłaconej przez strony pomocy prawnej udzielonej z urzędu, zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy.
8. W art. 426 § 2 mowa jest o „postanowieniu”, co *prima facie* uzasadnia pogląd, iż przedmiotem zażalenia może być jedynie rozstrzygnięcie wydane w tej właśnie formie, a nie ta-

kie, które zawarte zostało w wyroku. Należy jednak rozważyć, czy konstatacja ta dotyczy także rozstrzygnięcia o kosztach. Trudno znaleźć przekonujące racje przemawiające za tezą, iż odmiennie należy traktować decyzję procesową w przedmiocie kosztów procesu wydaną – *verba legis* – „po raz pierwszy” przez sąd odwoławczy w formie postanowienia od takiej samej decyzji o kosztach procesu zawartej w wyroku sądu odwoławczego, tym bardziej że rozstrzygnięcie o kosztach aczkolwiek stanowi element składowy wyroku (art. 626 § 1), niemniej jednak może stanowić przedmiot odrębnego zaskarżenia w formie zażalenia (art. 460 zdanie drugie), a więc w tym aspekcie przez samego ustawodawcę traktowane jest niejako autonomicznie. Wobec tego należy przyjąć, iż względy funkcjonalne przeważają nad językowymi, i stwierdzić w konsekwencji, że rozstrzygnięcie po raz pierwszy o kosztach przez sąd odwoławczy w każdym wypadku *de facto* jest „postanowieniem” wydanym w tym przedmiocie, tyle tylko, że czasem zawartym w wyroku.

9. W związku z nowelizacją z 12.06.2015 r. całkowicie zdezaktualizowała się zatem, dominująca przez kilkanaście lat obowiązywania Kodeksu, linia orzecznictwa, iż przewidziana w art. 626 § 3 zaskarżalność orzeczenia w przedmiocie kosztów nie wchodzi w grę w odniesieniu do orzeczeń sądu odwoławczego (art. 426 § 1 i 2), art. 626 § 3 nie może być bowiem uznany za „stanowiący inaczej” w rozumieniu art. 426 § 1 *in fine* (a więc zarówno postanowienie SA w Rzeszowie z 27.10.1998 r., II AKz 116/98, Prok. i Pr. 1999/6, poz. 25; postanowienie SA w Katowicach z 7.08.2013 r., II AKz 456/13, LEX nr 1378324, jak i postanowienia SN: z 25.05.2010 r., III KZ 38/10, OSNKW 2010/8, poz. 74, z aprobowaną glosą D. Drajewicza, LEX 2011, oraz z 7.12.2004 r., III KZ 34/04, LEX nr 141370, dotyczące braku możliwości zaskarżenia rozstrzygnięcia o wynagrodzeniu za obronę z urzędu albo z wyboru zawartego w orzeczeniu sądu odwoławczego, oraz postanowienie SA w Lublinie z 27.01.2010, II AKz 28/10, LEX nr 589906, dotyczące braku możliwości zaskarżania postanowienia sądu odwoławczego w przedmiocie przyznania wynagrodzenia tłumaczowi, z częściowo krytyczną glosą M. Siwka, LEX 2010). W uzasadnieniu wyroku TK z 24.02.2015 r., K 34/12, OTK-A 2015/2, poz. 17, wywiedziono, że orzekanie o kosztach procesu w postępowaniu karnym – jakkolwiek wpadkowe w stosunku do głównego postępowania karnego – jest odrębną sprawą w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, do której mają zastosowanie gwarancje wynikające m.in. z art. 78 Konstytucji RP. Sąd rozstrzyga w tym orzeczeniu o ekonomicznym ciężarze procesu, zobowiązując określone podmioty do jego poniesienia. Orzeczenie to, jako dotyczące praw podmiotów występujących w procesie karnym i realizujących w tym procesie swoje interesy majątkowe, wydane po raz pierwszy na tle głównej sprawy karnej, powinno być zatem – zdaniem Trybunału Konstytucyjnego – traktowane jako orzeczenie wydane w pierwszej instancji w rozumieniu art. 78 Konstytucji RP, bez względu na to, jaki status ma wydający je sąd w perspektywie sprawy głównej. W konsekwencji orzeczenie takie co do zasady ma być zaskarżalne. Zaskarżalność taką, z uwzględnieniem tzw. instancji poziomej, wprowadzono od 1.09.2015 r.

10. W nowelizacji z 19.07.2019 r., która weszła w życie 5.10.2019 r., do grupy orzeczeń wydanych przez sąd odwoławczy w toku postępowania odwoławczego, na które przysługuje zażalenie, zaliczone zostało także postanowienie o zawieszeniu postępowania. Rozwiązanie takie zostało w motywach ustawodawczych do projektu zmian uzasadnione tym, że „postanowienie to, choć nie kończy postępowania, to jednak z reguły na dłuższy czas wstrzymuje jego bieg, co może szkodzić procesowym interesom wszystkich stron. Zasadne byłoby w związku z tym umożliwienie spowodowania kontroli procesowej tego postanowienia wydanego przez sąd odwoławczy” (VIII kadencja, druk sejm. nr 3562). Ta racjonalizacja wskazuje na to, że zaskarżalne jest tylko wydawane w toku postępowania odwoławczego – czy to z urzędu, czy w uwzględnieniu wniosku strony – postanowienie „pozytywne”, tj. zawieszające postępowanie. *A contrario* nie są zaskarżalne wydane w toku postępowania odwoławczego postanowienia o odmowie zawieszenia postępowania odwoławczego oraz postanowienia o podjęciu zawieszonego postępowania. Taki sam wniosek wysnuć można, odwołując się nie tylko do wykładni funkcjonalnej, lecz także do wykładni językowej i systemowej, porównując sformułowanie użyte przez ustawodawcę w komentowanym przepisie („od postanowienia (...) o zawieszeniu postępowania”) z tym, które zastosował w treści art. 22 § 2 k.p.k. („na postanowienie w przedmiocie zawieszenia postępowania przysługuje zażalenie”). Niejako na marginesie należy w tym miejscu wskazać, że uzupełnienie katalogu z art. 426 § 2 spowodowane zostało wątpliwościami, czy rozwiązanie przewidziane w art. 22 § 2 znajduje zastosowanie także w toku postępowania odwoławczego. Zamieszczenie tej jednostki redakcyjnej w przepisach wstępnych zdawałoby się przemawiać za tym, że stosuje się je także w toku postępowania odwoławczego. Jednakże Sąd Najwyższy w postanowieniu z 18.07.2017 r., KSP 6/17, LEX nr 2332326, wyraził pogląd odmienny, stwierdzając, że „przepis art. 22 § 2 k.p.k., dopuszczający możliwość zaskarżenia postanowienia w przedmiocie zawieszenia postępowania, nie ma charakteru wyjątku od reguły wyrażonej w art. 426 § 1 k.p.k. Stanowi on natomiast wyjątek od reguły wyrażonej w art. 459 § 1 k.p.k., zgodnie z którą zażalenie przysługuje na postanowienia sądu zamykające drogę do wydania wyroku, chyba że ustawa stanowi inaczej”. O ile zatem rozwiązanie wprowadzone od 5.10.2019 r. z jednej strony przesądziło o dopuszczalności zaskarżenia postanowienia o zawieszeniu postępowania wydanego przez sąd odwoławczy, o tyle z drugiej strony wykluczyło ono kontestowanie poglądu wyrażonego we wskazanym wyżej postanowieniu Sądu Najwyższego i forsowanie zapatrywania, że zaskarżalne są także wydawane przez ten sąd inne postanowienia w przedmiocie zawieszenia postępowania, a więc postanowienia o odmowie zawieszenia czy też postanowienia o podjęciu zawieszonego dotąd postępowania. Od 5.10.2019 r. dezaktualizacji uległ nie tylko pogląd wyrażony w postanowieniu z 18.07.2017 r., KSP 6/17, lecz także podobne zapatrywania wyrażane w orzecznictwie sądów powszechnych (w tym np. w postanowieniu SA w Katowicach z 16.12.2015 r., II AKz 682/15, LEX nr 2023128).

11. Rozwiązanie nazywane wyżej instancją poziomą jest funkcjonalnie podobne do stosowanego już wcześniej, tj. przed wejściem w życie nowego Kodeksu postępowania karnego, w postępowaniu wykonawczym (zob. art. 25 k.k.w. z 1969 r.). O ile tradycyjny model postępowania odwoławczego w postępowaniu jurysdykcyjnym harmonizuje z hierarchiczną strukturą sądownictwa (a zatem środki odwoławcze rozpoznają sądy wyższego stopnia), o tyle w nowatorskim – co do samej możliwości zaskarżenia niektórych orzeczeń wydanych przez sąd odwoławczy – rozwiązaniu art. 426 § 2 ustawodawca obydwie instancje umieścił w ramach tej samej jednostki ustrojowo-organizacyjnej, rozpoznający zaś zażalenie sąd proceduje, co do zasady, nawet nie w składzie powiększonym (jak na gruncie art. 25 k.k.w. z 1969 r.), lecz w składzie równorzędnym lub innym składzie określonym przez ustawę. Także w innych przypadkach Kodeks postępowania karnego przewiduje dokonywanie kontroli przez instancję poziomą – zob. np. art. 75 § 3, art. 254 § 3, art. 263 § 5 (z tym że w tych wypadkach instancja pozioma orzeka w składzie powiększonym), art. 337 § 2 (stanowiący wyjątek od reguły określonej w art. 466 § 2), art. 430 § 2, art. 538 § 2 zdanie drugie. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia z 2001 r. uczynił zaś z instancji poziomej instytucję, którą unormowano w przepisach o charakterze ogólnym – zob. art. 14 § 1 pkt 2 k.p.w. Należy w tym miejscu zasygnalizować, że w literaturze procesowej wskazuje się, iż tzw. instancja pozioma nie zabezpiecza należycie uczestników procesu i rodzi uzasadnione wątpliwości co do swej efektywności i skuteczności. Podkreśla się, że nie powinna być ona nadużywana. Padają postulaty, że należy ją zastrzec wyłącznie do spraw incydentalnych lub przypadków, gdy wskazanie organu wyższego stopnia wręcz nie jest możliwe (zob. np. P. Hofmański, D. Szumiło-Kulczycka, S. Waltoś [w:] *Zagubiona szybkość procesu karnego. Jak ją przywrócić?*, red. J. Czapska, S. Waltoś, Warszawa 2005, s. 44–45).
12. „Skład równorzędny” w rozumieniu art. 426 § 2 *in fine* to skład odpowiadający temu, w jakim wydano zaskarżone postanowienie (por. postanowienie SN z 7.06.2000 r., II KO 108/00, niepubl.).
13. Ponieważ na rozprawie apelacyjnej sąd okręgowy i apelacyjny – działając jako sądy odwoławcze – orzekają w składzie trzech sędziów, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej (art. 29 § 1), również zażalenie, o którym mowa w § 2 *in fine*, od orzeczenia wydanego w trakcie takiej rozprawy z reguły rozpoznawać będzie skład trzyosobowy. Jeżeli jednak postanowienie, o którym mowa w § 2 *in fine*, zapadłoby w trakcie rozprawy apelacyjnej, podczas której sąd apelacyjny procedowałby w składzie pięcioosobowym (art. 29 § 2), również zażalenie powinien rozpoznać inny pięcioosobowy skład sądu odwoławczego. Jeśli zaś zaskarżalne postanowienie zostałoby wydane przez sąd odwoławczy w toku postępowania odwoławczego nie na rozprawie, lecz na posiedzeniu, a więc przez skład co do zasady jednoosobowy (art. 30 § 2 *in principio*), wówczas instancja pozioma powinna orzekać w składzie trzech sędziów. Tak więc

od dnia wejścia w życie nowelizacji z 11.03.2016 r., a więc od 15.04.2016 r., mocą której w art. 426 § 2 do dotychczasowej struktury przepisu dodano zdanie drugie, komentowany przepis w tej części stanowi wyjątek od zasady wyrażonej w art. 30 § 2. W tym bowiem wypadku pomimo tego, że sąd odwoławczy orzeka na posiedzeniu, oraz mimo iż rozpoznaje środek odwoławczy od orzeczenia wydanego jednoosobowo, powinien procedować w składzie trzyosobowym (zatem sytuacja określona obecnie w art. 426 § 2 zdanie ostatnie jest przykładem zastosowania art. 30 § 2 *in fine* – „chyba że ustawa stanowi inaczej”). Wprowadzenie tego wyjątku uzasadniane jest potrzebą zwiększenia elementów gwarancyjnych. Jak to już jednak zasygnalizowano w tezie 4, od tego ostatniego rozwiązania wprowadzono wyjątek drugiego stopnia. Otóż jeśli zażalenie dotyczy postanowienia o nałożeniu kary porządkowej lub w przedmiocie kosztów procesu, wydanego przez sąd odwoławczy jednoosobowo, także zażalenie powinno być rozpoznane w składzie jednego sędziego (powrót do reguły z art. 30 § 2 *in principio*). Ta z kolei zmiana jest motywowana mniejszą wagą zagadnień, których dotyczy środek odwoławczy.

14. Kolejnym rodzajem rozstrzygnięć, od których przysługuje specyficzny tryb odwoławczy określony w części drugiej § 2, są postanowienia o przeprowadzeniu obserwacji, które zapadły w toku postępowania odwoławczego. W nowelizacji z 20.01.2011 r. zrezygnowano z doprecyzowania, o którym mowa była w poprzednim brzmieniu przepisu, iż chodzi o obserwację „w zakładzie leczniczym”. Sygnalizowana tu zmiana nie ma natomiast, jak się wydaje, charakteru normatywnego, *de lege lata* obserwację prowadzi się bowiem – zgodnie z art. 203 – właśnie w zakładzie leczniczym. Gdyby jednak w przyszłości wprowadzone zostały do procedury karnej zmiany, zgodnie z którymi możliwe byłoby prowadzenie obserwacji oskarżonego w innych warunkach niż te, o których mowa w art. 203, *lege non distinguente* należałoby przyjąć, że przepis dotyczy także postanowienia o przeprowadzeniu tej obserwacji w innych warunkach. Odrębną kwestią jest to, czy racjonalizacja zaskarżalności postanowienia sądu odwoławczego, na zasadach wyjątkowych, pozostawałaby wówczas aktualna. *Ratio legis* tego rozwiązania *de lege lata* rysuje się bowiem w sposób oczywisty – obserwacja w zakładzie leczniczym połączona jest wszak z faktycznym pozbawieniem wolności. Tak więc całkowicie zdezaktualizowało się orzecznictwo Sądu Najwyższego kształtowane na gruncie Kodeksu postępowania karnego z 1969 r. dotyczące niezaskarżalności orzeczeń o umieszczeniu oskarżonego na obserwacji zapadających w toku postępowania odwoławczego (np. postanowienia z 15.07.1972 r., I KZ 101/72, OSNPG 1972/11, poz. 181, oraz z 20.11.1976 r., V KZ 102/76, OSNPG 1977/11, poz. 118). Względy gwarancyjne przemawiają za tym, aby przez postanowienie o przeprowadzeniu obserwacji rozumieć nie tylko postanowienie o umieszczeniu oskarżonego przez sąd odwoławczy na obserwacji „po raz pierwszy”, lecz także każde postanowienie o przedłużeniu terminu obserwacji „na czas określony, niezbędny do zakończenia obserwacji”, w rozumieniu § 3 art. 203 (por. stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy, wprowadzając nie co do interna-

cji w celu przeprowadzenia obserwacji, ale co do stosowania terminowych środków zapobiegawczych, w uchwale z 26.09.2002 r., I KZP 32/02, OSNKW 2002/11–12, poz. 97; zob. też J. Grajewski, S. Steinborn [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki (red.), S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego*, t. 2, *Komentarz do art. 425–673*, Warszawa 2013, s. 45). Środek odwoławczy może być jednak wnoszony jedynie od rozstrzygnięć o charakterze „pozytywnym”, tj. gdy sąd odwoławczy zdecyduje o umieszczeniu oskarżonego na obserwacji lub o przedłużeniu okresu obserwacji; niezaskarżalne są natomiast postanowienia tego sądu nieuwzględniające wniosku o umieszczenie na obserwacji albo o przedłużenie jej trwania (tak też SN w uchwale z 24.11.2010 r., I KZP 22/10, OSNKW 2010/12, poz. 104, a także SA w Lublinie w postanowieniu z 21.05.2008 r., II AKz 214/08, LEX nr 454027; por. w poprzednim stanie prawnym postanowienie SA w Katowicach z 7.02.1996 r., II AKz 54/96, OSA 1997/7–8, poz. 29). Ten ostatni pogląd dominuje także w piśmiennictwie – zob. aprobujące glosy do uchwały SN z 24.11.2010 r.: D. Orkiszewskiej, Prok. i Pr. 2012/1, s. 160 i n., C. Kąkola, LEX 2011; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej Wojskowej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2010 r.*, s. 59 i n.; K. Eichstaedt, *Orzekanie o obserwacji psychiatrycznej*, Prok. i Pr. 2009/9, s. 20; P. Hofmański (red.), E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz do artykułów 1–296*, Warszawa 2011, s. 1174; K. Boratyńska, P. Czarnecki [w:] *Kodeks...*, red. A. Sakowicz, 2016, s. 970. Zapatrywanie odmienne (zob. glosy krytyczne do uchwały SN z 24.11.2010 r.: A. Małolepszego i M. Zbrojewskiej, „Palestra” 2011/9–10, s. 144 i n.; M. Gabriel-Węglowskiego, LEX 2012; M. Flis-Świeczkowskiej, GSP-Prz.Orz. 2012/1, s. 73 i n.; D. Kali, „Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej” 2014/1, s. 79 i n., oraz artykuł M. Jeż-Ludwichowskiej, D. Kali, *Obserwacja psychiatryczna w zakładzie leczniczym jako czynność dowodowa i środek przymusu procesowego* [w:] *Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi*, red. V. Konarska-Wrzošek, J. Lachowski, J. Wójcikiewicz, Warszawa 2010, s. 601) nie uwzględnia, jak się wydaje, w dostatecznym stopniu argumentów wynikających z wykładni językowej (zarówno art. 203 § 4 w zw. z art. 203 § 2 i 3, jak i art. 426 § 2, w którym mowa jest o postanowieniu „o przeprowadzeniu obserwacji”, nie zaś o postanowieniu „w przedmiocie przeprowadzenia obserwacji”). Należy przyjąć, że z uwagi na charakter zaskarżonego rozstrzygnięcia także instancja pozioma zobowiązana jest do rozpoznania zażalenia niezwłocznie, tj. zgodnie z dyrektywą określoną w art. 203 § 4 *in fine*.

15. W każdym wypadku, gdy w toku postępowania odwoławczego zapada postanowienie o zastosowaniu środka zapobiegawczego (*lege non distinguente* – niezależnie od rodzaju tego środka), przysługuje na nie zażalenie. Podkreślenia wymaga to, iż zaskarżalne w tym trybie jest jedynie rozstrzygnięcie o zastosowaniu środka zapobiegawczego, ustawodawca nie posłużył się bowiem sformułowaniem „w przedmiocie środka zapobiegawczego”, tak jak uczynił to w art. 252 § 1 (por. S. Zabłocki, *O niektórych zmianach*

wprowadzonych przez nowy Kodeks postępowania karnego w zakresie postępowania odwoławczego, PS 1997/11–12, s. 5). Pogląd ten zaaprobowany został w orzecznictwie (por. uzasadnienie uchwały SN z 26.09.2002 r., I KZP 32/02, OSNKW 2002/11–12, poz. 97). Zażalenie nie przysługuje zatem na wydane w toku postępowania odwoławczego postanowienie o uchyleniu środka zapobiegawczego lub o odmowie jego zastosowania. Co więcej, nie jest także zaskarżalne wydane w toku tego postępowania postanowienie o odmowie uchylenia środka zapobiegawczego, chyba że jest to jednocześnie postanowienie „o zastosowaniu środka zapobiegawczego” w rozumieniu art. 426 § 2. Ta ostatnia sytuacja zachodzi wówczas, gdy sąd odwoławczy wprowadzi nie uwzględnia wniosku oskarżonego o pełne uchylenie stosowania środków zapobiegawczych, niemniej jednak zmienia stosowany środek zapobiegawczy na inny, np. odstępując od tymczasowego aresztowania, stosuje środek nieizolacyjny. Postanowienie takie jest zaskarżalne, ale tylko w takim zakresie, w jakim przesądza o zastosowaniu innego środka, który dotąd nie był stosowany (por. uzasadnienie uchwały SN z 26.11.2003 r., I KZP 30/03, OSNKW 2003/11–12, poz. 97; tak też T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, s. 566; J. Grajewski, S. Steinborn [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki (red.), S. Steinborn, *Kodeks...*, t. 2, s. 45, oraz B. Mik w głosie do uchwały SN z 26.11.2003 r., I KZP 30/03, Prok. i Pr. 2004/5, s. 114–115). Konsekwentnie w przypadku orzekania przez sąd w związku ze złożonym w toku postępowania odwoławczego wnioskiem o zmianę środka zapobiegawczego należy dopuścić zażalenie na postanowienie sądu odwoławczego w części dotyczącej zastosowania tego nowego środka zapobiegawczego, np. co do wysokości poręczenia majątkowego, warunków dozoru itp. (por. uzasadnienie postanowienia SA w Warszawie z 4.10.2002 r., II AKz 577/02, OSA 2003/4, poz. 40).

16. Użyte w art. 426 § 2 określenie „o zastosowaniu środka zapobiegawczego” dotyczy zarówno zastosowania w toku postępowania odwoławczego takiego środka po raz pierwszy, każdego kolejnego zastosowania środka zapobiegawczego, jak i zastosowania takiego środka na dalszy okres, jeśli z uwagi na charakter środka należy określić czas jego trwania (por. uchwała SN z 26.09.2002 r., I KZP 32/02, OSNKW 2002/11–12, poz. 97). Podobnie rozstrzygnął SN we wcześniejszym postanowieniu z 15.07.1999 r., V KZ 40/99, OSNKW 1999/9–10, poz. 59, oraz SA w Krakowie w postanowieniu z 15.02.2001 r., II AKz 13/01, KZS 2001/2, poz. 31.
17. Charakter odmienny od postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania na dalszy okres oznaczony ma natomiast postanowienie o „utrzymaniu” tego środka z urzędu (art. 344). O ile bowiem, orzekając o „przedłużeniu” stosowania tymczasowego aresztowania, sąd w istocie dokonuje „zastosowania” tego środka, tyle tylko, że na nowy okres, o tyle orzekając o „utrzymaniu” tymczasowego aresztowania, sąd jedynie potwierdza zasadność okresu jego dotychczasowego oznaczenia. W tym ostatnim wypadku tymczasowe aresztowanie jest już „zastosowane” na oznaczony okres, a zatem rozstrzygnięcie sądu o „utrzymaniu” nie ma charakteru kreatywnego. Względędy zarów-

no gramatyczne, jak i funkcjonalne wskazują więc na to, że nie można „zastosować” czegoś, co już zostało uprzednio na ten sam okres „zastosowane”. Od takich zatem postanowień wydanych przez sąd odwoławczy w toku postępowania odwoławczego nie przysługuje zażalenie (por. uzasadnienie uchwały SN z 26.09.2002 r., I KZP 32/02, OSNKW 2002/11–12, poz. 97).

18. Ostatnim rodzajem postanowień zaskarżalnych w związku z ustanowieniem w części drugiej § 2 wyjątków od reguły określonej w art. 426 § 1 *in principio* są orzeczenia o nałożeniu kary porządkowej. Niezależnie od rodzaju kary porządkowej (zob. przepisy rozdziału 31 k.p.k.) wymierzonej przez sąd odwoławczy w toku postępowania odwoławczego przysługuje zażalenie do składu równorzędnego, a w wypadku wydania jednoosobowo orzeczenia wymierzającego taką karę – do składu trzech sędziów sądu odwoławczego. Tak więc zaskarżalne są postanowienia sądu *ad quem* o nałożeniu kar porządkowych w wypadkach, o których mowa w art. 285 § 1 i 1a oraz w art. 287 § 1 i 2. Nie jest natomiast karą porządkową obciążenie podmiotów wymienionych w art. 289 § 1 dodatkowymi kosztami postępowania. Jednakże od 1.09.2015 r. przyjąć trzeba, że także od postanowień wydanych w trybie tego ostatniego przepisu, jeśli orzekł o nich po raz pierwszy sąd odwoławczy, przysługuje zażalenie w związku ze zmianą wprowadzoną nowelizacją z 12.06.2015 r., w wyniku implementacji wyroku TK z 24.02.2015 r., K 34/12, OTK-A 2015/2, poz. 17, albowiem uznać należy, że także owe dodatkowe koszty mieszczą się w sformułowaniu „w przedmiocie kosztów procesu”.
19. Dyskusyjne jest, czy przysługuje zażalenie na postanowienie o zarządzeniu przez sąd odwoławczy zatrzymania (świadka, biegłego, tłumacza lub specjalisty) na podstawie art. 285 § 2, tj. w tych wypadkach, w których możliwe jest wymierzenie kary porządkowej na podstawie art. 285 § 1. Zatrzymanie takie jest uregulowane co prawda w rozdziale dotyczącym kar porządkowych, ale samo karą taką nie jest (odmiennie, jak się wydaje, Hofmański P. (red.), Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego*, t. 2, *Komentarz do artykułów 297–467*, Warszawa 2011, s. 728, wywodząc zaskarżalność także rozstrzygnięć tego typu wydanych w toku postępowania odwoławczego z tego, że jest to decyzja o nałożeniu kary porządkowej). Należy jednak opowiedzieć się za dopuszczalnością zaskarżenia także i takich orzeczeń wydanych w toku postępowania odwoławczego ze względu na to, iż mają one charakter represyjny w stopniu porównywalnym, a niejednokrotnie nawet większym niż sama kara porządkowa. W konsekwencji należy jednak przyjąć także zaskarżalność postanowień o zatrzymaniu i przymusowym doprowadzeniu oskarżonego (art. 75 § 2, art. 376 § 1 i art. 377 § 3) wydanych w postępowaniu odwoławczym, pomimo że zatrzymanie jest co prawda środkiem przymusu, ale nie jest środkiem zapobiegawczym (tak też T. Grzegorzcyk, *Kodeks...*, s. 901, oraz J. Grajewski i S. Steinborn [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki (red.), S. Steinborn, *Kodeks...*, t. 2, s. 45). Za tym rozszerzającym sposobem wykładni

art. 426 § 2 przemawia również argument konstytucyjny, związany z treścią art. 41 ust. 2 ustawy zasadniczej, w myśl którego każdy, kto został pozbawiony wolności (a zatrzymanie jest pozbawieniem wolności) nie na skutek wyroku sądowego, ma prawo odwołania się do sądu w celu ustalenia legalności tego pozbawienia.

20. Ograniczenie zaskarżalności, o którym mowa w § 1 art. 426, nie może budzić żadnych wątpliwości w aspekcie zgodności z Konstytucją RP oraz wiążącymi Polskę postanowieniami ratyfikowanych umów międzynarodowych. Konstytucja RP wyraźnie przewiduje w art. 78 zdanie drugie, iż ustawa może określić wyjątki od zasady dwuinstancyjności. Takim właśnie ustawowym wyjątkiem, przewidzianym jako *lex specialis*, jest art. 426 § 1. Standardem przewidzianym w europejskiej konwencji praw człowieka jest jedynie kompetencja sądu w zakresie stosowania tymczasowego aresztowania (art. 5 ust. 3 EKPCz), nie zaś dwuinstancyjność w zakresie rozpoznawania wniosku o zmianę tego środka (por. S. Zabłocki, *Nowela k.p.k. z 20.07.2000 r.*, Warszawa 2000, s. 103, a także postanowienie SN z 14.12.2000, II KZ 146/00, Prok. i Pr. 2001/5, poz. 12). Tak więc w tym ostatnim zakresie wewnętrzne standardy (zob. szerzej komentarz do art. 252 i 254) mają w o wiele większym stopniu charakter gwarancyjny niż standardy konwencyjne.
21. Nie przysługuje zażalenie na postanowienie sądu zapadłe w wyniku zażalenia na postanowienie prokuratora o umorzeniu śledztwa. Orzeczenie sądu wydane w takiej konfiguracji procesowej jest orzeczeniem zapadłym w drugiej instancji – art. 426 § 1 (por. postanowienie SA w Krakowie z 29.12.1998 r., II AKz 290/98, KZS 1999/1, poz. 33, oraz postanowienie SN z 8.01.2007 r., WZ 53/06, LEX nr 459685).
22. W wypadku gdy zostanie złożone zażalenie na postanowienie sądu o utrzymaniu w mocy postanowienia prokuratora o umorzeniu dochodzenia lub śledztwa albo o odmowie jego wszczęcia, prezes sądu, który wydał kwestionowane postanowienie, załącza je do akt sprawy i udziela skarżącemu odpowiedzi, że na postanowienie o utrzymaniu w mocy postanowienia prokuratora o umorzeniu dochodzenia lub śledztwa, albo o odmowie jego wszczęcia, zażalenie nie przysługuje, gdyż jest to orzeczenie sądu odwoławczego zapadłe na skutek zażalenia, a od takiego orzeczenia – zgodnie z art. 426 § 1 – środek odwoławczy nie przysługuje. W wypadku jednak, gdy w treści pisma nazwanego „zażaleniem” – na postanowienie sądu o utrzymaniu w mocy postanowienia prokuratora o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania przygotowawczego – skarżący podnosi okoliczności, które mogą być podstawą podjęcia postępowania, ale tylko w sytuacji, gdy postępowanie przygotowawcze było prowadzone w sprawie (*in rem*) lub wprawdzie skierowane było przeciwko osobie (*ad personam*), lecz po podjęciu nie będzie toczyć się przeciwko osobie, która występowała w charakterze podejrzanego, pismo to powinno być przekazane prokuratorowi, który wydał lub zatwierdził postanowienie, w celu powzięcia decyzji w przedmiocie podjęcia na nowo umorzo-

nego śledztwa lub dochodzenia albo odmowy jego wszczęcia. Może to być konieczne zwłaszcza w razie wskazania w piśmie nowych faktów lub dowodów albo nowej, nierozważonej wersji zdarzenia. Z kolei w wypadku gdy „zażalenie” dotyczy postanowienia sądu o utrzymaniu w mocy postanowienia prokuratora o umorzeniu postępowania przeciwko osobie (*ad personam*) i kwestionuje się w nim zasadność zaniechania prowadzenia postępowania przeciwko tej samej osobie, która występowała w charakterze podejrzanego, nie jest wskazane przekazanie takiego pisma prokuratorowi. Jego przekazanie może być uzasadnione tylko wówczas, gdy zawiera ono nowe fakty lub dowody uzasadniające wznowienie umorzonego postępowania. Pismo to powinno być przekazane bezpośrednio prokuratorowi nadrzędnemu (okręgowemu lub apelacyjnemu) nad prokuratorem, który wydał lub zatwierdził postanowienie o umorzeniu śledztwa lub dochodzenia (por. R.A. Stefański, *Sposób załatwiania zażaleń na postanowienie sądu o utrzymaniu w mocy postanowienia prokuratora o odmowie wszczęcia lub umorzenia postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2000/12, s. 133 i n.).

23. Zażalenie nie przysługuje na postanowienie sądu odwoławczego w przedmiocie sprostowania oczywistej omyłki pisarskiej (art. 105 § 1) w jego własnym orzeczeniu (zob. postanowienie SN z 29.12.2010 r., WZ 58/10, OSNKW 2011/2, poz. 11).
24. Zażalenie nie przysługuje także na postanowienie sądu odwoławczego w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności (zob. postanowienie SA w Rzeszowie z 10.12.2013 r., II AKz 224/13, LEX nr 1409295).
25. Zarządzenie o odmowie przyjęcia wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego złożonego w trybie art. 107 § 2 k.p.w. jest decyzją sądu odwoławczego – w rozumieniu art. 426 k.p.k. (stosowanego na podstawie odesłania z art. 109 § 2 k.p.w.) – na którą zażalenie jest niedopuszczalne z mocy ustawy (postanowienie SN z 30.08.2006 r., III KZ 44/06, LEX nr 196979).
26. W orzecznictwie Sądu Najwyższego konsekwentnie podtrzymywany jest pogląd, że ograniczenie przewidziane w art. 426 § 1 nie ma zastosowania w wypadku, gdy sądowi przekazano do rozpoznania środek odwoławczy od rozstrzygnięcia zapadłego w postępowaniu przygotowawczym, a sąd ten stwierdził swą niewłaściwość. Także w takiej konfiguracji procesowej na postanowienie w kwestii właściwości przysługuje bowiem zażalenie na podstawie art. 35 § 3 (tak SN w postanowieniach: z 26.04.2017 r., I KZP 19/16, LEX nr 2276669; z 20.04.2005 r., I KZP 9/05, OSNKW 2005/4, poz. 41; z 28.04.2008 r., I KZP 5/08, OSNKW 2008/6, poz. 41; z 9.12.2015 r., IV KZ 72/15, LEX nr 1936746; SA w Warszawie w postanowieniu z 12.07.2005 r., II AKz 325/05, OSA 2006/2, poz. 10). Pogląd taki bazuje na założeniu, że samo orzeczenie w kwestii właściwości (art. 35 § 1) nie jest orzeczeniem sądu wydanym w toku postępowania odwoławczego, a jedynie orzeczeniem, o którym mowa w art. 425 § 1, wyda-

nym „w związku” z odwołaniem i dlatego przysługuje na nie zażalenie na podstawie art. 35 § 3. Zapatrywanie to poddane zostało krytyce z odwołaniem się do argumentu, iż w postępowaniu odwoławczym sąd stwierdzający swą niewłaściwość ma jednak przymiot sądu odwoławczego, gdyż decyduje o tym charakter orzekania, a nie przedmiot rozstrzygania (zob. szerzej D. Świecki [w]: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 2, red. D. Świecki, Warszawa 2017, s. 49).

27. Wniesienie środka odwoławczego od orzeczeń wymienionych w art. 426 § 1 *in principio* nie wywołuje żadnych skutków prawnych i nie obliguje sądu do podjęcia jakichkolwiek czynności procesowych, w tym także określonych w art. 429 § 1. W szczególności brak jest podstawy prawnej do wydawania zarządzenia o odmowie przyjęcia środka odwoławczego wówczas, gdy wniesiony został środek odwoławczy od orzeczenia sądu odwoławczego wydanego na skutek odwołania (a nie dotyczy to orzeczenia wymienionego w art. 426 § 2 część pierwsza przepisu). Wskazana reguła postępowania dotyczy także orzeczeń sądu odwoławczego wydanych wprawdzie nie w wyniku rozpoznania odwołania, ale w toku postępowania odwoławczego, chyba że chodzi o jedno z orzeczeń zaskarżalnych (wymienionych w art. 426 § 2 część druga przepisu). Przepis art. 429 § 1 jest bowiem adresowany do sądu pierwszej instancji (tj. prezesa tego sądu, przewodniczącego wydziału lub upoważnionego sędziego), nie zaś do sądu odwoławczego. Należy zatem stwierdzić, że po wpłynięciu środka odwoławczego od orzeczenia sądu odwoławczego, innego niż wymienione w § 2 art. 426, wystarczające jest poprzestanie na wydaniu przez prezesa sądu (przewodniczącego wydziału odwoławczego lub upoważnionego sędziego) stosownego zarządzenia o charakterze administracyjno-porządkowym (np. o załączeniu pisma do akt sprawy, zwróceniu nadawcy, przesłaniu innemu właściwemu organowi itp.) i poinformowanie nadawcy o sposobie załatwienia pisma (por. postanowienie SN z 22.03.2000 r., V KZ 23/00, OSNKW 2000/5–6, poz. 52, z częściowo aprobującymi glosami R. Kmiecika, OSP 2001/2, poz. 29, oraz M. Czekała, Prok. i Pr. 2001/4, s. 105; zob. też postanowienia SN: z 6.04.2000 r., III KZ 30/00, Prok. i Pr. 2000/7–8, poz. 16; z 12.06.2000 r., II KZ 65/00, Prok. i Pr. 2000/11, poz. 7; z 13.06.2000 r., III KZ 61/00, Prok. i Pr. 2000/11, poz. 8; z 13.07.2000 r., IV KZ 59/00, niepubl.; z 7.12.2004 r., III KZ 34/04, OSNwSK 2004, poz. 2270; z 2.08.2007 r., WZ 1/07, LEX nr 475383; z 9.08.2007, WZ 27/07, LEX nr 475400; z 11.10.2007 r., WZ 39/07, LEX nr 476254; z 24.02.2010 r., III KZ 18/10, LEX nr 843520; taki sposób procedowania przyjęto już wcześniej w sądownictwie powszechnym – zob. np. postanowienie SA w Rzeszowie z 27.10.1998 r., II AKz 116/98, Prok. i Pr.-wkł. 1999/6, poz. 25). Nie była zatem prawidłowa początkowa praktyka SA w Krakowie (zob. np. postanowienie z 27.01.2000 r., II AKz 303/99, KZS 2000/2, poz. 29) oparta na założeniu, iż skoro od orzeczeń odwoławczych środek odwoławczy nie przysługuje, zatem przewodniczący wydziału odwoławczego trafnie postępuje, odmawiając przyjęcia odwołania na podstawie art. 429 § 1. Praktyka taka buduje bowiem swoiste piramidy instancyjne, albowiem na zarządzenie wydane na podstawie art. 429 § 1 przysługuje

zażalenie na podstawie art. 429 § 2 (zob. szersze uwagi w tym przedmiocie w komentarzu do art. 429, w szczególności tezy 24–26). W dalszym okresie także SA w Krakowie skorygował zalecany tryb postępowania w omawianej konfiguracji procesowej (zob. np. postanowienie z 13.08.2007 r., II AKz 379/07, LEX nr 335741).

28. Przepis art. 426 od momentu wejścia w życie zrehabilitowany był tak nieprecyzyjnie, iż wywoływał spory co do tego, czy przysługuje „wewnętrzna” droga odwoławcza wówczas, gdy jako sąd odwoławczy orzekał Sąd Najwyższy i wówczas gdy sąd ten orzekał jako sąd kasacyjny, a zatem gdy – zgodnie z art. 518 – stosuje się odpowiednio przepisy działu IX k.p.k. Co do istoty tych sporów na gruncie poprzedniego stanu prawnego, tj. przed wejściem w życie nowelizacji z 20.01.2011 r., zob. np. R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 3, Warszawa 2004, s. 31–33. Nowele z lat 2011–2015 nie zdezaktualizowały sedna tego sporu, nadal bowiem nie jest jasne to, czy wyjątki określone w art. 426 § 2 odnoszą się tylko do sądu odwoławczego, czy także do Sądu Najwyższego. Od początku opowiadałem się za rozstrzygnięciem tego sporu przy nadaniu decydującego znaczenia wykładni językowej, zgodnie z którą sytuacje wyjątkowe należałoby odnosić odpowiednio do postępowania w trybie kasacji, a tym bardziej do sytuacji, w których sąd ten spełnia rolę sądu odwoławczego. Ponieważ jednak silne racje natury funkcjonalnej i systemowej przemawiają za przyjęciem rozwiązania odmiennego, rzetelność nakazuje przedstawienie obu punktów widzenia. W świetle wykładni językowej zauważyć trzeba, iż sformułowanie „chyba że ustawa stanowi inaczej” odniesione zostało w § 1 do całej treści poprzedzającej owo zastrzeżenie. Dotyczyć ono powinno zatem zarówno orzeczeń sądu odwoławczego, jak i orzeczeń wydanych przez Sąd Najwyższy. Innymi słowy – w art. 426 § 1 zawarte zostały dwie normy. Zgodnie z pierwszą od orzeczeń sądu odwoławczego co do zasady nie przysługuje środek odwoławczy, chyba że ustawa stanowi inaczej. Zgodnie zaś z drugą środek odwoławczy nie przysługuje również od orzeczeń Sądu Najwyższego, chyba że ustawa stanowi inaczej. Ustawa zaś „stanowi inaczej” niż w art. 426 § 1 w odniesieniu do kilku rodzajów postanowień, już w następnym paragrafie tego samego artykułu, a także w innych jednostkach redakcyjnych. Ma rację P. Hofmański (zob. P. Hofmański (red.), E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks...*, t. 2, 2011, s. 726), gdy stwierdza, że Sąd Najwyższy nigdy nie może orzekać jako sąd trzeciej instancji, także w drugiej instancji bowiem nie rozpoznaje on zażeń na postanowienia w przedmiocie tymczasowego aresztowania, a więc nie wchodzi w grę wyjątek określony w części pierwszej art. 426 § 2. Wszystkie wyjątki określone w części drugiej art. 426 § 2 już jednak wchodzi w grę, albowiem postanowienia w opisanych tam kwestiach teoretycznie mogą być wydawane przez Sąd Najwyższy zarówno wówczas, gdy pełni on rolę sądu kasacyjnego, jak i gdy pełni on (zdecydowanie rzadziej) rolę sądu odwoławczego. Pozostając na gruncie wykładni językowej, należy wskazać, że ustawodawca nie wprowadził żadnych dystynkcji między postępowaniem odwoławczym toczącym się przed sąda-

mi niższych instancji i postępowaniem odwoławczym toczącym się (np. na skutek środka odwoławczego, o którym mowa w art. 547 § 3 *in fine*) przed Sądem Najwyższym. Również argument *a rubrica* przemawia za odniesieniem wyjątków, o których mowa w art. 426 § 2, do treści obu wskazanych wyżej norm wyrażonych w art. 426 § 1. Dodatkowo przemawia za tym poglądem treść art. 430 § 2 *in fine*, która musiałaby być uznana za ustawowe *superfluum* przy przyjęciu założenia, że od żadnego rodzaju orzeczeń wydanych przez Sąd Najwyższy w toku postępowania odwoławczego nie przysługuje „wewnętrzna” droga postępowania odwoławczego. Co się zaś dotyczy postępowania kasacyjnego, stwierdzić należy, iż jeśli przyjąć taką jak wyżej opisaną strukturę art. 426 § 1, wówczas również w stosunku do tego właśnie trybu postępowania ustawa – w odniesieniu do trzech rodzajów postanowień – „stanowi inaczej”, a to z uwagi na treść art. 426 § 2 w zw. z art. 518. Trzeba jednakże przyznać, iż przedstawione argumenty natury językowej mogą być odnoszone jedynie do postanowień o przeprowadzeniu obserwacji, o zastosowaniu środka zapobiegawczego oraz o nałożeniu kary porządkowej, które zapadają w Sądzie Najwyższym „po raz pierwszy” w toku postępowania odwoławczego lub w toku postępowania kasacyjnego. W żaden sposób nie mogą zaś być odniesione do postanowień w tym samym przedmiocie, które Sąd Najwyższy wydaje, orzekając „pierwszoinstancyjnie” (a więc np. w postępowaniu wznowieniowym prowadzonym na podstawie art. 544 § 2). W tym zakresie nie sposób bowiem wyczytać z treści ustawy, aby „stanowiła ona inaczej”, a zatem by dopuszczała środek odwoławczy od orzeczenia Sądu Najwyższego (tak też zasadnie przyjął Sąd Najwyższy w postanowieniu z 12.10.2010 r., III KO 68/09, LEX nr 843484). W konsekwencji należałoby przyjąć, iż przy tym samym rodzaju decyzji podejmowanej przez Sąd Najwyższy raz przysługiwałaby specyficzna „wewnętrzna” droga postępowania odwoławczego, innym zaś razem droga taka byłaby wykluczona. Przeczy to założeniu racjonalności ustawodawcy. Dlatego też ważne racje natury funkcjonalnej i systemowej przemawiają za tezą, iż od orzeczeń wydanych przez Sąd Najwyższy, a dotyczących materii określonej w art. 426 § 2, zażalenie jednak nigdy nie przysługuje. Dwie kwestie są niewątpliwe. Po pierwsze, ustawodawca – zapewne w sposób niezamierzony – stworzył swoistą pułapkę interpretacyjną. Za poglądem opartym na wykładni językowej opowiedział się m.in. T. Grzegorzczuk we wszystkich wydaniach swego komentarza (od wyd. I z roku 1998, s. 837, po ostatnie, tj. wyd. V z roku 2014, s. 1134), a zatem także w okresie, gdy Sąd Najwyższy zajmował przeciwne stanowisko, oraz R.A. Stefański, *Podmioty uprawnione do kierowania konkretnych pytań prawnych w sprawach karnych*, PiP 2000/9, s. 37–38. Stanowisko pośrednie zajęli P. Hofmański (red.), E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks...*, t. 2, 2011, s. 725 oraz P. Hofmański (red.), E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. 3, *Komentarz do artykułów 468–682*, Warszawa 2012, s. 363, stwierdzając, iż przepis § 3 nie dotyczy postanowień SN wydanych w toku postępowania kasacyjnego (nawet jeśli uwzględni się treść art. 518), natomiast gdy orzeczenie Sądu Najwyższego zapada w toku postępowania odwoławczego, wów-

czas podlega zaskarżeniu, jeśli ustawa ogólnie otwiera możliwość zaskarżenia postanowienia wydanego przez sąd odwoławczy. Po drugie stanowisko Sądu Najwyższego w odniesieniu do omawianej materii było zmienne. W trakcie kilku pierwszych lat obowiązywania nowego Kodeksu nie przyjmował zażaleń na postanowienia tego Sądu, optując jednoznacznie za poglądem, iż przepis o „instancji poziomej”, wprowadzony w art. 426 § 2, nie dotyczy najwyższej instancji sądowej. Charakterystyczne jest jednak to, iż stanowisko takie nigdy nie zostało skierowane do publikacji w oficjalnym zbiorze orzeczeń Sądu Najwyższego. Następnie jeden ze składów tego sądu zmienił dotychczasową linię orzecznictwa i merytorycznie rozpoznał zażalenie na postanowienie o zastosowaniu przez inny równorzędny skład tego sądu środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania po uchyleniu prawomocnego wyroku w trybie kasacji (zob. postanowienie SN z 27.02.2003 r., V KKN 407/01, LEX nr 1143712), aby w postanowieniu z 3.02.2004 r., II KK 168/03, OSNKW 2004/3, poz. 30, powrócić do poprzedniego stanowiska i stwierdzić w konsekwencji, że zażalenie na postanowienie Sądu Najwyższego wydane na podstawie art. 538 § 2 jest niedopuszczalne z mocy ustawy (zob. jednak krytyczna glosa A. Murzynowskiego, OSP 2005/1, poz. 8). Po kilku latach odmienne stanowisko zaprezentowane zostało w postanowieniu powiększonego składu SN (7) z 20.10.2009 r., I KZP 1/09, OSNKW 2009/12, poz. 100, w którym przyjęto, iż „dopuszczalne jest zażalenie na postanowienie Sądu Najwyższego, wydane na podstawie art. 538 § 2 k.p.k.; rozpoznaje je równorzędny skład Sądu Najwyższego” (por. jednak z kolei krytyczną glosę R. Kmiecika, OSP 2010, poz. 50). Sporów tych nie usunęły zmiany w noweli wrześniowej z 2013 r., ponieważ co prawda przesądzono w niej, że na postanowienie o zastosowaniu środka zapobiegawczego po uchyleniu orzeczenia w wyniku rozpoznania kasacji przysługuje zażalenie (zob. szerzej komentarz do art. 538), niemniej jednak kontrowersja co do innych orzeczeń wymienionych w art. 426 § 2 (w tym także np. w przedmiocie stosowania środka zapobiegawczego na podstawie art. 533) pozostaje otwarta. Zwolennicy jednego kierunku wykładni będą twierdzili, iż zmiana w art. 538 § 2 oznacza opowiedzenie się ustawodawcy za zaskarżalnością jedynie tego rodzaju orzeczenia wydanego przez Sąd Najwyższy w toku postępowania kasacyjnego (tj. że w odniesieniu do orzeczeń Sądu Najwyższego tylko w tym wypadku „ustawa stanowi inaczej” w rozumieniu art. 426 § 1 *in fine*). Zwolennicy drugiego z kierunków z pewnością wskażą na to, że przepis ten stanowi *superfluum* ustawowe, a wprowadzony został dla przecięcia sporów i potwierdzenia linii przyjętej w postanowieniu składu powiększonego SN z 20.10.2009 r. Postanowienie SN z 21.04.2017 r., VI KZ 4/17, LEX nr 2281285, zgodnie z którym: „W postępowaniu kasacyjnym nie przysługuje zażalenie na postanowienie w przedmiocie kosztów procesu, o których po raz pierwszy orzekł Sąd Najwyższy”, może świadczyć o tym, że najwyższa instancja sądowa skłania się ku tej pierwszej, bardziej restryktywnej wykładni art. 426 § 1, tj. iż w odniesieniu do orzeczeń Sądu Najwyższego „ustawa stanowi inaczej” jedynie w art. 538 § 2 zdanie drugie.

29. Co do „wewnętrznego” trybu odwoławczego przewidzianego w wypadku wydania przez sąd odwoławczy postanowienia o pozostawieniu bez rozpoznania przyjętego przez organ pierwszoinstancyjny środka odwoławczego – zob. komentarz do art. 430.
30. Przepis art. 426 ma odpowiednie zastosowanie w postępowaniu odwoławczym toczącym się w postępowaniu wykonawczym. Zasadnie zatem stwierdził SA w Krakowie w postanowieniu z 24.07.2002 r., II AKz 311/02, KZS 2002/7–8, poz. 57, iż: „Zaskarżalność orzeczeń rozstrzygających wątpliwość co do wykonania orzeczenia (art. 13 § 3 k.k.w.) nie dotyczy orzeczeń wydanych przez sąd odwoławczy (arg. z art. 426 § 3 [obecnie: § 2] k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.)”.

Art. 427. [Elementy środka odwoławczego]

§ 1. Odwołujący się powinien wskazać zaskarżone rozstrzygnięcie lub ustalenie, a także podać, czego się domaga.

§ 2. Jeżeli środek odwoławczy pochodzi od oskarżyciela publicznego, obrońcy lub pełnomocnika, powinien ponadto zawierać wskazanie zarzutów stawianych rozstrzygnięciu oraz uzasadnienie.

§ 3. Odwołujący się może również wskazać nowe fakty lub dowody, jeżeli nie mógł powołać ich w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji.

§ 3a. W środku odwoławczym nie można podnosić zarzutu nieprzeprowadzenia dowodu z urzędu, chyba że okoliczność, która ma być udowodniona, ma istotne znaczenie dla ustalenia, czy został popełniony czyn zabroniony, czy stanowi on przestępstwo i jakie, czy czyn zabroniony został popełniony w warunkach, o których mowa w art. 64 lub art. 65 Kodeksu karnego, lub czy zachodzą warunki do orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym na podstawie art. 93g Kodeksu karnego.

§ 4–5. (uchylone)

1. Przepis art. 427 określa wymogi dotyczące treści środka odwoławczego. Należy jednak pamiętać o tym, że środek odwoławczy, który zgodnie z art. 428 wnosi się na piśmie, jest pismem procesowym, a zatem w art. 427 określone są jedynie „kwalifikowane” warunki tego szczególnego pisma procesowego. Warunki elementarne wymienione zostały w art. 119 i wszystkie one muszą być spełnione także przy składaniu środka odwoławczego. Każdy środek odwoławczy powinien zatem zawierać: oznaczenie organu, do którego jest kierowany, oraz sprawy, której dotyczy; oznaczenie oraz adres wnoszącego środek odwoławczy; datę i podpis składającego środek odwoławczy – wymogi te odpowiadają pkt 1, 2 i 4 § 1 art. 119. Pominęto w tym wyliczeniu elementy wymienione w pkt 3 § 1 art. 119, albowiem w bardziej szczegółowy zostały one sformułowane w art. 427, który precyzuje – jak to wskazano na wstępie niniejszej tezy – wymogi co do treści środka odwoławczego. Uwagi zawarte w komentarzu do art. 119 k.p.k. odnieść należy odpowiednio do środków odwoławczych jako pism

procesowych. W konsekwencji także braki formalne środka odwoławczego o takim charakterze, które odpowiadają wymogom każdego pisma procesowego, podlegają usunięciu w trybie art. 120.

2. Przez kilkanaście lat obowiązywania nowego Kodeksu postępowania karnego przepis ten nie był zmieniany. Jego nowelizacja przeprowadzona ustawą z 27.09.2013 r. była pierwszą, ale za ta bardzo głęboką. Właśnie zmiany w treści art. 427 i 452 w najbardziej znaczący sposób kształtowały nowy model postępowania odwoławczego, dostosowany do zmian zwiększających kontrydiktoryjność postępowania pierwszoinstancyjnego. Dodać wypada, że w toku kształtowania się nowego modelu procesu przepis art. 427 został dwukrotnie dogłębnie znowelizowany: najpierw ustawą z 27.09.2013 r. w jej pierwotnym brzmieniu, a następnie raz jeszcze – przed wejściem w życie w tak ukształtowanej formie – nowelizacją z 20.02.2015 r., która na mocy jej art. 12 pkt 1 lit. zi nadała przepisowi takie brzmienie, w jakim wszedł on w życie 1.07.2015 r. Większość tych zmian w treści art. 427 została jednak uchylona nowelizacją z 11.03.2016 r., która weszła w życie 15.04.2016 r. i przybliżyła aktualne brzmienie tego przepisu do tego, które obowiązywało w okresie od dnia wejścia w życie Kodeksu postępowania karnego do 1.07.2015 r. Ponieważ jednak zgodnie z art. 25 ust. 1 nowelizacji z 11.03.2016 r. w sprawach, w których postępowanie rozpoczęto aktem oskarżenia (lub jego surrogatem) w formule zwiększonej kontrydiktoryjności, toczy się ono według przepisów dotychczasowych do prawomocnego zakończenia postępowania, a zatem również postępowanie odwoławcze powinno przebiec według reguł ustanowionych w ustawie z września 2013 r., zmodyfikowanej w lutym 2015 r. Reguły te zostaną omówione także w tym wydaniu komentarza, należy bowiem założyć, że pewna pula spraw będzie toczyła się jeszcze właśnie zgodnie z nimi. Jak już była o tym mowa w krótkim wstępie do Działu IX, te fragmenty zostaną jednak wyróżnione *petitem*, co ułatwi czytelnikowi lekturę komentarza. Dodatkowo nowelizacją z 19.07.2019 r., która weszła w życie 5.10.2019 r., do struktury przepisu art. 427 wprowadzono nową jednostkę redakcyjną w postaci § 3a, w której w niewielkim zakresie powrócono do rozwiązania obowiązującego w okresie, gdy postępowanie oparte było na modelu zwiększonej kontrydiktoryjności (zob. uchylony nowelizacją z 11.03.2016 r. dawny § 4 tego przepisu – zob. dalej tezy 45–49).
3. Modyfikacje treści tego przepisu dokonane nowelizacją wrześniową (2013 r.) i lutową (2015 r.) były integralnie związane z głównym kierunkiem zmian przyświecającym nowelizacji z 27.09.2013 r., tj. z tworzeniem modelu postępowania w znacznie większym stopniu kontrydiktoryjnego niż dotąd. Polegały one, po pierwsze, na nałożeniu na każdy podmiot wnoszący środek odwoławczy obowiązku sformułowania zarzutów stawianych zaskarżanemu rozstrzygnięciu. Obecnie nowelizacją z marca 2016 r. obowiązek ten został ponownie ograniczony jedynie do tzw. podmiotów fachowych. Po drugie, zmiany polegały na ograniczeniu katalogu zarzutów, które mogły być podniesione w środku